

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

О. С. Юнін, В. П. Мороз

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ
В УКРАЇНІ**

Навчальний посібник

Дніпро
2023

УДК 342.95
Ю 52

*Ухвалено до друку навчально-методичною радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 3 від 15.11.2022)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Євген ЛЕГЕЗА – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів;

Олександр БІЛЬЧУК – заступник начальника Південно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Дніпро) - начальник Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Дніпро);

Ніна КАМША – заступник голови Господарського суду Дніпропетровської області.

Ю 52 Юнін О. С., Мороз В. П.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні : навч. посібник / О. С. Юнін, В. П. Мороз
Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 148 с.

ISBN 978-617-8035-20-4

З урахуванням сучасних наукових досліджень та законодавства України розкривається система виконання судових рішень та рішень інших органів, що є стратегічним напрямом реформування системи Міністерства юстиції та судової системи, що визначає нове функціонування органів в правовому полі змішаної системи виконання судових рішень. Висвітлено організаційно-правові засади роботи підрозділів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Акцентована увага на системі органів, та осіб які уповноважені до виконання судових рішень, та суб'єктів щодо яких застосовується адміністративна відповідальність та здійснюється примусове застосування санкцій. З'ясовано, що органи, уповноважені до примусового виконання судових рішень, застосовують законодавчі ініціативи щодо виконання судового рішення або ж реалізацію механізму притягнення до дисциплінарної, кримінальної та адміністративної відповідальності у разі ухилення від виконання рішення. Визначено механізм забезпечення виконання судових рішень, що є невід'ємною складовою реалізації конституційних прав громадян, коли є необхідність втручання держави та органів влади у процес реалізації прав громадян на справедливий суд та гарантії судочинства на виконання судового рішення.

Для викладачів вищих навчальних закладів, науковців, аспірантів (ад'юнктів), курсантів і студентів, поліцейських, працівників інших органів виконавчої влади.

Автори:

Олександр ЮНІН – перший проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Заслужений діяч техніки та науки України, доктор юридичних наук, професор; **Віта МОРОЗ** – завідувач навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції ННП права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

ISBN 978-617-8035-20-4

© Автори, 2022
© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ ..	6
1.1. Нормативно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень	6
1.2. Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень	22
1.3. Система органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, та їх компетенція	49
Розділ 2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	68
2.1. Особливості юридичної відповідальності органів та осіб, уповноважених забезпечувати примусове виконання судових рішень	68
2.2. Адміністративно-правові та кримінально-правові засоби примусового виконання судових рішень	83
2.3. Контроль, нагляд та адміністративна відповідальність як гарантії забезпечення примусового виконання судових рішень	105
Розділ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	123
3.1. Напрями системного та функціонального удосконалення адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні	123
ВИСНОВКИ	140
Додаток	146

ВСТУП

Розбудова ефективної системи виконання судових рішень та рішень інших органів є стратегічним напрямом реформування системи Міністерства юстиції та судової системи, що визначає нове функціонування органів в правовому полі змішаної системи виконання судових рішень.

Тенденції процесу євроінтеграції вимагають підвищення рівня виконання судових рішень в Україні, застосування законодавчих ініціатив у цій сфері та реалізацію механізму притягнення до відповідальності суб'єктів у разі ухилення від виконання судових рішень. Зниження тривалості виконання судових рішень вимагає радикальних змін в системі виконавчого провадження, що забезпечить підвищення рівня показників у сфері виконання рішень суду, систему захисту прав громадян та інвестиційну привабливість країни.

За три місяці війни в Україні було прийнято два основні важливі законодавчі акти, які змінили процедуру виконавчого провадження. Зокрема, йдеться про Закон України «Про внесення зміни до розділу XIII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про виконавче провадження”» від 15.03.2022 № 2129-IX та Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності з примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» № 2455 -IX від 27.07.2022.

Оновлення законодавства, сучасна правозастосовна практика, потреби державних органів, фізичних та юридичних осіб, різних соціальних груп у реалізації права на справедливий суд, законно винесене рішення, виконання винесеного рішення зумовили актуальність дослідження адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень, у тому числі дотичність правоохоронних органів у частині визначення їх компетенції щодо примусового виконання судових рішень.

Реалії сьогодення визначають наявність ряду проблем в сфері забезпечення примусового виконання судових рішень, особливостей діяльності органів, які уповноважені до виконання судових рішень,

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
необхідність вирішення проблемних аспектів в діяльності державної виконавчої служби, особливостей діяльності приватних виконавців та удосконалення практичних складових для реалізації механізму виконання судового рішення, як гарантії дієвого судового захисту в демократичній державі.

Це в свою чергу ініціювало активність суспільства та влади, що робить багато спроб упорядкувати суспільні відносини у сфері судочинства, про що свідчить процес судової реформи та ряд запропонованих законопроектів, які наразі є актуальними для врегулювання питань судоустрою та процедур виконання судових рішень.

РОЗДІЛ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

1.1. Нормативно –правове забезпечення примусового виконання судових рішень

Обравши європейський шлях розвитку, Україна прийняла на себе зобов'язання щодо імплементації основних європейських принципів та стандартів судової системи в національне законодавство. Серед міжнародно-правових актів не всі містять правила діяльності, формулюють права та обов'язки відповідних суб'єктів, які здійснюють контроль за примусовим виконанням судових рішень, зокрема декларації, заяви, меморандуми: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадські і політичні права, який Україна ратифікувала в 1990 році, документи Всесвітньої конференції з прав людини, Декларація про поліцію, Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поводженню чи покаранню, а також інші норми, що регулюють питання здійснення правоохоронних функцій, дотримання прав і свобод громадян [1].

Так, Загальна декларація прав людини (1946 р.) регламентує основоположні права та свободи кожної людини, незалежно від її національності, раси, кольору шкіри або релігійних сповідань, які повинні дотримуватися не лише з боку органів та посадових осіб державної влади, а й по відношенню людей один до одного [2].

Характерною рисою Міжнародного пакту про громадські і політичні права (1966 р [3] є те, що він містить в собі чітко визначений перелік прав та свобод громадян, які повинні забезпечуватися кожною державою по відношенню до кожної людини. Окрім цього, даний документ має окрему частину, присвячену саме громадянським та політичним правам, які повинні дотримуватися в кожній державі навіть в умовах збройного конфлікту.

¹ Засоби правового забезпечення прав і свобод людини. Київ, 2014. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/kmp/lectures/pslg/lekc3-pr-svob.doc>.

² Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015. (дата звернення: 04.03.2021)

³ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення: 04.03.2021)

**МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО
ГРОМАДЯНСЬКІ І
ПОЛІТИЧНІ ПРАВА
(1966 р.):**

Містить в собі чітко визначений перелік прав та свобод громадян, які повинні забезпечуватися кожною державою по відношенню до кожної людини

Пакт передбачає можливість громадян брати участь у веденні державних справ, як безпосередньо, так і через обраних представників.

Окрім цього, нормативним актом наголошується на дотриманні таких прав як повага до честі та гідності особи; на свободу думки, совісті і релігії; на мирні збори, невтручання в особисте та сімейне життя людини; недоторканність її житла; таємниця кореспонденції та ін.

У документах Всесвітньої конференції з прав людини (1993 р.) передбачено просування захисту прав та свобод жінок, дітей через створення відповідної посади, а саме, доповідача з питань насильства жінок, яка вже у 1994 році мала своє не лише законодавче закріплення, але й практичне відображення [4].

**ВСЕСВІТНЯ КОНФЕРЕНЦІЯ З
ПРАВ ЛЮДИНИ (1993 р.)**

Передбачено просування захисту прав та свобод жінок, дітей через створення відповідної посади, а саме, доповідача з питань насильства жінок

⁴ Віденська декларація та Програма дій, схвалені на Всесвітній конференції з прав людини 25 червня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504.

Наступним документом є Декларація про поліцію (1979 р.) [5], прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи, яка вміщувала в собі вже раніше прийняті акти з приводу дотримання основоположних прав та свобод кожної людини. Окрема увага приділялася незаконному, нелюдському поводженню з боку правоохоронців до громадян. Даний документ зазначав, що такі поліцейські не повинні працювати в поліції, а повинні нести підвищену кримінальну відповідальність. Слід зазначити, що Декларація про поліцію зараз має своє відображення в Законі України «Про Національну поліцію».

**ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОЛІЦІЮ
(1979 р.)**

Вміщувала в собі вже раніше прийняті акти з приводу дотримання основоположних прав та свобод кожної людини.

Окрема увага приділялася незаконному, нелюдському поводженню з боку правоохоронців до громадян. Даний документ зазначав, що такі поліцейські не повинні працювати в поліції, а повинні нести підвищену кримінальну відповідальність.

Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку – це загальний документ, який визначає межі правової поведінки конкретно-визначених людей, а також містить деякі процедури та організаційні норми, пов’язані із діяльністю з охорони правопорядку. За статусом Кодекс поведінки є рекомендаційним актом [6].

Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поводженню чи покаранню [7] містить у змісті безпосередньо визначення поняття

⁵ Декларація про поліцію 1979 року, прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи. http://www.uapravo.com/hro/text.php?lan=rus&id=4775&id_book=4775&id_parent=4775&id_vid_res=17.

⁶ Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року. URL : <http://pravo.org.ua>.

⁷ Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. № 13. Ст. 108. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні катування та суміжні йому поняття з метою повноцінного уявлення, які саме дії можна віднести до катування, та у подальшому притягти особу до відповідальності. Окрім цього, зазначаються основні обов'язки з боку державної влади щодо запобігання, виявлення, протидії та профілактики такого жорстокого поводження з людьми.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАПОБІГАННЯ КАТУВАННЯМ

Містить у змісті безпосередньо визначення поняття катування та суміжні йому поняття з метою повноцінного уявлення, які саме дії можна віднести до катування, та у подальшому притягти особу до відповідальності.

Окрім цього, зазначаються основні обов'язки з боку державної влади щодо запобігання, виявлення, протидії та профілактики такого жорстокого поводження з людьми.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ:

Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН від 16 грудня 1966 року

Віденська всесвітня конференція з прав людини в 1993 році

Декларація про поліцію прийнята Парламенською Асамблеєю Ради Європи в 1979 році

Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 року

Конвенція ООН проти катувань та інших жорстих, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покаання від 10 грудня 1984 року

Крім міжнародних правових актів правову основу функціонування судової системи, системи органів уповноважених до виконання судових рішень та можливості примусового виконання судових рішень становлять національні джерела що врегульовують питання забезпечення примусового виконання судових рішень. Серед них чільне місце займає Конституція України 1996 року. Даним актом передбачено конкретний перелік основоположних прав та свобод людини і громадянина, функції та повноваження всіх гілок влади в Україні, а також особливості здійснення правосуддя в Україні [8; 9].

Слід зауважити, що кожен з вищевказаних документів має вагоме значення не лише в сукупності, але й кожен по своєму, адже передбачає ту чи іншу сферу правовідносин, які повинні відповідати нормам чинного міжнародного законодавства. Очевидно, що запровадження позитивної практики міжнародного загальноприйнятого законодавства не лише впливає на рівень соціального забезпечення населення в країні, але й на легітимність тієї чи іншої держави, яка дотримується норм чинного міжнародного законодавства.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини» [10]. Даний закон є досить важливим для національного законодавства, адже застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є необхідною умовою здійснення правосуддя, тому що рішення, які приймаються на рівні ЄСПЛ, обов'язкові для виконання в кожній країні, яка входить до переліку країн Європейського Союзу. Конституція України враховує основні положення даного закону, а саме основні засади застосування практики ЄСПЛ щодо справ про права людини, що є позитивним аспектом відповідності чинного національного законодавства міжнародним стандартам.

⁸ Конституція України.

⁹ Завальний М. В. Адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 19 с.

¹⁰ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. – № 30. – Ст. 260.

**Закон України
«Про виконавче провадження»**

Містить в собі положення щодо основних вимог виконання судових рішень, а також щодо осіб, на яких законом покладається обов'язок виконувати такі рішення, та осіб, які мають повноваження контролювати виконання таких судових рішень, та у випадку їх невиконання застосовувати відповідні санкції.

**Закон України
«Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»**

В даному законі зазначається саме обов'язок з боку Державної виконавчої служби України контролювати та забезпечувати примусове виконання судових рішень тією чи іншою особою. Передбачено основні завдання і функції Державної виконавчої служби України, а також основні вимоги щодо кандидатів на посаду до даної служби.

**Закон України
«Про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини»**

Даний закон є досить важливим для національного законодавства, адже застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є необхідною умовою здійснення правосуддя, тому що рішення, які приймаються на рівні ЄСПЛ, обов'язкові для виконання в кожній країні, яка входить до переліку країн Європейського Союзу.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗА
НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ:**

Конституція України
Закон України «Про виконавче провадження»
Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»
Закон України «Про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини»
Закон України «Про державну службу»
Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»
Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

Враховуючи вагоме значення вищевказаних нормативно-правових актів, необхідною умовою підвищення ефективності інституту примусового виконання судових рішень є внесення змін не лише до чинного національного законодавства, але й розробка дієвих рекомендацій з приводу забезпечення повноцінного функціонування даного правового інституту. Створення Єдиного реєстру застосування примусового виконання судових рішень є одним з методів покращення функціонування механізму примусового виконання судових рішень, адже систематизована інформаційна система може не лише полегшити повсякденну роботу уповноважених осіб, які здійснюють контроль над примусовим виконанням судових рішень, але й підвищити ефективність саме виконання таких рішень.

Окрім цього, практика показує, що судові рішення досить часто підлягають оскарженню з боку осіб, щодо яких виносяться відповідні рішення, тому створення Єдиного реєстру осіб, які оскаржували примусове виконання судових рішень в ЄСПЛ може слугувати своєрідною підказкою, чому такі рішення можуть оскаржуватися [11].

Передусім це закони, що являють собою нормативно-правові акти вищого органу законодавчої влади, яким є Верховна Рада України, що

¹¹ Козюренко Р. С. Діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. URL : <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1709/dysertaciyndoslidzhennyanzdobuttyanaukovogostupenyakandydatayurydychnyhnaukkozyurenkarostyslavaste.pdf>.

регулюють найбільш важливі суспільні відносини, у тому числі й у сфері охорони правопорядку, виражають волю та інтереси більшості населення, утілюють основні права людини, інші загальнолюдські цінності та мають найвищу юридичну силу щодо всіх інших правових норм.

Найважливішим за значенням і місцем у системі законодавства є Конституція України (Основний Закон), прийнята 28 червня 1996 року [12], норми якої регулюють систему економічних, політичних, соціальних, духовних та організаційних відносин у державі. Значення цього правового акту у підтриманні правового режиму законності в діяльності патрульних поліцейських підрозділів не можна недооцінювати, що пов'язано із закріпленням у ст. 8 принципів засад верховенства права, згідно якого, маючи найвищу юридичну силу Конституція України є орієнтиром в якості прямої дії щодо прийняття та дії інших нормативно-правових актів, організації судочинства, захисту прав і свобод людини і громадянина, гарантування безпеки особи та легітимного здійснення функціональних обов'язків особами, уповноваженими виконувати рішення суду [13; 14]. Тому відповідні їй норми є юридичною основою і для всієї діяльності судочинства, чинного законодавства та правотворчості щодо питань забезпечення виконання судових рішень.

До законів, які регулюють конкретні питання гарантій судочинства на примусове виконання судових рішень через уповноважену діяльність осіб, що мають право на таку компетенцію, відноситься і Закон України «Про державну службу».

Закон України «Про державну службу» [15] містить в собі визначення поняття державна служба, передбачає основні принципи проходження державної служби в Україні, визначає різні категорії осіб, які відносяться до державних службовців. Окрім цього даним документом визначено порядок відбору, а точніше конкурс, згідно з яким проводиться відбір на посаду державного службовця, а також порядок та умови проходження державної служби в Україні.

Окремої уваги заслуговують кодифіковані нормативні акти,

¹² Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

¹³ Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

¹⁴ Колпаков В.К. Адміністративно-правові відносини: альтернативний погляд. *Стратегія розвитку України*. Серія: «Економіка, соціологія, право». 2011. Т. 1. № 4. С. 210–212.

¹⁵ Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 27.02.2021)

зокрема, Кодекс про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП) [16] та Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [17]. Більшість норм, які стосуються примусового виконання судових рішень, які містяться в Кодексі про адміністративні правопорушення стосується працівників Національної поліції, що лише посилює їх коло обов'язків з приводу забезпечення примусового виконання судових рішень.

Щодо Кодексу про адміністративне судочинство, то слід зауважити, що в даному кодексі зазначаються не лише основні етапи та механізми здійснення адміністративного судочинства, а й регламентуються строки виконавчого провадження, порядок та особливості розгляду таких виконавчих проваджень, порядок оскарження судових рішень, а також норми, які визначають яким чином повинно відбуватися примусове виконання судових рішень [18].

Правовою засадою є також підзаконні нормативно-правові акти компетентних органів, що видаються на підставі законів і для їх виконання. Одними з основних видів таких нормативних актів державних органів є постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. До таких документів, слід зокрема, віднести накази Міністерства юстиції України від 02.04.2012 №512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень суду», який регулює питання здійснення судочинства та примусового виконання судових рішень через уповноважених осіб, які мають конкретні права та обов'язки під час здійснення своєї службової діяльності. Крім того, даним документом передбачено визначення основних понять, які стосуються примусового виконання судових рішень, а саме, статус приватних та державних виконавців, Національної поліції, а також інших уповноважених осіб, які здійснюють контроль над здійсненням примусового виконання судових рішень [19] та від 22.10.2018 № 3284/5 «Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців» [20], який регламентує діяльність органів та уповноважених осіб, які здійснюють перевірку осіб та установ, які здійснюють контроль за примусовим

16 Кодекс України про адміністративні правопорушення. Х. : Одісей, 2014. 288 с.

17 Кодекс адміністративного судочинства України. Х. : Одісей, 2014. 168 с.

18 Там само.

19 Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень суду : наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 №512/5 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 27.02.2021).

20 Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців: наказ МЮУ від 22.10.2018 № 3284/5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text>.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
виконанням судових рішень. В даному наказі дається конкретна нормативна регламентація правового статусу державних виконавців, приватних виконавців, Національної поліції та інших уповноважених органів.

Важливе місце в правовому регулюванні примусового виконання судових рішень, підтриманні в її роботі неухильного усвідомлення важливості дотримання кожним працівником принципу законності також посідають відомчі нормативно-правові акти МВС України (Національної поліції України), що забезпечують реалізацію діючих правових норм, регламентують діяльність поліції щодо забезпечення виконання покладених на неї завдань й обов'язків під час залучення їх до примусового виконання судових рішень. До таких документів слід віднести Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [21], Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»[22].

Основним завданням, яке покладається на правоохоронні органи, є забезпечення основоположних прав та свобод громадян. Завдяки вищевказаним нормативно-правовим актам поліція набуває повноважень щодо забезпечення правового статусу громадян не лише у сфері адміністративного судочинства, але й при примусовому виконанні судових рішень.

Щодо Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [23], то в ньому чітко зазначається, що судді всіх ланок судової системи, а також працівники правоохоронної структури повинні бути захищені від незаконного впливу на виконання їх повноважень, а також від посягань на життя та здоров'я їх та їх членів родини. Даний закон встановлює види охорони таких осіб, які гарантуються на рівні держави та повинні забезпечуватися нею.

Слід зауважити, що вищевказані правові акти потребують залучення великої кількості особового складу для реалізації тих норм, які передбачені цими законами. На жаль, недостатність кадрів у правоохоронній сфері негативно впливає на здійснення повноважень поліції у сфері примусового виконання судових рішень, а також у забезпеченні законних прав та свобод громадян, зокрема, суддів або

²¹ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року. *Голос України*. 1994. 2 березня.

²² Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2021)

²³ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року. *Голос України*. 1994. 2 березня.

інших працівників правоохоронної структури.

Характеристика нормативно-правового забезпечення з позиції юридичної сили правових актів, завдяки яким досягаються окреслені в законодавстві принципи, не дає повної картини з приводу стану, видів та особливостей нормативних приписів та їх впливу на відповідні суспільні відносини.

Отже, нормативно-правові основи забезпечення виконання судових рішень складає сукупність законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, у тому числі й міжнародних, які вже мають позитивний досвід у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень.

Судові реформи в Україні часто орієнтовані на європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Основним недоліком судової системи в Україні є те, що судді обирають суддів, що значно впливає на рівень довіри з боку населення до судової системи. Модель створення судових управлінських установ була широко поширена в середині 2000-х років, і більшість її членів були суддями, обраними суддями. Багато країн Центральної та Східної Європи запровадили стандарт «Судді, яких обирають судді» для своїх судових органів. Що передбачили європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства? Якщо суд позбавлений політичного впливу, а інститути незалежні, тоді незалежною буде вся судова влада. Зрештою так працює судова влада в Західній Європі. У той же час президент або парламент не можуть суттєво втручатися в управління судовою владою, а також не можуть чинити тиск на суддів або «тягнути» відповідних людей. Судді можуть розглядати справи проти вищих посадових осіб чи їх інтересів, не турбуючись про втрату своїх посад [24, с. 154].

З часу створення Ради Європи принцип поваги прав людини став одним із наріжних каменів організації. Рада Європи в основному забезпечувала права та свободи громадян відповідно до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) [25]. Конвенція була прийнята з метою поваги до підписантів (членів Ради Європи) та забезпечення дотримання прав людини та основних свобод на їх території. Нею визначено судовий механізм захисту міжнародно визнаних загальних стандартів політичних, економічних, соціальних та культурних прав і свобод людини серед держав-членів Ради Європи. Конвенція набула чинності 3 вересня 1953 року після того, як підписанти ратифікували та здали на зберігання десять ратифікаційних грамот. Після

²⁴ Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с.

²⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Голос України*. 10 січня 2001 р. № 3. URL : <https://minjust.gov.ua/m/konventsija-pro-zahist-prav-lyudini-i-osnovopolojnih-svobod-ta-evropeyskiy-sud-z-prav-lyudini>.

набуття чинності, відповідно до документу, було створено дві незалежні установи: Європейську комісію з прав людини (1954 р.) та Європейський суд з прав людини (1959 р.). Вони повинні були стежити за дотриманням прав людини, гарантованих Конвенцією. Під час Віденського саміту 1993 року було вирішено створити новий Європейський суд з прав людини, який замінить попередню дворівневу систему, який розпочав свою роботу 1 листопада 1998 року [26].

Після вступу в Раду Європи 9 листопада 1995 року Україна стала повноправним її членом та підписала Конвенцію. З набранням чинності Конвенції в Україні, після того, як Верховна Рада ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 року, Україна визнала юрисдикцію Європейського суду і прийняла механізм гармонізації правової системи нашої країни з нормами та стандартами Європейської комісії.

Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (перша світова конференція по незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік) передбачає, що призначення судді (незалежно від того, є він головою суду чи його заступником) є внутрішньою адміністративною функцією суду, яку виконує сам суддя або рада старшого судді (якщо така є) [27].

Висновки Першого комітету експертів Міжнародної асоціації суддів (Мадрид, 23-27 вересня 2001 рік) також передбачали аналогічну процедуру призначення голови суду. Вищий судовий комітет або установа зі схожими функціями (укладена як «Роль і функції Вищого судового комітету або подібних установ в організації та управлінні національною судовою системою» (Перший комітет експертів Міжнародної асоціації суддів, Відень, 9 листопада 2003 рік) серед гарантій незалежності судів та суддів у даному акті виокремлюють:

Основним результатом Сьомого конгресу Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) з питань запобігання злочинності та поведження з правопорушниками, що відбувся в Мілані (Італія з 26 серпня по 6 вересня 1985 року), було прийняття Основних принципів незалежності судових органів [28].

²⁶ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Голос України*. 10 січня 2001 рік. № 3. URL:<https://minjust.gov.ua/m/konventsiya-pro-zahist-prav-lyudini-i-osnovopolojnih-svobod-ta-evropeyskiy-sud-z-prav-lyudini>.

²⁷ Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (Перша світова конференція з незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 р.): URL : http://sc.gov.ua/ua/mizhnarodni_standarti_u_sferi_sudochinstva_i_statusu_sudiv.html. (дата звернення: 27.02.2021)

²⁸ Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. та 13 грудня 1985 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201. (дата звернення: 04.03.2021)/

У наступних резолюціях щодо Основних принципів Генеральна Асамблея рекомендує використовувати її в національних, регіональних та міжрегіональних заходах та закликає Комісію з питань запобігання злочинності та контролю за нею розглянути її ефективні пріоритети.

Шостий конгрес ООН з питань запобігання злочинності та поводження з правопорушниками у своїй резолюції просив Комісію з питань запобігання злочинам та контролю за ними формулювати керівні принципи щодо незалежності суддів та відбору, підготовки та статусу суддів та прокурорів. У зв'язку із цим уряди всіх країн повинні враховувати та поважати основні принципи суддів, адвокатів, адміністративних установ, законодавчих органів та громадськості у своїх власних законах. Ці принципи в основному сформульовані для професійних суддів, але за необхідності вони можуть застосовуватися і до непрофесійних суддів (якщо такі є).

Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів щодо незалежності судових органів (прийняті резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року) [29]. Даний акт має в собі 15 рекомендацій, згідно з якими повинні забезпечуватися Основні принципи щодо незалежності судових органів, зокрема, всі держави повинні: прийняти, запровадити та дотримуватися вищевказаних принципів відповідно до правил конституційного процесу країни та внутрішньої практики; призначення суддів на посади відбувається лише на підставах, які зазначаються у вказаних вище принципах; дані принципи повинні застосовуватися до всіх суддів, навіть до тих, які не є професійними юристами; Основні принципи повинні розповсюджуватися лише офіційною мовою країни, яка їх прийняла.

Європейська хартія про статус суддів (далі – Хартія) (Рада Європи, 1998 р.) [30]. Метою Хартії є визначення змісту будь-якого закону, що стосується статусу суддів, відповідно до завдань, які потрібно досягти: забезпечити право громадськості отримати бажану компетенцію, незалежність та неупередженість від судів та делегованих суддів. Захищати свої права. Тому цей закон не є самоціллю, а засобом забезпечення того, щоб ті, чий права захищають суди та судді, отримували необхідні гарантії для ефективного захисту. Здатність,

²⁹ Рекомендації щодо ефективного впровадження основних принципів незалежності судових органів (Прийнята резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року)/

³⁰ Європейська хартія про закон «Про статус суддів»: Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 10.07.1998 URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_236]. (дата звернення: 27.02.2021)/

незалежність та неупередженість суддів забезпечують цю гарантію особистих прав. Це позитивні риси, які повинен прагнути гарантувати закон про статус судді, але вони також є негативними, оскільки закон не повинен містити факторів, які можуть негативно вплинути на здатність, незалежність та неупередженість громадян.

Хартія передбачає, що коли необхідно вирішити питання про відбір, призначення або призначення суддів, а також просування або звільнення суддів, висновки повинні надаватися організацією, незалежною від виконавчих та законодавчих органів. Формулювання цього положення покликане охопити все – від запропонованого виконавчого органу чи законодавчого органу до фактичного рішення незалежного відомства. Хартія підкреслює, що судді, які є членами цього незалежного органу, повинні обиратися суддями на тій підставі, що необхідна незалежність цього органу перешкоджатиме політичному органу виконавчого чи законодавчого органу обирати чи призначати своїх членів [31; 32].

У Керівних принципах Латімер Хаус зазначається: «Призначення судових службовців усіх рівнів має бути спрямоване на забезпечення рівності між чоловіками та жінками» [33]. В Англії керівні принципи суддів базуються лише незалежно від статі, раси, сімейного стану або сексуальної орієнтації. У Австрії принцип призначення кандидата меншини у суді застосовувався при розгляді заяв двох кандидатів однакової кваліфікації. Навіть припускаючи, що обмежена позитивна реакція на недопредставленість в одному з пунктів не спричинить юридичних проблем, все-таки визначила такі практичні труднощі: по-перше, це вибір серед інших можливих ситуацій лише однієї ознаки недопредставленості (статі); по-друге, з огляду на відповідні причини дискримінації, залежно від ситуації в кожній країні, можуть виникати конфлікти навколо визначення поняття «недостатньо представлений» у

³¹ Європейська хартія про закон «Про статус суддів»: Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 10.07.1998 URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_236]. (дата звернення: 27.02.2021).

³² Колпаков В.К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 101–104.

³³ Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів* Рекомендація № R (94) 12 щодо незалежності, ефективності та ролі суддів, а також доречність її [Рекомендації] та будь-яких інших міжнародних стандартів для існуючих проблем у цих сферах https://court.gov.ua/userfiles/R_1_2001_2001_11_23.pdf.

цій галузі [34].

Загальна (Універсальна) хартія судді(схвалена Міжнародною Асоціацією Суддів 17 листопада 1999 року, Тайбей (Тайвань) зазначає, що у своїй роботі судді повинні забезпечити, щоб кожен мав право на справедливий суд. Вони повинні підтримувати права тих, хто бажає встановити свої цивільні права та обов'язки, або, у випадку будь-якого кримінального обвинувачення проти них, користуватися правом на чесні та публічні слухання, що проводяться незалежними особами протягом розумного часу. Незалежність суддів є важливою умовою справедливих процедур, які відповідають законодавчим вимогам. Це неподільне. Усі національні та міжнародні установи чи органи влади повинні поважати, захищати та підтримувати цю незалежність [35].

Глобальний план діяльності для суддів в Європі (прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи на 740 зустрічі в Страсбурзі 27 лютого 2001 року). Глобальний план переважно зосереджений на внутрішніх правових системах країн-членів. Проте не треба забувати, що критерії членства в Раді Європи передбачають «виконання зобов'язань, які впливають з Європейської конвенції про права людини» і що в цьому відношенні «підпорядкування юрисдикції Європейського суду з прав людини, яке є обов'язковим згідно з міжнародним правом, є, очевидно, найважливішим стандартом Ради Європи» [36].

Резолюція Європейської асоціації суддів стосовно ситуації в Україні в сфері дисциплінарної відповідальності суддів(Тронхейм, 27 вересня 2007 року) [37]. Для належного виконання своїх обов'язків суддя не підлягає дисциплінарному стягненню, за винятком випадків, коли це вимагається країною/регіоном або незадоволеною стороною справи, якщо суддя не засуджений за кримінальне правопорушення або якщо його поведінка не суперечить судді. Даним документом встановлено професійні судові стандарти. Якщо цього правила не буде дотримано,

34 Рекомендації Латімер Хаус щодо парламентаризму та незалежності суддівства в країнах загального права, прийняті на зустрічі представників парламентської асоціації, асоціації магістратів та суддів, асоціації адвокатів та освітньої юридичної асоціації країн загального права 19 липня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/mizhnarodni_standarti_u_sferi_sudochinstva_i_statusu_sudiv.html.

35 Загальна (Універсальна) хартія судді, ухвалена 17.11.1999 Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань): Хартія, Міжнародний документ від 17.11.1999. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j63.

36 Глобальний план діяльності для суддів в Європі, прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи на 740 зустрічі в Страсбурзі 27 лютого 2001 року // Міжнародні стандарти незалежності суддів : збірка документів. – К. : Поліграф-Експрес, 2008. – С. 168–176.

37 Резолюція Європейської асоціації суддів стосовно ситуації в Україні в сфері дисциплінарної відповідальності суддів (Тронхейм, 27 вересня 2007 р.). Міжнародні стандарти незалежності суддів: збірка документів. К.: Поліграф-Експрес, 2008. С. 180-182.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
суддя буде змушений виконувати свої обов'язки під постійною загрозою переслідування, що може принаймні підсвідомо вплинути на його рішення.

Таким чином, принцип незалежності суддів є основною передумовою верховенства права та основною вимогою процесу вільного врегулювання спорів. Усі правила щодо дисциплінарної відповідальності повинні базуватися на припущенні, що судді є незалежними захисниками закону і можуть тлумачити їх на свій розсуд.

Апеляційний суд може переглянути, змінити чи скасувати рішення судді, і цей факт не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності судді. Однак спроби законодавчих та адміністративних органів змусити суддів нести дисциплінарну відповідальність за певне рішення (за відсутності кримінальних правопорушень або повного незнання професійних судових стандартів) є необґрунтованим втручанням у судові установи та безпосередньо загрожують судовим установам.

Окремим блоком нормативно-правового забезпечення є нормативно-правові акти національного законодавства, що регулюють порядок та особливі процедури примусового виконання судових рішень, особливості відповідальності посадових осіб та здійснення судочинства загалом. До таких правових актів можна віднести Закон України «Про державну виконавчу службу» [38]. Особливість даного правового акту полягає в тому, що в ньому зазначаються основні критерії забезпечення примусового виконання судових рішень, а також визначено, що обов'язок контролю над дотриманням примусового виконання судових рішень покладається на Державну виконавчу службу.

Підсумовуючи, зазначимо, що якісне законодавче забезпечення та регламентація судової системи України та інституту примусового виконання рішень залежить не лише від постійного реформування національного законодавства. Досить вагоме значення мають міжнародні стандарти, які мають на меті не лише забезпечення ефективності судової системи, але й збільшення відсотку рівня довіри населення до здійснення суддями своїх основних завдань.

Також окремої уваги заслуговує не лише запровадження міжнародних стандартів, але й відповідна їх практична реалізація, яка, на жаль, на рівні національного законодавства працює не у достатньому обсязі. Тому, з метою досягнення ефективності імплементації даних міжнародних актів необхідно повноцінно реформувати чинне

³⁸Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2021)

національне законодавство, виокремити основні недоліки, та усунути їх, застосовуючи норми міжнародних правових актів у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень.

1.2. Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень

З-поміж правових проблем, які обумовлюють неефективність виконавчого провадження в Україні, незважаючи на реформування та суттєве оновлення законодавства й упровадження змішаної системи виконавчого провадження, не останнє місце посіли недосконалість правового врегулювання адміністративно-правового статусу органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, неврахування норм законодавства ЄС при розробленні та нормативному закріпленні принципів діяльності таких органів та осіб, встановлення майже однакових вимог до адміністративної правосуб'єктності державних та приватних виконавців, закріплення більш суворої відповідальності для державних виконавців як осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, ніж для приватних виконавців тощо [39; 40].

Як неодноразово зазначав у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини, виконання рішення, винесеного будь-яким судом, має розглядатись як невід'ємна частина «судового процесу» для реалізації ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, що передбачає виконання судових рішень, які в державах, що поважають принцип верховенства права, не можуть залишатися невиконаними [41]. Основним суб'єктом виконання рішень є державні виконавці. Вони мають статус державних службовців, і від імені держави виконують функції з примусового виконання рішень публічних органів управління. З метою забезпечення успішного виконання цих завдань докорінного поліпшення потребують не лише форми і методи діяльності державних виконавців, а й якісний підхід до визначення адміністративно-правового статусу зазначених суб'єктів.

³⁹ Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : монографія / В.О. Криволапчук, О.М. Гришко. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 248 с.

⁴⁰ Кононець В.П. Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів. *Юридична наука*. 2019. № 10. С. 144–151.

⁴¹ Авторгов А.М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 19 с.

Розкриваючи питання адміністративно правового статусу ми зосереджуємо свою увагу на адміністративно правовому статусі органу державної влади, оскільки наше дослідження присвячене адміністративно-правовому забезпеченню примусового виконання судових рішень, де державна виконавча служба є основним суб'єктом, що забезпечує виконання судового рішення, залучаючи інші уповноважені органи – органи Національної поліції, органи казначейства та інших. Однак акцентуємо увагу і на тому, що не тільки державні органи уповноважені забезпечувати примусове виконання судового рішення. Відповідно до Закону України «Про органи та осіб уповноважені до виконання судових рішень» до них віднесено і приватних виконавців [42].

Що стосується законодавчого регламентування, то дане питання регулюється наступними нормативно-правовими документами: Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», Закон України «Про виконавче провадження», Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5, наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5 «Про затвердження Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження», наказ Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5 «Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна».

На наш погляд, адміністративно-правовий статус органів, які забезпечують виконання судових рішень, складається з певних елементів, що становлять: основний блок (мету, завдання, принципи органу з примусового виконання судових рішень); організаційно – структурний блок (створення органу, регулювання порядку діяльності, підпорядкованості структурних підрозділів, особливостей діяльності органу з виконання судових рішень); та компетенційного блоку (права, обов'язки, відповідальність органів у сфері примусового виконання судових рішень). Ми притримуємося також і наукового погляду В. Б. Аверянова, на думку якого адміністративно-правовий статус складається з трьох блоків: цільового, структурно-організаційного та компетенційного [43, с. 255].

Утім, незважаючи на всю важливість виконання судового рішення

⁴² Закон України «Про органи та осіб уповноважені до виконання судових рішень»...

⁴³ Виконавча влада і адміністративне право / за заг. редакцією В.Б. Аверянова. К.: Видавничий дім «Ін-Ю-ре», 2002. 668 с.

та статусу органів, уповноважених на виконання цих функцій, конституційні положення про забезпечення виконання судового рішення й дотепер належним чином не мають дієвого механізму виконання у вітчизняному законодавстві, та нерідко обмежуються, а то і просто порушуються.

За три місяці війни в Україні було прийнято два основні важливі законодавчі акти, які змінили процедуру виконавчого провадження. Зокрема, йдеться про Закон України «Про внесення зміни до розділу XIII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про виконавче провадження”» від 15.03.2022 №2129-IX[2] та Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності з примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» № 2455 -IX від 27.07.2022[3].

Законодавчі новели передбачають певні послаблення та є сприятливими для боржників, ставлять їх у відносно вигідне становище по відношенню до стягувачів; звужують можливості виконавців відносно стягнення заборгованості з певної категорії боржників, тим самим дещо обмежуючи права стягувачів; унеможлиблюють вчинення виконавчих дій на користь російських громадян або компаній, в тому числі українських та іноземних, що мають кінцевими бенефіціарними власниками російські компанії або громадян; встановлюють заборону виконання приватними виконавцями виконавчих написів нотаріуса; забороняють відкриття виконавчих проваджень на тимчасово окупованих територіях; внесли зміни до порядку щодо отримання статусу, діяльності, оскарження дій та притягнення до відповідальності приватних виконавців.

Під час воєнного стану заборона виконання приватними виконавцями виконавчих написів нотаріуса, є доцільним та вимушеним кроком законодавця. Оскільки певні території України знаходились або досі знаходяться під окупацією, війська агресора, а також інші недобросовісні особи, користуючись несприятливою обстановкою, могли заволодіти нотаріальними бланками, намагаючись використовувати їх для вчинення шахрайських цілей, зокрема й шляхом підробки виконавчих написів. Використання таких написів у тандемі з недобросовісними приватними виконавцями може містити потенційну загрозу правам та інтересам громадян у довгостроковій перспективі.

Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, законодавець пропонує такі кроки на користь боржників у виконавчому провадженні: фізичні особи можуть здійснювати видаткові операції з рахунків, на кошти яких накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
виконавцями, без урахування такого арешту за умови, якщо сума стягнення за виконавчим документом не перевищує 100 тисяч гривень.

Отже, що стосується сум, що є меншими або дорівнюють 100 тис грн, арешти фактично скасовуються, однак формально лишаються, що дозволяє громадянам вільно користуватися власними рахунками. Мати арештовані рахунки з коштами під час війни тільки з тих підстав, що колись порушив швидкісний режим керування авто і не сплатив 680 грн штрафу - погодьтеся, не найкраща перспектива. І дійсно не першочергова задача, якою варто займатися під час воєнного стану. Тож законодавець встановлює певну малозначність сум заборгованості, відносно яких арешти у виконавчому провадженні не діють.

З іншого боку розуміємо, що стягувач у виконавчих провадженнях навіть щодо незначної суми буде очікувати на виконання судового рішення значно довше.

Ще однією новелою, є припинення звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника (крім рішень про стягнення аліментів та рішень, боржниками за якими є громадяни Російської Федерації).

Приймаючи подібне рішення, законодавець розуміє, оцінює і передбачає, за яких умов може жити громадянин під час війни, наслідком якої є економічна та соціальна криза, погіршення якості життя. Тож держава намагається зберегти доходи боржників на час війни за рахунок інтересів стягувачів. По відношенню до боржників - гуманно. А що робити зі стягувачами, чиє право було й так порушене з боку боржників неналежним виконанням своїх зобов'язань? Можемо констатувати, що тоді як інші отримують захист, інші опиняються незахищеними, оскільки держава частково припиняє виконання свого обов'язку щодо виконання судових рішень. Стаття 64 Конституції дійсно встановлює можливість обмеження прав громадян в окремих випадках, зокрема, під час дії воєнного стану. Але чомусь учасники виконавчого провадження знаходяться у нерівному стані: там, де для стягувачів обмеження, для боржників - послаблення.

Юридичні особи-боржники можуть здійснювати видаткові операції з рахунків, на кошти яких накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями, виключно для виплати заробітної плати в розмірі не більше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати в місяць на одного працівника такої юридичної особи, а також сплати податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

В цілому, можна оцінити цю зміну як позитивну, адже право та інтерес громадянина-працівника, з доходу якого роботодавець сплачує

податки і збори та підтримує економіку, ставиться у пріоритет.

Забороняється примусове виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги.

Хочу зазначити, що заборона виконання судового рішення не означає, що суди не розглядатимуть позови про стягнення заборгованості за ЖКГ або не задовольнятимуть позовні вимоги. Що цікаво: не зовсім зрозуміло, як має діяти виконавець у випадку надходження йому виконавчого документа про стягнення заборгованості за послуги ЖКГ або з уже відкритими провадженнями? Повертати виконавчий документ? Зупиняти виконавче провадження? Було б доречно прописати процедуру, які саме дії має вчиняти виконавець з даною категорією проваджень та виконавчих документів.

Забороняється примусове виконання рішень, боржниками за якими є юридичні особи, що здійснюють діяльність з виробництва, передачі, розподілу, постачання електричної енергії відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії», діяльність з водопостачання та водовідведення відповідно до Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», діяльність з вирощування сільськогосподарських культур, тваринництва, виробництва харчових продуктів, надання доступу до мережі інтернет, виробництва вакцин, дослідження у сфері біологічних наук, космічну діяльність відповідно до Закону України «Про космічну діяльність».

Також забороняється примусове виконання рішень, боржниками за якими є підприємства оборонно-промислового комплексу, органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, які входять до складу Збройних Сил України, підприємства залізничного транспорту.

Актуальною нормою законодавства в умовах великого обігу зброї в умовах воєнного стану є зупинення дії постанов державних виконавців про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та охолощеною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, спорядження гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії. Таким чином, п.3 ч.9 ст.71 ЗУ «Про виконавче провадження» встановлює один із додаткових стимулюючих заходів для боржників зі сплати аліментів шляхом заборони користування зброєю. Законодавчі новели тепер дозволяють таким боржникам користуватись зброєю незалежно від виконання ними обов'язку з утримання дітей.

Що стосується сутності судового рішення, то авторка встановлює

його як своєрідний акт правосуддя, який має особливий порядок ухвалення, впливає на формування правової доктрини держави і є основним засобом вирішення соціального конфлікту між сторонами [44].

Варто звернути увагу на те, що адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, має складну нормативно-правову конструкцію, що включає в себе ряд елементів: мету створення органу та його завдання; принципи та юрисдикцію діяльності; завдання та функції, що виконує орган; обсяг та характер державно-владних повноважень; форми і методи діяльності; юридичні права та обов'язки; відповідальність суб'єкта владних повноважень у зв'язку із виконанням ним своїх обов'язків.

Перейдемо до аналізу основних суб'єктів (органів), які уповноважені здійснювати відповідні функції у сфері примусового виконання рішень суду, зокрема в частині визначення переліку осіб, що мають право реалізації виконавчого провадження за рішенням суду.

Зосередимо увагу і на переліку тих органів, які уповноважені застосовувати свої повноваження щодо винесення рішень в порядку притягнення до відповідальності суб'єктів, які порушують законодавство щодо примусового виконання судових рішень. Окрім того, спробуємо розкрити і охарактеризувати зміст правовідносин, що виникають у сфері притягнення виконавчими органами суб'єктів до відповідальності за ухилення від виконання судових рішень.

Зміст вищезазначених правовідносин визначають як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків учасників процесу виконання судових рішень уповноваженими на те особами, які реалізуються в рамках адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що визначено рядом нормативно-правових документів у рамках судової реформи.

Різні нормативно-правові документи в сфері регулювання відносин щодо примусового виконання судових рішень визначають суб'єктів, які прямо чи опосередковано є або ж органами, що мають право притягувати до відповідальності інших учасників суспільних відносин у даній сфері, або самі є суб'єктами правопорушення, яких можна притягнути до відповідальності у разі порушення ними норм законодавства.

Такими нормативно-правовими документами є Закон України «Про виконавче провадження», який викладено у новій редакції, Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», в яких переважно визначена

⁴⁴ Крупнова Л.В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 24 с.

відповідальність виконавців судових рішень за їх примусове виконання або неналежне виконання, оскільки Закон України «Про виконавче провадження» також встановлює визначену відповідальність зазначених суб'єктів [45].

**Закон України
«Про виконавче провадження»**

Прикладом: положення абз. 2 ч. 5 ст. 13, де вказано, що за порушення строків прийняття рішень та вчинення виконавчих дій виконавці несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Зміст правовідносин, що виникають з приводу примусового виконання судових рішень, реалізацію яких закріплено повноваженнями відповідних державних органів, які притягують до відповідальності за порушення законодавства, можуть здійснюватися за наступними підставами:

- а) примусового виконання рішення суду суб'єктами порушення у визначений час;
- б) у разі ухилення від виконання (бездіяльності) посадових повноважень щодо приведення до виконання судового рішення

Акцентуємо увагу на тому, що правовідносини у сфері притягнення до відповідальності суб'єктів, які порушують законодавство щодо примусового виконання судових рішень, відбуваються між органами державної влади, які реалізують державну політику у даній сфері з боку фізичних та юридичних осіб, що ухиляються від виконання рішення суду, чим передбачають порядок застосування до них санкцій в рамках чинного законодавства, а також використовують захист своїх прав в рамках міжнародного судочинства в порядку звернення до Європейського суду з прав людини.

Також досить важливим елементом при характеристиці адміністративно-правового статусу діяльності органів і осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів є дослідження принципів їх діяльності. Перелік принципів роботи органів і осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та

⁴⁵ Закон України «Про виконавче провадження» ...

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
рішень інших органів, закріплений у ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [46].

**ПРИНЦИПИ РОБОТИ ОРГАНІВ І ОСІБ, ЩО
ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ
СУДОВИХ РІШЕНЬ ТА РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ:**

Верховенство права
Законність
Незалежність
Справедливість, неупередженість та об'єктивність
Обов'язковість виконання рішень
Диспозитивність
Гласність та відкритість виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами
Розумність строків виконавчого провадження
Співрозмірність заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями

Законодавче закріплення принципів діяльності органів і осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, у нормативно-правовому акті було відзначено як надзвичайно прогресивний крок, оскільки у чинному раніше законодавстві – Законі України «Про виконавче провадження»[47], принципи діяльності Державної виконавчої служби не закріплювалися, що постійно піддавалося критиці з боку наукової спільноти – як суттєва прогалина у законодавстві. Проте усунення зазначеної прогалини, хоч і отримало схвальну реакцію, викликало нові питання у науковців – з якою метою законодавець закріплює принципи діяльності органів і осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів у законодавстві, у чому полягають ці принципи, чому закріплені самі ці принципи, чи не створить це додаткових перепон у процесі

⁴⁶ Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України № 1403-VIII від 02.06.2016. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.

⁴⁷ Про виконавче провадження : Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.

виконання рішень внаслідок різного розуміння цих принципів тощо [48, с. 26].

Перш ніж перейти до розгляду правосуб'єктності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, необхідно визначити, хто належить до таких органів та осіб. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та приватних виконавців [49]. Згідно зі ст. 6 цього ж нормативного акту, систему органів примусового виконання рішень становлять: Міністерство юстиції України, органи державної виконавчої служби, створені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку, а у ст. 7 закріплюється перелік посад державних виконавців [50].

Також, у ст. 6 цього ж закону закріплюється, що виконання рішень можуть здійснюватися іншими органами та установами – у випадках, передбачених законом, зокрема рішення щодо стягнення майна та коштів виконуються органами доходів і зборів, а рішення щодо стягнення коштів – банками та іншими фінансовими установами; рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів [51]. Проте, згідно з п. 4 вказаної статті, зазначені вище органи та установи не є органами примусового виконання [52].

Наразі, на відміну від чинного раніше законодавства чіткого, законодавчо закріпленого переліку органів виконавчої служби не закріплено, Так, у ст. 3 чинного раніше Закону України «Про державну виконавчу службу» від 24.03.1998 № 202/98-ВР чітко закріплювалося, що до органів державної служби належать: 1) Департамент державної виконавчої служби Мін'юсту України, до складу якого входить відділ примусового виконання рішень; 2) управління державної виконавчої

⁴⁸ Верба-Сидор Е.Б., Федик С.Е. Принципи виконавчого провадження за новими законопроектами № 2507 та 2506 а. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 21–24.

⁴⁹ Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України № 1403-VIII від 02.06.2016. Відомості Верховної Ради. 2016. № 30. Ст. 542.

⁵⁰ Там само.

⁵¹ Там само.

⁵² Там само.

служби Головного управління міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, до складу яких входять відділи примусового виконання рішень; 3) районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції [53]. На сьогодні зазначений нормативний акт втратив чинність через прийняття Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», у якому переліку органів державної виконавчої служби не міститься. Визначити, які ж саме органи належать до органів державної виконавчої служби можливо лише шляхом аналізу підзаконних нормативно-правових актів – Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Мін'юсту України від 02.04.2012 № 512/5 (надалі – Інструкція з організації примусового виконання рішень) [54], Типового положення про управління державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі та Типового положення про відділ державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, затверджених наказом Мін'юсту України від 20.04.2016 № 1183/5 [55]. Так, відповідно до п. 3 Інструкції з організації примусового виконання рішень, органами державної виконавчої служби є: Департамент державної виконавчої служби Мін'юсту України, до якого входить відділ примусового виконання рішень; управління державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, до складу яких

⁵³ Про виконавче провадження : Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.

⁵⁴ Інструкція з організації примусового виконання рішень : наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. С. 23. Ст. 1018.

⁵⁵ Типове положення про управління державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, Типового положення про відділ державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі : наказ Мін'юста України від 20.04.2016 № 1183/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0617-16/para9#n9> (дата звернення : 27.01.2018).

входять відділи примусового виконання рішень; районні, районні в містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних територіальних управлінь юстиції [56].

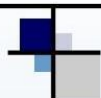
Таким чином, до органів, що здійснюють примусове виконання рішень суду та інших органів, належать Мін'юст України, органи державної виконавчої служби (Департамент державної виконавчої служби Мін'юсту України, управління державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі та відділи державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі).

Таким чином, державними і приватними виконавцями можуть бути особи, що здобули вищу юридичну освіту за ступенем «магістр». Водночас постає питання щодо того, що вважати «юридичною освітою» для визначення вимог до приватних і державних виконавців, оскільки в нормативній та доктринальній площині в Україні з цього приводу немає однозначної думки.

Згідно з указаними нормативними актами, державні виконавці повинні володіти такими особистими та діловими якостями: [57].

⁵⁶ Інструкція з організації примусового виконання рішень : наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. С. 23. Ст. 1018.

⁵⁷ Спеціальні вимоги до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби : наказ Міністерства юстиції України від 21.10.2016 № 3005/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1444-16/paran4#n4> (дата звернення : 11.02.2018).

ЯКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ВИКОНАВЦІВ

Знання законодавства у сфері виконавчого провадження (як національного, так і міжнародного)

Професійні знання (основи державного управління, фінансів, менеджменту організацій; технологія адміністративної роботи, правила ділового етикету та ділової мови; основи психології)

Лідерство (ведення ділових переговорів; вміння обґрунтовувати власну позицію; досягнення кінцевих результатів)

Прийняття ефективних рішень (уміння вирішувати комплексні завдання; ефективно використовувати ресурси (у тому числі трудові і матеріальні))

Ефективно використовувати ресурси (у тому числі трудові і матеріальні)

Аналіз діяльності та планування заходів щодо її реалізації; вміння працювати з великими масивами інформації

Вміння працювати при багатозадачності; встановлення цілей, пріоритетів та орієнтирів

Комунікація та взаємодія (навички ефективної комунікації та публічних виступів; співпраця та налагодження партнерської взаємодії; відкритість)

Впровадження змін (реалізація плану змін; здатність підтримувати зміни та працювати з реакцією на них; оцінка ефективності здійснених змін)

Управління організацією роботи та персоналом (організація і контроль роботи; вміння працювати в команді та керувати командою; мотивування; оцінка й розвиток підлеглих; уміння розв'язувати конфлікти)

Здатність приймати зміни та змінюватись

Особистісні компетенції (аналітичні здібності, дисциплінованість, інноваційність, самоорганізація та орієнтація на розвиток, дипломатичність, відповідальність, сумлінність, стресостійкість, комунікабельність, відповідальність, системність і самостійність в роботі, наполегливість, орієнтація на обслуговування, уміння працювати в стресових ситуаціях)

Технічні вміння (упевнений користувач ПК (MS Office, Outlook Express, Internet), вільне користування законодавчою базою «ЛІГА»)

Отже, до особи державного виконавця, до його особистих і ділових якостей, нормативно закріплено ряд вимог – знання законодавства у сфері виконавчого провадження, професійні знання, лідерство; здатність до прийняття ефективних рішень; комунікативність, особистісна компетенція, здатність приймати зміни та змінюватися, технічні вміння.

Вимог щодо високих особистих і ділових якостей до осіб приватних виконавців законодавець не встановлює, що є суттєвою прогалиною сучасного законодавства. Запровадження інституту приватного виконавця в Україні пройшло тривалий шлях, аргументи, що обґрунтовують компетентність державних виконавців у порівнянні з приватними виконавцями є встановленими відповідно до вимог законодавства, однак проблемні аспекти є відкритими та потребують удосконалення.

Слід зазначити, що Інститут приватних виконавців було запроваджено в Україні згідно із ухваленим Верховною Радою України 2 червня 2016 року Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», який набрав чинності 5 жовтня 2016 року. Відтоді примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) було покладено як на існуючі на той момент органи державної виконавчої служби, так і на нових суб'єктів – приватних виконавців. З положень зазначеного Закону прямо вбачаються відмінності в правовому статусі державних і приватних виконавців. І якщо робота державних виконавців останнім часом вже питань не викликає, то діяльність приватних виконавців все частіше привертає увагу як науковців, так і практикуючих юристів з точки зору законності вчинення ними окремих виконавчих дій та добросовісності реалізації свого правового статусу. Про ймовірні зловживання приватними виконавцями своїми повноваженнями вже не раз говорилося на сторінках юридичної періодики. Одним із основних засобів забезпечення законності в їх діяльності є контроль. Не вдаючись до аналізу процедури та ефективності так званого «відомчого» контролю за діяльністю приватних виконавців, який за цим Законом здійснює Міністерство юстиції України шляхом проведення планових і позапланових перевірок, а також контроль з боку Ради приватних виконавців України, вважаємо, що основна увага має бути приділена саме контролю за законністю вчинених приватним виконавцем виконавчих дій, якими можуть порушуватись права та інтереси учасників

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
виконавчого провадження (та осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій) чи інших зацікавлених осіб, а отже такі випадки вимагають швидкого поновлення їхніх прав і усунення порушень. Такий контроль здійснюється шляхом оскарження рішень, дій та бездіяльності приватного виконавця. Слід зазначити, що механізм контролю з боку Ради приватних виконавців є досить перспективним по-перше в плані самоконтролю та оптимізації використання бюджетних коштів; по-друге, слід розмежувати суб'єктивні зловживання з боку окремих недобросовісних приватних виконавців і складову самоочищення системи приватних виконавців з боку Ради приватних виконавців, для виживання в жорсткій конкурентній боротьбі за «замовника» в частині бізнесової складової, тобто максимального отримання прибутку, що неможливо без зростання якості послуг приватних виконавців та росту їх професійної компетенції.

Діяльність приватних виконавців фінансово мотивована і значно відрізняється від державних службовців. Проте, якщо рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця можуть бути оскаржені до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець (а рішення, дії та бездіяльність такого начальника можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня), то рішення, дії та бездіяльність приватного виконавця підлягають оскарженню тільки безпосередньо до суду. А тут проблеми виникають вже на етапі визначення суду належної юрисдикції для оскарження рішень, дій чи бездіяльності приватного виконавця в межах конкретного виконавчого провадження. Цим передусім й визначається актуальність проблеми саме судового контролю за діяльністю приватних виконавців [58].

Інститут приватних виконавців покликаний дозволити здійснювати примусове виконання рішень також особам, які будуть це робити в межах індивідуальної професійної діяльності, не маючи стосунку до державної служби. Отже, навантаження на державних виконавців має суттєво зменшитися, а приватні виконавці будуть самі зацікавлені у вчасному і повному виконанні рішень [59].

⁵⁸ Короед С.О., Лошицький М.В. Судовий контроль за діяльністю приватних виконавців. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 6, том 2, 2018.

⁵⁹ Малишев Б. Приватні виконавці: нова юридична професія і головний засіб реформування системи виконавчого провадження. URL : <http://bit.ly/2YG1ROD>.

Запровадження інституту приватних виконавців стало новацією в практиці примусового виконання юрисдикційних рішень, що не може не спричиняти наукові спори серед учених. Відповідні дослідження наукової літератури свідчать про те, що сьогодні дискусія із цього питання одночасно точиться в декількох розрізах. Зокрема, ряд науковців спеціалізується на вивченні позитивних та негативних чинників у функціонуванні інституту приватних виконавців, інші ж досліджують правову природу та сутність такої дефініції, як «приватний виконавець». Так, наприклад, Л. Сайко та В. Ляшенко зазначають, що перевагами запровадження в Україні інституту приватних виконавців є: покращення якості надання населенню послуг із примусового виконання рішень, виведення процедури примусового виконання рішень на якісно новий рівень, суттєве зменшення бюджетних витрат, збільшення надходження до бюджету за рахунок сплати податків приватними виконавцями, зменшення корупційного складника в системі виконання [60, с. 77].

Таким чином, що ідея створення інституту приватних виконавців, не має альтернативи, і заклала беззворотній механізм зменшення корупційної складової в системі Державної виконавчої служби України в цілому.

Слід зазначити, що законодавцем встановлено досить високі вимоги до професійного рівня кандидатів на здобуття посади приватного виконавця, тому ризики потрапляння в цю галузь некомпетентних юристів або осіб з шахрайськими намірами мінімізовано.

⁶⁰ Мещеряков О. Щодо визначення елементів адміністративно-правового статусу учасників операцій ООН з підтримки миру. *Форум права*. 2011. №2. С. 609-612.

СФЕРИ, ЯКІ НЕ Є КОМПЕТЕНЦІЄЮ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ У ЧАСТИНІ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ:

Рішення про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною

Рішення, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25%, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету

Рішення, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону

Рішення, за якими стягувачами є держава, державні органи

Рішення адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини

Рішення, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності

Рішення про виселення та вселення фізичних осіб

Рішення, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена

Рішення про конфіскацію майна

Рішення, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання

Інші випадки, передбачені цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове

Зауважимо, що не дивлячись на те, що державний виконавець, на відміну від приватного виконавця, є представником влади, під час примусового виконання рішень приватний та державні виконавці, відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження», мають рівні поноваження щодо взаємодії з органами державної влади [61].

Зауважимо, що не дивлячись на те, що державний виконавець, на відміну від приватного виконавця, є представником влади, під час примусового виконання рішень приватний та державні виконавці, відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження», мають рівні повноваження щодо взаємодії з органами державної влади

У рамках нашого дослідження, визначивши основних суб'єктів, що уповноважені до примусового виконання судових рішень, вважаємо за доцільне окреслити коло дотичних суб'єктів, які прямо чи опосередковано здійснюють функції щодо реалізації приведення до виконання судових рішень, захисту прав учасників виконавчого провадження чи оскарження в судовому процесі винесених рішень.

Таким чином зупинимося на наступному суб'єкті, який долучається до проваджень щодо виконання судових рішень, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Даний суб'єкт є посадовою особою Міністерства юстиції, на яку покладено повноваження щодо здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини (далі – Уповноважена особа) у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, Регламентом Суду та цим Положенням.

Уповноваженою особою призначається особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше як три роки, володіє однією з офіційних мов Ради Європи.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСОБИ:

Здійснення представництва України в Суді під час розгляду справ про порушення нею Конвенції, справ за заявами України стосовно порушення Конвенції іншими Договірними Сторонами, а також як третьої сторони під час розгляду справ за заявами громадян України або юридичних осіб-резидентів України проти інших Договірних Сторін

Координація роботи, пов'язаної з підготовкою матеріалів для розгляду справ у Суді та виконанням його рішень, співпраця з цією метою з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями

Підготовка і внесення на розгляд Суду необхідних матеріалів, участь у слуханні справ, які ним розглядаються Інформування Комітету міністрів Ради Європи в установленому ним порядку про хід виконання Україною рішень Суду у справах, в яких Україна є стороною

Аналіз обставин, що призвели до порушення Конвенції, та розроблення пропозицій щодо здійснення заходів, спрямованих на усунення недоліків системного характеру, констатованих у рішеннях Суду

Організація роботи із створення необхідних умов для проведення Судом розслідування у справі про порушення Конвенції та вжиття заходів відповідно до Регламенту Суду

Подання необхідної інформації уповноваженим особам, які проводять перевірку дотримання Конвенції

Слід зазначити, що на дії державних органів чи приватних осіб, у разі прямої дискримінації за ознакою статі і віку, Уповноважена з прав людини, може надати висновок про підтвердуючі факти. Так наприклад, упродовж 2016-2018 рр. Уповноваженим з прав людини було відкрито провадження за справами подібного змісту № 804/2823/16, № 804/3325/17, № 804/7487/15. І таких проваджень безліч. Згідно наданої інформації офісу Омбудсмена, було надано до суду так зване експертне дослідження Секретаріату Уповноваженого норм положення НБУ від 17.03.2006 року № 96, що приховано застосовувалося до жінок службовців [62].

⁶² Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини. URL : <https://minjust.gov.ua/m/uryadoviy-upovnovajeniy-u-spravah-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini>.

Також суду надано відповідні постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) на виконання Указу Президента України про те, що положення НБУ від 17.03.2006 року, не є нормативно-правовим актом.

Отже, діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина та здійснює парламентський контроль за дотриманням прав і основних свобод людини і громадянина в Україні, протидіє будь-яким проявам актів дискримінації, рівноправ'я тощо.

Що стосується напряду примусового виконання рішень, то Державна казначейська служба України в даній сфері вважається як суб'єктом, що забезпечує виконання рішення суду шляхом перерахування коштів на користь позивача, так і суб'єктом, що у разі ухилення від вчасного виконання рішення суду може бути притягнутий до відповідальності згідно із Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [63].

«Безспірне списання коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень та виконавчих документів, відповідно до пп. 47-50 Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2011 року № 845 (далі – Порядок), здійснюється Казначейством на підставі поданих матеріалів:

1) органом Казначейства: документів та відомостей, надісланих стягувачами та боржником; інформації про неможливість виконання безспірного списання коштів з рахунків боржника;

2) керівником органу Державної виконавчої служби зазначених у п. 7 цього Порядку документів та відомостей [64].

Згідно з п. 47 цього Порядку, для забезпечення безспірного списання коштів державного бюджету, в Казначействі відкривається в установленому порядку відповідний рахунок. Перерахування коштів стягувачу здійснюється Казначейством у тримісячний строк з дня надходження необхідних документів та відомостей [65]. Строк перерахування коштів за рішенням суду здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, в тримісячний

⁶³ Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» ...

⁶⁴ Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2011 року № 845.

⁶⁵ Там само.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
період з дня надходження документів та відомостей.

Державний виконавець протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення виносить постанову про заміну стягувача на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, з одночасним направленням повідомлення такому органу. Державне підприємство або юридична особа, які визнані боржниками за рішеннями суду, зобов'язані протягом десяти днів з дня перерахування коштів відкрити рахунки в органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, та проводити розрахунки виключно з цих рахунків. Положення цієї частини не поширюються на банки, сто відсотків або частка статутного капіталу яких належить державі.

У разі, коли для здійснення безспірного списання коштів державного бюджету згідно з пунктами 47 і 50 цього Порядку необхідні додаткові кошти понад обсяг відповідних бюджетних призначень, Казначейство подає протягом 10 днів з дня надходження виконавчих документів Міністерству фінансів пропозиції щодо необхідності внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України». Казначейство відкладає безспірне списання коштів державного бюджету та поновлює його з дати набрання чинності законом про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України» [66].

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», відповідальність за невиконання судового рішення передбачає процедуру, за якої Державна казначейська служба України протягом трьох місяців, у разі неперерахування коштів за рішенням суду про стягнення коштів, виплачує особі компенсацію у розмірі трьох відсотків річних від несплаченої суми.

Проте, на наш погляд, новації уряду в частині розформування рудиментальної структури Державної казначейської служби повинні бути більш рішучі. З огляду на досвід європейських розвинених країн, функції аналогів Державної казначейської служби були передані приватним банкам на умовах тендерних процедур, що вилікувало декілька національних хронічних хвороб. По-перше, оптимальне використання державних коштів, по-друге виключення механізму «ручного керування», оперативного вирішення фінансових процедур на сучасному рівні і найважливіше – відсутність умов створення

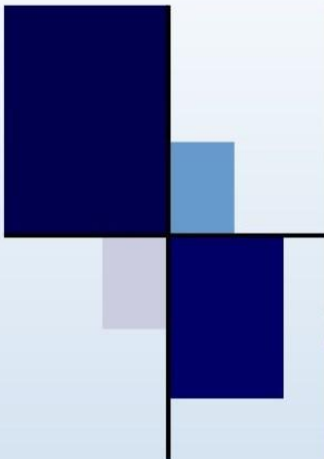
66 Виконання рішень Європейського суду з прав людини https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Виконання_рішень_Європейського_суду_з_п_рав_людини.

корупційних проявів. Приватні фінансові установи здійснюють свою діяльність легітимно та прозоро в умовах жорсткої конкуренції, в боротьбі за такого значного по розмірах (фінансової складової) та статусу клієнта, як державні структури.

Для розбудови ефективної системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів Мін'юст на 2021 рік має обрати напрям роботи щодо врегулювання процедури медіації, вдосконалення діяльності третейських судів, створення в Україні суду присяжних, запровадження публічних консультацій з громадськістю.

Для розбудови ефективної системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів Мін'юст на 2021 рік має обрати напрям роботи щодо врегулювання процедури медіації, вдосконалення діяльності третейських судів, створення в Україні суду присяжних, запровадження публічних консультацій з громадськістю.

ГОЛОВНІ ЗАХОДИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ТА РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ

- цифровізація окремих процедур примусового виконання рішень, оскільки наразі робота виконавців надмірно покладається на паперові носії та послуги поштового зв'язку, що уповільнює процес виконавчого провадження;
- оптимізація органів державної виконавчої служби, адже структура органів Державної виконавчої служби функціонує без суттєвих змін уже понад 20 років та є застарілою;
- продовження спрощення доступу до професії приватного виконавця та збільшення їхньої кількості.

Також доцільно скасувати норми у законодавстві, які встановлюють мораторій на стягнення з боржників коштів, заборону накладення арешту на майно боржника. На сьогодні діє більше 10 таких мораторіїв, одним із них, який найбільше впливає на стан виконання судових рішень, зокрема, є заборона на вчинення виконавчих дій щодо об'єктів права державної власності, які були включені до переліків, затверджених Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» [67], положення якого неоднозначно трактують навіть суди.

Варто наголосити, що Мін'юст планує розробити системні зміни для удосконалення законодавчого регулювання судово-експертної діяльності, що продовжить розширювати доступ до послуг судових експертів, планує зрівняти повноваження приватних і державних судових експертів, аби збільшити конкуренцію між ними, чітко законодавчо визначити підстави, порядок розгляду та притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Останнім органом, котрий також є одним із основних дотичних органів що залучаються до виконання судового рішення є орган Національної поліції, що відповідно до спільного наказу Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС), Міністерства юстиції України (далі – МЮУ) від 30.01.2018 № 64/261/5 «Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Порядок взаємодії), передбачається забезпечення залучення державними, приватними виконавцями працівників органів Національної поліції України до забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів [68].

Вищевказаний порядок визначає механізм взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України з державними, приватними виконавцями при проведенні виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

Відповідно до розділу IV ст. 1 Порядку взаємодії, поліцейські залучаються державними, приватними виконавцями для забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття заходів, спрямованих на

67 Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» ...

68 Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : наказу МВС, МЮУ від 30.01.2018 № 64/261/5.

усунення загроз життю та здоров'ю державних, приватних виконавців, фізичних осіб, що виникли при проведенні виконавчих дій у випадках:

- примусового проникнення виконавця до житла чи іншого володіння фізичної особи;
- виконання постанови державного, приватного виконавця про розшук транспортного засобу боржника;
- примусового виселення боржника;
- примусового вселення стягувача;
- усунення перешкод у користуванні приміщенням (житлом) [69].

**ВИПАДКИ ЗАЛУЧЕННЯ
ДЕРЖАВНИМИ / ПРИВАТНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
(З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ,
ЗАПОБІГАННЯ, ПРИПИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ТА
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЖИТТЯ ЗАХОДІВ,
СПРЯМОВАНИХ НА УСУНЕННЯ ЗАГРОЗ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю
ДЕРЖАВНИХ, ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ,
ЩО ВИНИКЛИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ)**

- примусового виселення боржника;
- примусового вселення стягувача;
- усунення перешкод у користуванні приміщенням (житлом).

- примусового проникнення виконавця до житла чи іншого володіння фізичної особи;
- виконання постанови державного, приватного виконавця про розшук транспортного засобу боржника;

Цілі, для досягнення яких залучаються працівники поліції виконавцем, визначені п. 2 розділу II Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 489/20802 (далі – Інструкція з організації примусового виконання рішень), зокрема: забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю виконавців, фізичних осіб, що виникли при проведенні виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. Наведене відображено й у положеннях п. 26 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» [70].

Слід зазначити, що М.В. Голуб вважає за доцільне створити у складі Державної виконавчої служби підрозділу силової підтримки. На його думку це питання стало досить актуальним при час проведенні аналізу проходження процесу виконання судових рішень під час масових заходів, насамперед політичної спрямованості [71, с. 86].

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення виконавчої дії (абзац другий ч. 4 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження», п. 2 розділу II Інструкції з організації примусового виконання рішень).

Визначення в законодавстві саме постанови виконавця як підстави залучення працівників поліції до участі у здійсненні виконання рішень заслуговує на увагу в тому контексті, що подеколи не виконавець, а суд санкціонує вчинення певних виконавчих дій чи можливості подальшого вчинення певних виконавчих дій (наприклад, суд санкціонує розшук боржника-фізичної особи, дитини, суд санкціонує привід боржника. При цьому сам по собі привід не є виконавчою дією, а є необхідною передумовою вчинення в подальшому виконавцем виконавчих дій після фактичного приводу боржника-фізичної особи до виконавця).

70 Інструкція з організації примусового виконання рішень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 489/20802.

71 Голуб М. В. Взаємодія органів внутрішніх справ та державної виконавчої служби підчас проведення масових заходів. *Форум права*. 2014. № 4. С. 84–88. URL : http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_4_17.pdf.

ВИПАДКИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКОНАВЦІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Така взаємодія має місце у разі примусового входження виконавця до житла чи іншого володіння фізичної особи, на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень боржника-фізичної особи, особи, в якій перебуває майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, проведенні в них огляду, у разі потреби примусового відкриття їх виконавцем, опечатування таких приміщень, арешту, опечатування та вилучення належного боржникові майна, яке там перебуває та на яке, згідно із законом, можливо накласти стягнення.

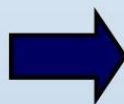
- п. 4 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»
- п. 2.1. Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб), затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 № 607/56/5

ВИПАДКИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКОНАВЦІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

- п. 6 розділу IX Інструкції з організації примусового виконання рішень
- п. 2.1. Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби

Взаємодія виконавців та працівників поліції має місце у процесі здійснення примусового виселення, примусового вселення.

Згідно з приписами ч. 4 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виселення здійснюється у присутності понятих за участю працівників поліції.

У контексті примусового вселення ситуація дещо складніша, що пов'язано з взаємно суперечливими положеннями ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження». На наш погляд, вирішення даного питання лежить у площині визначення поняття «примусове вселення» – забезпечення державним виконавцем безперешкодного входження стягувача у приміщення, зазначене у виконавчому документі, та його проживання (перебування) в ньому (ч. 2 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження» [72]). Відповідно, виявивши, що рішення про вселення самостійно не виконано боржником (державний виконавець може це перевірити шляхом виклику до себе для дачі пояснень боржника, стягувача – це корелюється з його правом, передбаченим п. 14 ч. 3 ст. 18; крім того, приписи ч. 4 ст. 19 зобов'язують сторони повідомити виконавця про виконання рішення боржником самостійно) у строк, визначений ч. 6 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», державний виконавець має розпочати його примусове виконання (тобто із залученням понятих, працівників поліції).

72 Закон України «Про виконавче провадження» ...

У контексті примусового вселення ситуація дещо складніша, що пов'язано з взаємно суперечливими положеннями ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження».

На наш погляд, вирішення даного питання лежить у площині визначення поняття «примусове вселення» – забезпечення державним виконавцем безперешкодного входження стягувача у приміщення, зазначене у виконавчому документі, та його проживання (перебування) в ньому (ч. 2 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження»).

Відповідно, виявивши, що рішення про вселення самостійно не виконано боржником (державний виконавець може це перевірити шляхом виклику до себе для дачі пояснень боржника, стягувача – це корелюється з його правом, передбаченим п. 14 ч. 3 ст. 18; крім того, приписи ч. 4 ст. 19 зобов'язують сторони повідомити виконавця про виконання рішення боржником самостійно) у строк, визначений ч. 6 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», державний виконавець має розпочати його примусове виконання (тобто із залученням понятих, працівників поліції).

У цьому аспекті досить слушною є теза С.Я. Фурси та інших учених-юристів, які пропонують разом із письмовим повідомленням боржника і стягувача (ч. 4) повідомляти орган внутрішніх справ про необхідність відрядження працівників для забезпечення порядку під час виконання рішення про вселення [73, с. 724].

3. Працівники поліції безпосередньо виконують ухвали судів про привід боржника, розшук боржника або дитини у виконавчому провадженні. Вище вже було розглянуто аспект даного питання стосовно відсутності необхідності виносити виконавцем окремої постанови про залучення працівників поліції для безпосереднього здійснення такого приводу, розшуку, адже в цьому разі підстава здійснення приводу й розшуку – це відповідна ухвала суду стосовно потреби приведення у відповідність до Закону України «Про виконавче провадження» Інструкції про взаємодію. Приписи п. 14 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають право виконавця звертатися до суду щодо застосування до боржника, який без поважних причин не з'явився за викликом виконавця, приводу. У судових рішеннях нерідко зазначається, що привід за своєю правовою природою є заходом процесуального примусу, що полягає у затриманні і примусовому

73 Фурса С. Я. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: науково-практичний коментар / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак; за заг. ред. С. Я. Фурси; Центр правових досліджень. Київ: Фурса С. Я.: КНТ, 2008. 1172 с.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні доставленні особи задля забезпечення її участі у провадженні у разі, якщо цю особу було належним чином викликано, але вона не з'явилася без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття [74-75].

Розглянемо і інші чинники, які впливають на рівень роботи органів державної виконавчої служби. Актуальною проблематикою наразі є плинність кадрів в органах державної виконавчої служби. Як свідчать звітні дані, лише протягом 2020 року в органах державної виконавчої служби Дніпропетровської області спостерігалася плинність кадрів, внаслідок чого постійно існували вакансії на посади державних виконавців. Так, станом на 01.01.2021 р. вакантною є 95 посад державних виконавців (19,7%) від їх штатної чисельності. Таким чином, значна кількість державних виконавців, які фактично працювали в звітному періоді, мали подвійне, а іноді й потрійне навантаження, оскільки на них був покладений обов'язок по виконанню рішень за власною ділянкою роботи та за ділянками роботи відсутніх державних виконавців.

Крім того, сьогодні в умовах «дефіциту» досвідчених та кваліфікованих кадрів, непоодинокими є випадки призначення на посади державних виконавців молодих спеціалістів, які щойно закінчили вищі учбові заклади та не мають досвіду роботи. Часто відпрацювавши кілька місяців, усвідомивши складність, відповідальність та рівень навантаження, такі молоді спеціалісти звільняються, залишаючи по собі доручену ділянку роботи в стані, що, як мінімум, потребує покращення.

1.3. Система органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, та їх адміністративна правосуб'єктність

Досліджуючи систему органів та осіб, які здійснюють виконання судових рішень, як наукової категорії ми зосереджуємо увагу на тому, що ця система є однією з елементів системи органів виконавчої влади. Систему органів примусового виконання рішень складають органи державної влади, або окремі особи, які уповноважені на здійснення функцій, які мають на меті забезпечення примусового виконання рішень та діють у рамках чинного законодавства.

Слід зазначити, що систему органів виконавчої влади утворюють

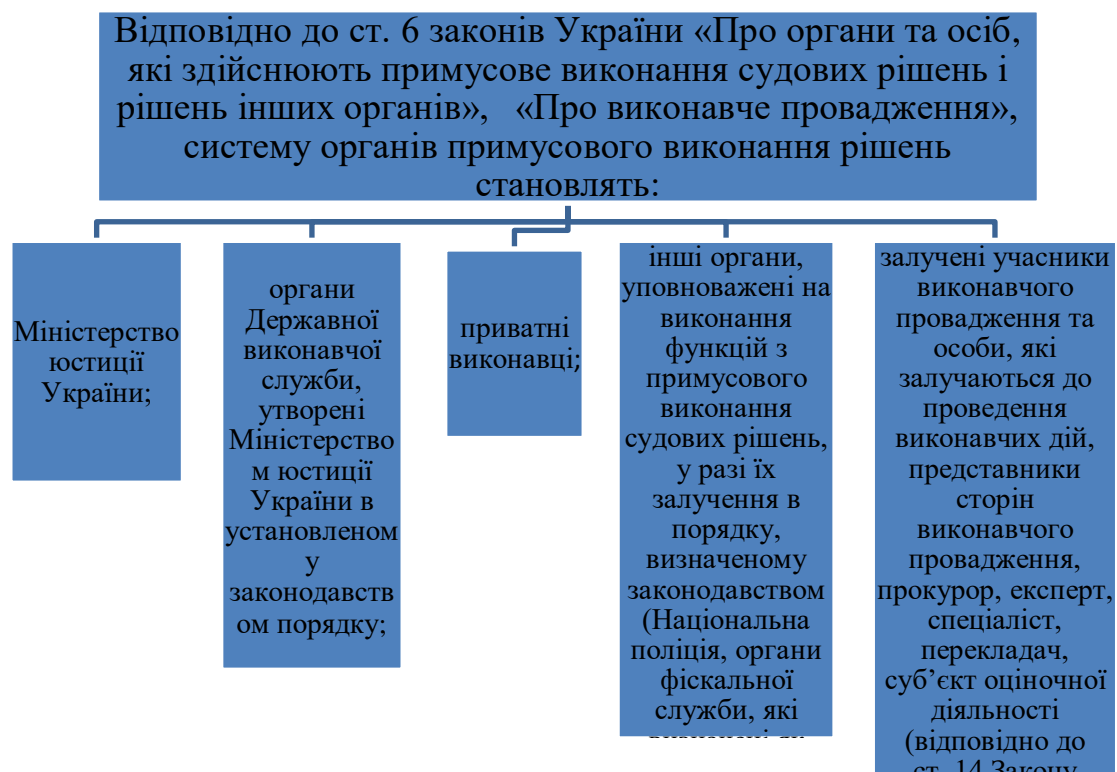
⁷⁴ Ухвала Яготинського районного суду Київської області від 21.12.2016 у справі № 382/2331/14- ц: Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63590694>.

⁷⁵ Ухвала Центрального районного суду м. Николаєва від 03.01.2017 у справі № 490/12/17 : Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63912859>.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади (ч. 1 ст. 113 Конституції України) [76]. До системи центральних органів виконавчої влади відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. входять міністерства України [77], основним з них у контексті нашого дослідження є Міністерство юстиції, що і реалізує державну політику із створення суб'єктів та надання їм повноважень в частині здійснення примусового виконання судових рішень.

Судова гілка влади в Україні представлена Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції, найвищим судовим органом у системі яких є Верховний Суд України (ч. 3 ст. 124, ч. 2 ст. 125 Конституції України [78]), який забезпечує резюмуючу функцію в загальній конструкції системи з примусового виконання судових рішень та є основним органом, що уповноважений виносити остаточне рішення (постанову) у справах в досліджуваній нами сфері.

Крім того, у системі органів державної влади наявний ряд органів, що реалізують владні повноваження від імені держави, однак не належать до жодної із гілок державної влади в Україні, що пояснюється давністю ідеї розподілу державної влади на три гілки та значним урізноманітненням функцій держави, на виконання яких державні органи створюються на сучасному етапі.

76 Конституція України.

77 Закон України "Про центральні органи виконавчої влади" від 17.03.2011 р.

78 Конституція України.

Враховуючи викладене вище, акцентуємо увагу на тому, що Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади України, діяльність якого керується та координується Кабінетом Міністрів України. Міністерство юстиції України є головним органом у центральній системі органів виконавчої влади, що забезпечує виконання національних законів та політики.

Державний виконавець є представником органу влади і виконує судові рішення та інші урядові (офіційні) ухвали, видані на ім'я України, у порядку, встановленому законом, і виконання цих рішень покладається на державну адміністрацію. У разі примусового виконання умови та процедури виконання рішень судів та інших установ (посадових осіб), які мають виконуватися відповідно до закону, визначаються Законом України «Про виконавче провадження».

Державні виконавці зобов'язані вживати заходів для виконання рішень, передбачених зазначеними вищезаконами, та в повному обсязі, вчасно та справедливо здійснювати адміністративні заходи. Вони зобов'язані використовувати надані їм права відповідно до закону і не мають права порушувати права та законні інтереси громадян та юридичних осіб у своїй діяльності. Ті, хто бере участь у правоохоронних процедурах чи діях, повинні пояснити державному виконавцю, що вони користуються правами, передбаченими законом. Державні виконавці несуть дисциплінарну, кримінальну або адміністративну відповідальність у встановленому законом порядку, коли вони вчиняють дії, характерні для кримінальних або адміністративних порушень при виконанні службових обов'язків.

Важливою ознакою, що визначає роль державного виконавця в правозастосовчому процесі, є наявність влади. Для реалізації характеристик правового статусу виконавця ми повинні звернути увагу на організацію владно-правового аспекту. У цьому сенсі це визначається як спосіб нав'язування власної волі іншим суб'єктам та керування їхньою поведінкою та діями відповідно до напряму, визначеного правовими нормами.

Відповідно до Закону України «Про державну службу» основними обов'язками державних службовців є: дотримання Конституції України та інших українських законів; забезпечення ефективного виконання державними установами своєї роботи та обов'язків відповідно до своїх функцій, а також запобігання порушенню прав людини та громадянських прав та свобод; безпосереднє виконання своїх обов'язків; своєчасне, точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень керівників; захист державної таємниці, відомостей про громадян, які стали відомі їм під час виконання державної служби, та

іншої інформації, яка не розголошується відповідно до законодавства; продовження вдосконалення організації та підвищення праці. Крім того, державні службовці не мають права виконувати інші завдання, які заважають їм належним чином здійснювати владу. Виконуючи свої обов'язки, вони зобов'язані дотримуватися принципу справедливості і не мають права виявляти любов до окремих громадян або юридичних осіб [79].

У той же час державні виконавці захищені законом. Держава гарантує захист здоров'я, честі, гідності, житла та майна державних виконавців та членів їх сімей від злочинних порушень та інших незаконних дій. Образи, опір, погрози, насильство та інші дії державних виконавців, які перешкоджають виконанню ними службових обов'язків, несуть як адміністративну, так і кримінальну відповідальність у випадках та розпорядженнях, передбачених законом.

Кабінет Міністрів України визначає процедури та умови національного страхування виконавців. Фінансова та матеріальна підтримка діяльності державних виконавців здійснюється за рахунок коштів державного бюджету України. Кількість персоналу, матеріальне забезпечення, процедури та технічні умови діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України відповідно до рекомендацій Міністерства юстиції України.

Міністерство юстиції України затвердило зразок єдиного посвідчення, виданого державному виконавцю. Державні виконавці та професійні виконавці незалежні у приватній діяльності під керівництвом верховенства права та діють лише відповідно до вимог чинного законодавства. Закон забороняє державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам, політичним партіям, громадським об'єднанням та іншим втручатися в діяльність державних та приватних виконавців.

Опір державним або приватним виконавцям, тілесні ушкодження, насильство чи погрози насильства щодо них, їхніх близьких родичів, а також навмисне знищення або пошкодження майна, пов'язані із виконанням державою або приватними виконавцями, передбачає відповідальність згідно із законодавством.

Якщо інше не передбачено законом, забороняється перевіряти, розголошувати, вимагати або вилучати документи правоохоронних процедур. Заборона не поширюється на перевірки діяльності державної адміністрації та приватних виконавців, а також на перевірку законності виконавчих процедур у порядку, встановленому Міністерством юстиції

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
України. Працівники Державної адміністративної служби мають права та виконують свої обов'язки згідно із Законом України «Про виконавче провадження».

Виконавець зобов'язаний вжити заходів, передбачених цим законом, для забезпечення правоохоронної діяльності справедливим, ефективним, своєчасним та адекватним способом. Під час виконання рішення виконавець має право безпосереднього доступу до інформації про боржника, його майно, доходи та кошти (включаючи конфіденційну інформацію), яка міститься у національній базі даних та реєстрі, включаючи електронні файли. Процедури доступу до такої інформації з бази даних та реєстру повинні встановлюватися спільно Міністерством юстиції України та державним органом, що забезпечує її ведення.

Таким чином підсумовуючи, зазначимо, що державні виконавці є посадовими особами, що мають державні повноваження і уповноважені представляти національні інтереси у сфері правоохоронних процедур.

Зазначимо, що різні суб'єкти адміністративного права мають різні адміністративні можливості. [80, с. 154].

Державна виконавча служба – це орган, який створено відповідно до Закону України «Про державну виконавчу службу», основною метою якого є виконання рішень судів та інших відомств (посадових осіб) [81]. Зміни в українському суспільстві викликали у людей ентузіазм і бажання, і люди прагнуть брати безпосередню участь у вирішенні питань, що стосуються їх спільних інтересів, у підтримці судової справедливості та реалізації механізму реалізації рішень суду.

Розглядаючи характеристики адміністративної правосуб'єктності Державної виконавчої служби України П.В. Макушев зазначає, що повноваження її посадових осіб визначаються в межах повноважень органів Національної поліції України. Чинні закони та нормативні акти, прийняті на цій основі, не визначають повноважень заступника керівника органу поліції, а також не розмежовують повноваження головних державних виконавців, вищих державних виконавчих органів та державних виконавчих органів. Існує нагальна потреба доповнити український закон про правоохоронні процедури та відповідні стандарти та норми відповідного департаменту ДВС правилами, що визначають деталі юридичного статусу цих категорій службовців ДВС. Правознавець резюмував, що нормативне визначення обсягу та характеристик повноважень державного виконавця щодо припинення правопорушень наразі недостатнє і запропонував узагальнити ці повноваження у чинному українському законі про правовий статус правоохоронних органів, агенцій та працівників правоохоронних органів [82].

Слід зазначити, що за час функціонування Міністерства внутрішніх справ України відбулося багато змін в організації та правових засадах його діяльності, механізмі правового регулювання, у тому числі і примусових заходах, але його місія не змінилася. Чинним законодавством передбачено, що правоохоронні процедури повинні здійснюватися в розумний строк, а для певних правоохоронних дій виконавець має конкретний термін прийняття рішення. Реформи, які наразі тривають в Україні, дають надію, що вона буде ближчою до розвинених демократій, і успішне виконання рішень про юрисдикцію в Україні стане практикою, а не винятком.

Більше половини приватних виконавців є колишніми працівниками ДВС України. Приватні виконавці мають обмежені права, тобто не мають

⁸¹ Закон України «Про державну виконавчу службу» ...

⁸² Макушев П. В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. URL : http://phd.znu.edu.ua/page/aref/07_2017/Makushev_aref.pdf.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
права виконувати всі обов'язкові рішення, передбачені ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно до ч. 3 ст. 42 Закону України «Про виконавче провадження» витрати на виконавче провадження приватного виконавця здійснюються за рахунок авансового платежу стягувача, який стягується із коштів боржника на витрати на виконання процедури.

Відповідно до ч. 4 ст. 24 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють виконавче провадження» від 02.06.2016, приватний виконавець не правомочний здійснювати виконавчі дії, якщо сума стягнення за виконавчим документом з урахуванням сум за виконавчими документами перевищує мінімальний розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця. У даному випадку приватний виконавець зобов'язаний укласти договір страхування на належну страхову суму. Згідно з ч. 3 ст. 27 цього Закону особа не має здійснювати діяльність приватного виконавця після внесення до Єдиного реєстру приватних виконавців України запису про зупинення або припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця [83].

Відповідно до ч. 1 ст. 44, діяльність приватного виконавця припиняється шляхом позбавлення права на здійснення діяльності приватного виконавця [84].

83 Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють виконавче провадження».

84 Там само.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ ПРИПИНЯЄТЬСЯ ШЛЯХОМ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА НА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ У РАЗІ:

- подання приватним виконавцем заяви про припинення діяльності приватного виконавця
- набрання законної сили обвинувальним вироком суду, яким приватний виконавець засуджений за умисне кримінальне правопорушення
- набрання законної сили рішенням суду, відповідно до якого приватного виконавця притягнуто до відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією
- застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення у вигляді припинення діяльності приватного виконавця
- неукладення приватним виконавцем договору страхування цивільно-правової відповідальності протягом одного місяця з дня зупинення діяльності приватного виконавця на підставі п. 3 ч. 1 ст. 42 цього Закону
- Нескладення приватним виконавцем у випадках, передбачених цим Законом, іспиту у порядку, визначеному ст. 33 цього Закону
- встановлення Міністерством юстиції України факту невідповідності приватного виконавця вимогам, визначеним ст. 18 цього Закону
- втрати приватним виконавцем громадянства України або виїзду за межі України на постійне проживання
- визнання приватного виконавця безвісно відсутнім або оголошення його померлим
- смерті приватного виконавця

У разі неможливості здійснення приватним виконавцем професійної діяльності та у разі встановлення зазначених у ч. 1 цієї статті підстав Міністерство юстиції України видає наказ про припинення діяльності приватного виконавця. Не допускається припинення діяльності приватного виконавця, якщо такий приватний виконавець має на виконанні виконавчі провадження. Наказ про припинення діяльності приватного виконавця видається Міністерством юстиції України за умови відсутності у приватного виконавця незакінчених виконавчих проваджень та надання ним доказів передачі до відповідного державного архіву документів діловодства та архіву приватного виконавця.

Ми хочемо зосередити увагу на тому, що закон не визначає окремої статті, яка б передбачала перелік прав та обов'язків приватних виконавців, ці норми не є конкретними і розпорошені по закону, що надає можливість різних маніпуляцій та уточнень, є предметом скарг, які є безпідставними або ж, навпаки, перевищення своїх повноважень приватним виконавцем.

Зупинимось на тих установах, які мають повноваження

реалізувати свої повноваження щодо прийняття рішень з метою притягнення до відповідальності суб'єктів, які порушують закон про виконання судових рішень. Крім того, ми спробуємо розкрити та охарактеризувати зміст правовідносин, що виникають при притягненні органів виконавчої влади до відповідальності з метою ухилення від виконання судових рішень.

Зміст вищезазначених правовідносин визначається як сукупність суб'єктивних прав та обов'язків учасників процесу виконання судових рішень уповноваженим персоналом, які реалізуються при виконанні судових рішень, законодавчих та нормативних актів і визначаються рамками судової реформи.

Зміст правовідносин, що виникають внаслідок виконання судових рішень, передбачено повноваженнями відповідних державних органів, які притягуються до відповідальності за порушення закону з наступних причин: злочинець виносить рішення суду у визначений час; ухиляється від виконання (бездіяльності) у випадку службових повноважень щодо виконання судових рішень. Ми наголошуємо, що в правовому полі органів кримінального переслідування, які виконують судові рішення, існують правові відносини між державними установами, які здійснюють державну політику в цій галузі, та юридичними особами, які уникають виконання судових рішень.

Перш ніж продовжувати розглядати правосуб'єктність осіб, які виконують судові рішення та рішення, необхідно визначити, хто належить до таких установ та персоналу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) доручено органам державної адміністративної служби та приватним виконавцям. Відповідно до ст. 6 система правоохоронних органів включає: Міністерство юстиції України, Національне агентство адміністративних послуг, створене Міністерством юстиції України у порядку, встановленому законом [85].

Крім того, ст. 6 передбачено, що інші установи також можуть виконувати рішення за обставин, передбачених законом: рішення про стягнення майна та коштів здійснюється органом доходів і зборів, а рішення про стягнення коштів приймається банками та іншими фінансовими установами; від держави рішення агентств, державного та місцевих бюджетів чи бюджетних установ про стягнення коштів виконують установи, які надають послуги з фінансування бюджетних

⁸⁵ Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

фондів. Однак, згідно з п. 4 цієї статті, зазначені вище органи не є виконавчими органами [86].

Адміністративно-правовий інститут забезпечення примусового виконання судових рішень визначає, що система правосуддя України щодо забезпечення прав людини головним чином залежить від статусу виконання судових рішень.

Отже, суд, який визначає юрисдикцію, повинен виходити з наступних фактів: юрисдикція адміністративного суду включає всі адміністративні документи, пов'язані із виконанням ч. 2 ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження» за винятком випадків, коли закон передбачає іншу процедуру оскарження.

Закон України «Про виконавче провадження» в ч. 4 ст. 82 передбачає, що рішення, прийняте державним виконавцем чи іншою посадовою особою державної адміністрації щодо виконання рішення суду, дії чи бездіяльності, може бути розглянуто судом, який підписав угоду проти сторін. Документи подаються до відповідних адміністративних судів у порядку, встановленому законом. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про виконавче провадження» сторонами у виконавчому процесі є стягувачі та боржники. У той же час суд повинен розглянути можливі сторони для оскарження рішень, дій чи бездіяльності інших державних виконавців або інших державних адміністративних службовців, а також повинен включати їх представників відповідно до закону чи договору [87]. Таким чином, юрисдикція адміністративних судів включає всі справи, що стосуються апеляцій на рішення, дії чи бездіяльність підрозділів державного управління. Виконання цих справ базується на адміністративних документах, виданих судами усіх юрисдикцій, а також звичайними судами та господарськими судами. За винятком адміністративних документів. справи, в яких дії або бездіяльність рішень державного виконавця або інших посадових осіб державної адміністрації оскаржуються проти рішень інших органів (посадових осіб), є справами адміністративної юрисдикції, незалежно від об'єкта оскарження до суду (ч. 5 ст. 82 Закону України «Про виконавче провадження»).

Статтею 33 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що певні публічні виконавчі процедури повинні поєднуватися з публічними виконавчими процедурами боржника з метою стягнення коштів з боржника. Суд повинен пам'ятати, що згідно з цією статтею певні публічні виконавчі процедури об'єднуються у зведену

86 Там само.

87 Закон України «Про виконавче провадження».

виконавчу процедуру, яка використовується лише для стягнення коштів та лише для стягнення грошей з боржника. Крім того, суди повинні розглядати всі справи, пов'язані з рішеннями, діями чи бездіяльністю державних адміністративних органів. Ці справи поєднують виконавчі процедури для забезпечення виконання судами різних юрисдикцій. Навіть якщо в процедурі спільного виконання відсутня процедура примусового виконання для виконання рішень адміністративного суду, рішення інших органів (посадових осіб) також належать до юрисдикції адміністративного суду.

Юрисдикція суду полягає у визначенні справ, пов'язаних із рішенням, вчинком чи бездіяльністю державного виконавця чи інших посадових осіб державної адміністрації під час виконання рішення суду в конкретній правозастосовчій процедурі. Ці справи об'єднуються у спільну виконавчу процедуру, і ця процедура має бути визначена відповідно до положень ч. 4 с. 82 Закону України «Про виконавче провадження», згідно з яким, коли рішення суду виконується судом однієї юрисдикції, виконавчі процедури повинні поєднуватися [88].

Адміністративний суд повинен мати на увазі, що відповідно до розділу XIV Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) [89] та глави 2 розділу VIII Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [90], господарські суди та цивільні суди розглядатимуть заяви про видачу виконавчих документів з метою забезпечення виконання рішень третейського суду та видаватимуть такі виконавчі документи.

Окрім того, до юрисдикції адміністративного суду належать також справи, в яких рішення, дія чи бездіяльність виконавця або інших посадових осіб оскаржує вимоги виконавця до учасників правоохоронного процесу. До юрисдикції адміністративного суду належать суперечки, що виникають внаслідок оскарження (прийняття) рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців чи інших посадових осіб державної адміністрації, прийнятих під час виконання наказу про нотаріальне посвідчення.

Суд повинен врахувати, що рішення державного виконавця про стягнення виконавчого збору та штрафу підпадає до таких двох видів відповідальності: несамотійне виконання рішення та невиконання рішення без достатніх причин, щоб змусити боржника вчинити певні дії.

88 Закон України «Про виконавче провадження».

89 Господарсько-процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*: закон від 06.11.1991, редакція від 01.05.2016.

90 Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*: кодекс від 18.03.2004, редакція від 01.04.2016.

Рішення національного виконавця про накладення штрафу на боржника, а не незалежне виконання, є підставою для його виконання.

Відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження», рішення державного виконавця про стягнення виконавчого збору, виконавчих витрат та штрафів є виконавчим документом. Якщо процедура виконання була завершена, а збори за виконаннями штрафів ще не були зібрані, відповідні рішення будуть виділені в окрему процедуру та виконані в загальному порядку.

Отже, слід мати на увазі, що юрисдикція адміністративного суду поширюється на оскарження рішення державного виконавця про стягнення виконавчого збору, збору, пов'язаного з організацією, виконавчих процедур та штрафних санкцій. Крім того, юрисдикція адміністративного суду включає виконання рішення виконавця (зобов'язання, визнання), час виконання виконавця, рішення про витрати, пов'язане з організацією, рішення національної адміністративної служби, судовий процес чи апеляційне оскарження, виконання дії та штрафи, що застосовуються до окремого виконаного файлу у виконуваний програмі.

Відповідно до ч. 5 ст. 83 Закону України «Про виконавче провадження», постанови чи інші процесуальні документи (їх частина), прийняті державним виконавцем, скасовуються, дії державного виконавця є недійсними, а державний виконавець – управління, безпосередньо підпорядковане державному виконавцю, відповідає за рішення людини. Арифметична помилка керівника та рішення відповідальної особи вищого адміністративного органу держави щодо визначеного незаконного акту може бути оскаржене протягом десяти днів з дня його видання, в тому числі в суді. Юрисдикція таких справ визначається з урахуванням положень ч. 1 ст. 181 КАС України та ч. 4, 5 ст. 82 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки вищенаведені акти виносяться у конкретному виконавчому провадженні.

Суд повинен врахувати, що відповідно до ч. 4 ст. 82 Закону України «Про виконавче провадження», юрисдикція адміністративного суду включає виконання рішення, дію чи бездіяльність адміністративних справ держави. Конфіскація майна тощо, крім випадку клопотання, поданого сторонами виконавчого провадження. Визначаючи предметну та територіальну підсудність справи, пов'язану з рішенням, дією чи бездіяльністю державної адміністрації, суд повинен враховувати п. 5 ч. 1 ст. 18 КАС України та ч. 6 ст. 181 КАС України щодо рішення, дії чи бездіяльності виконавця чи інших посадових осіб державної адміністрації з метою виконання рішення суду за обставин, зазначених у п. 1-4 ч. 1 ст. 18 цього Кодексу, місцеві звичайні суди розглядають його

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні як адміністративний суд [91]. Справи, що захищаються учасниками інших правоохоронних процедур або особами, які беруть участь у правоохоронних діях під час оформлення таких правозастосовчих документів, підлягають юрисдикції окружного адміністративного суду. Стаття 19 КАС України визначає територіальну підсудність таких справ.

На наш погляд, створення Єдиного реєстру осіб, які виступають проти апеляцій на рішення Європейського суду з прав людини, може слугувати ключем до того, чому такі рішення можуть бути оскаржені. Крім того, такий реєстр буде інтегрованою пошуковою системою, за допомогою якої уповноважені суб'єкти зі спеціальними правами доступу матимуть змогу переглядати матеріали справи та сумнівні питання, про які вимагає ЄСПЛ. Це не лише значно покращить ефективність роботи ДВС України, але й всієї української судової системи.

Тому слід зазначити, що в рамках національних законодавчих реформ, що тривають, впровадження європейських стандартів дотримання права України на оскарження дій чи бездіяльності чи рішень Міністерства внутрішніх справ є особливо важливим.

Слід вказати, що не лише національні закони дозволяють громадянам захищати свої порушені права. Аналіз практики ЄСПЛ дуже важливий. Завдяки впровадженню зарубіжного досвіду, особливо рішення Європейського суду з прав людини за скаргами громадян на незаконну діяльність Міністерства внутрішніх справ України, можуть бути забезпечені права та свободи громадян.

Адміністративно-правовий статус органів, уповноважених на виконання рішень, а також вдосконалення діяльності органів та осіб, уповноважених на виконання судових рішень, вимагають поступового перегляду законодавчої бази для визначення регуляторних та наглядових функцій держави.

Адміністративно-правовий статус органів, уповноважених на виконання рішень, а також вдосконалення діяльності органів та осіб, уповноважених на виконання судових рішень, вимагають поступового перегляду законодавчої бази для визначення регуляторних та наглядових функцій держави

З цією метою пропонуємо до кандидатів у приватні виконавці законодавчо закріпити ряд додаткових вимог: 1) наявність високих особистих та ділових якостей; 2) відсутність рішення суду щодо позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави або обіймати відповідні посади; 3) скасування «реабілітуючих» строків, по закінченню яких особа, що вчинила дії, які

91 Кодекс адміністративного судочинства України.

опосередковано свідчать про невідповідність її особистих та моральних якостей стандартам приватних виконавців, може претендувати на здійснення повноважень приватного виконавця.

ПРОПОНУЄМО ДО КАНДИДАТІВ У ПРИВАТНІ ВИКОНАВЦІ ЗАКОНОДАВЧО ЗАКРІПИТИ РЯД ДОДАТКОВИХ ВИМОГ:

- наявність високих особистих та ділових якостей
- відсутність рішення суду щодо позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави або обіймати відповідні посади
- скасування «реабілітуючих» строків, по закінченню яких особа, що вчинила дії, які опосередковано свідчать про невідповідність її особистих та моральних якостей стандартам приватних виконавців, може претендувати на здійснення повноважень приватного виконавця.

ПІДСУМКОВЕ ТЕСТУВАННЯ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Які адміністративні справи розглядаються виключно у формі спрощеного позовного провадження в межах виконавчого провадження?

~справи щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, у тому числі справи, в яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище
=щодо припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців

~щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб

~щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, якщо позивачем також заявлено вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної такими рішеннями, діями чи бездіяльністю, у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб

2. Які адміністративні справи розглядаються виключно за правилами загального позовного провадження?

=про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності

~щодо перебування іноземців або осіб без громадянства на території України

~про припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців

~типові справи

3. Яка операційна система забезпечує розгляд адміністративної справи в електронній формі?

= Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

- ~ Єдина система автоматизованого документообігу суду
- ~ Єдина інформаційна система «Правосуддя»
- ~ Інформаційний портал «Судова влада»

4. Які справи підсудні Верховному Суду як суду першої інстанції?

- ~ оскарження дій та бездіяльності кандидата на пост Президента України
- ~ оскарження актів, дій чи бездіяльності Кабінету Міністрів України
- ~ оскарження актів, дій чи бездіяльності Національного банку України
- = оскарження актів, дій чи бездіяльності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів

5. Який адміністративний суд розглядає справу, яка щодо однієї з вимог підсудна окружному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги - місцевому загальному суду як адміністративному суду?

- ~ місцевий загальний суд як адміністративний суд
- = окружний адміністративний суд
- ~ один з цих судів за вибором позивача
- ~ один з цих судів за вибором голови суду

6. Яке правило встановлює альтернативна територіальна підсудність?

- = якщо справа щодо пов'язаних вимог територіально підсудна різним місцевим адміністративним судам, то її розглядає один з цих судів за вибором позивача
- ~ спір розглядається і вирішується за вибором позивача як в адміністративному суді, так і в іншому державному органі
- ~ спір розглядається і вирішується місцевим адміністративним судом за угодою сторін
- ~ спір розглядається і вирішується кількома юрисдикційними органами у визначеній законом послідовності

7. Які адміністративні справи НЕ розглядаються апеляційним адміністративним судом як судом першої інстанції?

- ~ про оскарження рішень, дії або бездіяльності Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії, крім рішень, дії або бездіяльності Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму
- = про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності

~ про примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності

~ про оскарження дій кандидата на пост Президента України

8. Хто з перерахованих осіб НЕ має заінтересованості в результаті розгляду справи?

= суддя

~ представник сторони

~ треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору

~ треті особи, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору

9. Які правові наслідки виникають у разі вступу в адміністративну справу правонаступника сторони чи третьої особи?

~ усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника особою, яку він замінив, є обов'язковими для нього

= усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив

~ у разі вступу в адміністративний процес правонаступника розгляд адміністративної справи починається спочатку

~ суд має закрити провадження у справі, так як процесуальне правонаступництво в адміністративному процесі не допускається

10. До якого моменту позивач має право збільшити або зменшити розмір позовних вимог в рамках виконавчого провадження?

~ до відкриття провадження по справі

~ до початку судового розгляду справи по суті

= до закінчення підготовчого засідання

~ до закінчення судового розгляду справи

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. *ЯКИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ РЕГЛАМЕНТУЄ ВСІ ПРАВА І СВОБОДИ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ, НЕЗАЛЕЖНО ВІД ЇЇ КОЛЬОРУ ШКІРИ, РАСИ, РЕЛІГІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОСТІ?*

А. ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СВОБОД ВСІХ ЛЮДЕЙ;

Б. ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДЕЙ;

В. ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ;

Г. КОНСТИТУЦІЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ.

2. У ДОКУМЕНТАХ ВСЕСВІТНЬОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПЕРЕДБАЧЕНЕ ПРОСУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД... ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНОЇ ПОСАДИ - ДОПОВІДАЧА З ПИТАНЬ НАСИЛЬСТВА....
 - А. ІНОЗЕМЦІВ;
 - Б. ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ;
 - В. ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ТА БІЖЕНЦІВ;
 - Г. ДІТЕЙ ТА ЖІНОК.

3. ДОКУМЕНТОМ, ЩО ВМИЩУЄ ВСІ РАНІШЕ ПРИЙНЯТІ АКТИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА АКЦЕНТУЄ УВАГУ НА НЕЗАКОННОМУ, НЕЛЮДСЬКОМУ ПОВОДЖЕННІ З БОКУ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ЛЮДЕЙ, Є:
 - А. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОЛІЦІЮ;
 - Б. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ;
 - В. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ;
 - Г. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАБОРОНУ КАТУВАННЯ ГРОМАДЯН.

4. ЯКИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ МАЄ ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ”?
 - А. ЗАКОН ПРО ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ;
 - Б. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОЛІЦЕЙСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ;
 - В. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ЗАБОРОНУ КАТУВАННЯ;
 - Г. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОЛІЦІЮ.

5. ЧИ МІСТИТЬСЯ У КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ?
 - А. ТАК, У СТАТТІ 62 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ;
 - Б. ТАК, У СТАТТІ 39 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ;
 - В. НІ;
 - Г. ТАК, У СТАТТІ 112 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ;

6. ЧАСТО СУДОВІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ОРІЄНТОВАНІ НА...
 - А. ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИМОГИ І ПОРАДИ У СФЕРІ СУДОЧИНСТВА;
 - Б. ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СУДОЧИНСТВА;
 - В. НА ПРОХАННЯ ОСІБ, ЩО Є УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ;
 - Г. МІЖНАРОДНІ ЗАБОРОНИ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ’ЄКТІВ СУДОЧИНСТВА.

7. СФЕРИ, ЯКІ НЕ Є КОМПЕТЕНЦІЄЮ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ:
 - А. РІШЕННЯ, ЗА ЯКИМИ СТЯГУВАЧАМИ Є ДЕРЖАВА, ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ;
 - Б. РІШЕННЯ ПРО ВИСЕЛЕННЯ ТА ВСЕЛЕННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ;

- В. Усі зазначені варіанти;
- Г. Рішення про конфіскацію майна.

8. *Державна казначейська служба України забезпечує виконання рішень суду...*

- А. Шляхом перерахування коштів на користь позивача;
- Б. Методом поповнення державного бюджету за користь позивача;
- В. Правильна відповідь відсутня
- Г. Примушуючи влаштуватися позивача на роботу та перераховувати кошти у державний бюджет.

9. *На підставі чого здійснюється залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції?*

- А. Усного прохання державного виконавця;
- Б. Письмового звернення приватного виконавця до поліцейських, яке надсилається їм особисто;
- В. Вмотивованої постанови виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення виконавчої дії;
- Г. Правильна відповідь відсутня;

10. *Працівники поліції безпосередньо виконують ухвали судів про:*

- А. Привід боржника у виконавчому провадженні;
- Б. Всі відповіді правильні;
- В. Розшук боржника у виконавчому провадженні;
- Г. Розшук дитини у виконавчому провадженні.

РОЗДІЛ 2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

2.1. Особливості юридичної відповідальності органів та осіб, уповноважених забезпечувати примусове виконання судових рішень

Оскільки правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, то забезпечення прав людини в першу чергу залежить від стану виконання судових рішень. Найвища юридична відповідальність на Україні встановлена Кримінальним кодексом України (далі – КК України), зокрема ст. 382 передбачена кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду. Посилення санкцій відповідної статті КК України посилить гарантування забезпечення виконання судового рішення [92].

Відповідно до ст. 382 Кримінального кодексу України за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню настає кримінальна відповідальність [93]. Невиконання судових рішень проявляється в таких видах, як бездіяльність та виконання дій прямо заборонених законом, тому суди повинні зважено підходити до вибору процесуальних засобів судового контролю за виконанням судового рішення [94].

92 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26.

93 Там само.

94 Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1787 від 26 січня 2011 р. «Виконання рішень Європейського суду з прав людини. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1188_rez_1787.htm/

**РІШЕННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ
ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ
РАДИ ЄВРОПИ ВІД 26 СІЧНЯ 2011
РОКУ ЩОДО ВИКОНАННЯ
РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ
З ПРАВ ЛЮДИНИ:**

Асамблея відзначає з серйозним занепокоєнням продовження існування основних системних недоліків, які викликають велику кількість випадків порушення Конвенції, що повторюються, і які серйозно підривають верховенство права

Асамблея закликає, зокрема Україну, в якості термінових заходів прийняти всеосяжну стратегію щодо вирішення ситуації, в якій значна кількість національних остаточних рішень залишаються невиконаними

Відповідальність суб'єктів за невиконання судових рішень, визначення підстав застосування щодо них санкцій – є невід'ємним кроком на шляху до високої правової держави, що зобов'язує, в рамках даного дослідження, розкрити питання відповідальності уповноважених органів, які ухиляються від виконання судових рішень або вчиняють бездіяльність по факту відсутності будь-яких дій в рамках виконавчого провадження для забезпечення виконання судового рішення, розшуку боржника та стягнення з нього визначених судом активів.

На наш погляд, підставою для застосування адміністративної відповідальності до суб'єктів, які ухиляються від виконання судових рішень, є вчинення особою суспільно шкідливого, протиправного, винного діяння, яке містить ознаки повного складу правопорушення, передбаченого нормою законодавства у сфері невиконання судового рішення.

Система суб'єктів, які притягуються до відповідальності за вчинення порушень у сфері невиконання судового рішення, в Україні є складною та об'ємною категорією, що зумовлено великою кількістю органів, оскільки фактично тільки один орган – суд, виносить рішення щодо притягнення винного до відповідальності за невиконання рішення суду. Тобто, невиконання одного судового рішення породжує собою

наступне провадження, що, знову ж таки, знаходиться у підвідомчості суду і досягається метою винесення наступного рішення суду, яке може не виконуватися, в чому і постає дилема і проблематика досліджуваного питання.

Теорія відповідальності поділяє суб'єктів майже всіх видів правопорушень на загальні та спеціальні. Спеціальними, зазвичай, називають суб'єктів, на яких розповсюджується крім загальних, ще і певна спеціальна ознака, що і обумовлює особливості їх відповідальності.

Суб'єктами досліджуваної нами сфери в частині невиконання судових рішень, згідно чинного законодавства, є уповноважені посадові особи (уповноважені державні органи, керівники підприємств та ін.).

Враховуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що спеціальним суб'єктом порушень в частині невиконання судових рішень є особа – учасник правовідносин (у тому числі контролюючі органи), на яку покладені обов'язки, установлені законодавством України щодо дотримання норм законодавства та здійснення виконання судових рішень у строки та у порядок, визначений законом.

Визначаючи обов'язковість судових рішень, слід звернути увагу, що законодавець встановлює не тільки заходи процесуального примусу забезпечення адміністративного судочинства, але й юридичну відповідальність учасників адміністративного процесу за невиконання чи недобросовісне виконання судових рішень, тим самим забезпечує державний примус щодо охорони суспільних відносин у публічній сфері.

Невиконання судового рішення тягне за собою кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну відповідальність та застосування штрафних санкцій.

Зазначимо, що проблема відповідальності державних службовців привертала увагу таких дослідників, як В. Баштанник, М. Бойко, С. Дубенко, Т. Желюк, Н. Плахотнюк, С. Серьогін, Ю. Старилов та інших, однак розгляд досліджуваної теми на сьогодні є надзвичайно актуальним.

Як зазначає С. Серьогін, відповідальність державного службовця – його здатність усвідомлювати і виконувати покладені на нього завдання та обов'язки, передбачати наслідки своїх вчинків, дій та бездіяльності як у сфері наданих їм повноважень, так і в суспільній сфері. Адміністративна відповідальність настає за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів щодо усунення зазначених в ній порушень закону, а також несвоєчасну відповідь на окрему ухвалу суду (ст. 185-6 Кодексу України про

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)) [95]. Відповідальність за цією статтею буде нести спеціальний суб'єкт – посадова особа. Це також примушує посадову особу вчасно розглянути, вжити відповідних заходів щодо усунення порушень і дати відповідь суду (судді) про розгляд окремої ухвали суду чи окремої постанови судді.

Під посадовими особами, відповідно до КУпАП, визнаються працівники, що знаходяться на державній або суспільній службі і посаді, пов'язані зі здійсненням організаційно-керівних, адміністративно-управлінських функцій, унаслідок яких виникають визначені правові наслідки для осіб і організацій, яким вони адресовані. Щоб визначити коло цих осіб, варто звернутися до аналізу чинного законодавства, що визначає правовий статус працівників Державного апарату керування, адміністрацій державних установ і підприємств, а також органів керування (адміністрацій), громадських організацій (об'єднань). Ретельний аналіз цього законодавства свідчить про те, що термін «посадова особа» застосовується до всіх працівників, які наділені хоча б деякими управлінськими і розпорядницькими повноваженнями щодо організації роботи інших осіб. Це можуть бути функції відносно керування трудовим колективом у повному обсязі, з організації роботи і виробництва в конкретному підрозділі підприємства або фірми, контролю і перевірки виконання яких-небудь рішень або актів, прийом, звільнення і переведення на іншу роботу співробітників відповідної організації, застосування заходів або заохочення, стягнення і т.п. [96]. Усі ці функції мають одну загальну рису: у них реалізуються керівні повноваження в процесі здійснення соціального керування в широкому розумінні цього слова. Причому, реалізація цих повноважень надається: у формі видання визначених владних розпоряджень (актів керування), спрямованих на організацію роботи і звертання інших осіб. У процесі виконання таких керівних розпоряджень (актів) між керівником (посадовою особою) і підлеглим (адресатом розпорядження) устанавлюється визначений правовий зв'язок, що обумовлює виникнення відповідних правових наслідків – прав і обов'язків працівників-виконавців, зобов'язаних виконати розпорядження посадових осіб. Іншими словами, посадові особи виступають як організатори повсякденної роботи службового персоналу й інших працівників різних державних і суспільних органів, установ, підприємств і організацій. Вони розпоряджаються значними матеріальними, фінансовими і трудовими ресурсами, здійснюють важливі організаційно-

95 Кодекс України про адміністративні правопорушення.

96 Там само.

управлінські функції, і саме в силу цього наділяються керівними повноваженнями і несуть підвищену відповідальність за результати своєї службової діяльності [97].

Дослідження суб'єкта адміністративної відповідальності у сфері невиконання судових рішень з одного боку допомагає вирішити теоретичну проблему визначення змісту суб'єкта адміністративної відповідальності, а з іншого – сприяє вирішенню проблем у правотворчій та правозастосовній сферах, які стосуються притягнення суб'єкта до адміністративної відповідальності за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів щодо усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасну відповідь на окрему ухвалу суду.

Розглядаючи питання щодо виокремлення суб'єктів, які можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності, коротко проаналізуємо, хто саме підпадає під норму суб'єкта, який буде нести відповідальність (ст. 185-6 КУпАП «Невжиття заходів щодо окремої ухвали суду» [98]). «Суб'єкт адміністративного проступку – спеціальні посадові особи», – зазначено у Науково-практичному коментарі Кодексу України про адміністративні правопорушення.

З урахуванням вищевикладеного, пропонуємо порушити питання про доцільність виокремлення різних груп суб'єктів, які притягуються до відповідальності за невиконання судових рішень, оскільки це є єдиним механізмом та забезпечуючими гарантіями, задекларованими в національних та міжнародних нормах.

Структура суб'єктів, що відносяться до сфери невиконання судових рішень, включає в себе такі складові:

97 Там само.

98 Там само.

СТРУКТУРА СУБ'ЄКТІВ, ЩО ВІДНОСЯТЬСЯ ДО СФЕРИ НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ:

Суб'єкти, що виносять та призначають рішення за результатами розгляду справи в межах адміністративного судочинства

Органи державної виконавчої служби та, у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках, приватні виконавці, що реалізують забезпечення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб)

Суб'єкти, які ухиляються від виконання судового рішення

Таким чином, з урахуванням обсягу досліджуваної теми та акцентуючи увагу на дослідженні саме суб'єктів у рамках приведення до виконання та притягнення до відповідальності за ухилення від виконання судових рішень, можемо виокремити державні органи, відповідно до Закону України «Про державну службу», які уповноважені на виконання судових рішень, зокрема: посадові особи міністерств та інші центральні органи; посадові особи державних адміністрацій; посадові особи органів прокуратури; інші державні органи.

Суб'єктом, що притягується до відповідальності за вчинення порушень у сфері невиконання судових рішень, на наш погляд, є суб'єкт державної влади, уповноважені контролюючі органи, які реалізують своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне виконання рішення суду по справі щодо захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

Як зазначалось вище, суб'єктом адміністративного проступку, відповідно до ст. 185 КУпАП, є спеціальний суб'єкт (посадові особи). Слід зазначити, що Кодекс України про адміністративні правопорушення (лист МЮУ від 03.11.2006 № 22-48-548), не містить визначення терміна посадова особа. Згідно з ч. 2 ст. 2 Закону України «Про державну службу» [99], посадовими особами вважаються

⁹⁹ Закон України «Про державну службу».

керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [100].

Особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою. Залежно від конкретного змісту управлінських функцій і характеру повноважень посадових осіб, серед них можна виділити: керівників, відповідальних (ведучих) фахівців і представників адміністративної влади.

Керівники – це посадові особи, основний зміст роботи яких полягає в тому, щоб направляти і керувати роботою безпосередньо підлеглих їм працівників: фахівців, виконавців, представників допоміжно-технічного персоналу і т. п. Правовою основою службової діяльності керівників є положення про відповідні органи, їхні структурні підрозділи і посадові інструкції.

Адміністративна відповідальність настає за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду чи окремої постанови судді або невжиття заходів щодо усунення зазначених у них порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду чи окрему постанову судді (ст. 185-6 КУпАП) [101]. Після винесення рішення судом по адміністративній справі, суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. Суддя своєю ухвалою може накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, після розгляду звіту, штраф.

Продовжуючи зазначимо, що за невиконання законних вимог виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також за неявку без поважних причин за викликом виконавця, винна особа несе відповідальність за ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення [102].

¹⁰⁰ Закон України «Про державну службу».

¹⁰¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення.

¹⁰² Там само.

За невиконання законних вимог виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також за неявку без поважних причин за викликом виконавця, винна особа несе відповідальність за ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Цивільна відповідальність настає за завдання шкоди невиконанням судового рішення, тобто шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади або органу місцевого самоврядування (ст. 1173 ЦК), відшкодовується за загальними правилами, встановленими цивільним законодавством України [103].

Дисциплінарна відповідальність настає за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, а також за вчинок, який порочить особу як державного службовця або дискредитує заклад, установу, підприємство чи державний орган, в якому особа працює, в тому числі й за невиконання судових рішень. Дисциплінарна відповідальність передбачена дисциплінарними статутами, Кодексом законів про працю України, іншими законами України.

¹⁰³ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.

ЦИВІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ настає за завдання шкоди невиконанням судового рішення, тобто шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади або органу місцевого самоврядування (ст. 1173 ЦК), відшкодовується за загальними правилами, встановленими цивільним законодавством України

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ настає за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, а також за вчинок, який порочить особу як державного службовця або дискредитує заклад, установу, підприємство чи державний орган, в якому особа працює, в тому числі й за невиконання судових рішень. Дисциплінарна відповідальність передбачена дисциплінарними статутами, Кодексом законів про працю України, іншими законами України.

Аналіз та дослідження питання забезпечення примусового виконання судових рішень потрібно здійснювати через призму судової правозастосовчої практики, оскільки саме в ній відображені наявні в Україні реалії. На рівні судової практики закріплені правові позиції щодо законності здійснення суб'єктами нагляду за виконанням судових рішень та вчасної звітності про них. На наше переконання, саме судова практика відображає «живе право» в державі, тобто те, як воно фактично впроваджується в життя, а також те, як воно фактично функціонує в суспільстві.

У ході аналізу окреслимо ті ключові правові позиції, які, на нашу думку, будуть лежати в основі подальшого розвитку посилення судового контролю за примусовим виконанням судових рішень в Україні. В процесі здійснення даного аналізу також зосередимо увагу на конкретних прикладах діяльності приватних виконавців та працівників державної виконавчої служби, в яких чітко виражений нагляд за вчасним та законним виконанням рішень суду. В контексті цього науковий інтерес для нас буде становити мотивувальна частина судових рішень, де закріплена логіка і правова позиція суду.

Про забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судових рішень йде мова у постанові Верховного Суду від 23 квітня 2020 року у справі № 560/523/19 (адміністративне провадження № К/9901/7195/20) – у касаційному порядку розглянуто адміністративну справу за позовом фізичної особи до Головного управління Пенсійного

фонду України в Хмельницькій області (далі – ГУ ПФУ) про визнання дій неправомірними та зобов'язання вчинити дії. Суд першої інстанції прийняв рішення про часткове задоволення адміністративного позову, зокрема, зобов'язавши відповідача здійснити перерахунок та виплатити щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці в належному розмірі. Було також встановлено судовий контроль за виконанням цього рішення. Відповідачем було подано звіт у визначений строк, але його визнали таким, що не підтверджує виконання судового рішення у справі, у зв'язку з тим, що фактична виплата частини перерахованої суми грошового утримання здійснена несвоєчасно, а решта суми залишається невиплаченою. На цій підставі суд першої інстанції виніс ухвалу про накладення штрафу на начальника ГУ ПФУ в розмірі 38420,00 грн., яку суд апеляційної інстанції залишив без змін [104].

Не погоджуючись із таким рішенням, ГУ ПФУ звернулося з касаційною скаргою до Верховного Суду та просило скасувати накладений на керівника штраф, обґрунтовуючи касаційну скаргу тим, що відповідачем вжито всіх залежних від нього заходів для забезпечення належного виконання рішення суду першої інстанції. Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував у частині накладення штрафу на начальника ГУ ПФУ в Хмельницькій області, в іншій частині судові рішення залишив без змін; встановив новий строк для подання звіту про виконання рішення суду.

Касаційний адміністративний суд Верховного Суду (далі – КАС ВС), переглядаючи судові рішення про накладення на начальника ГУ ПФУ штрафу, погодився із судами попередніх інстанцій стосовно того, що обов'язковість виконання судового рішення є важливою складовою права особи на справедливий суд, що гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та однією з основних засад судочинства, визначених ст. 129-1 Конституції України, статтями 14, 370 КАС України. Водночас Суд встановив, що виплата нарахованих (перерахованих) сум пенсій та довічного грошового утримання судді у відставці за рішенням суду здійснюється, зокрема, коштами, передбаченими за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Черговість виконання судових рішень визначається датою їх надходження відповідно до Порядку № 649 [105].

Проаналізувавши фактично вчинені ГУ ПФУ дії, спрямовані на виконання судового рішення, та їх відповідність законодавству, перевіривши дійсні причини виникнення затримки у виконанні судового

104 Справа № 560/523/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88886054>.

105 Там само.

рішення, КАС ВС дійшов висновку про необхідність скасування рішень судів попередніх інстанцій у частині накладення штрафу. Суд зазначив, що невиклата нарахованих коштів зумовлена тим, що виділені бюджетні кошти на виконання судових рішень, боржником в яких є Пенсійний фонд України, спрямовуються на безумовне виконання таких рішень у порядку черговості. Тому, за умови дотримання ГУ ПФУ в Хмельницькій області встановленого порядку виконання судового рішення, рішення щодо накладення штрафу на керівника управління є передчасним, оскільки жодним чином не захищає право позивача на отримання бюджетних коштів. Верховний Суд також сформулював правову позицію, відповідно до якої застосування процесуальних засобів судового контролю не повинно зумовлювати порушення основоположних засад адміністративного судочинства, зокрема пропорційності, необхідності дотримання оптимального балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи та цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія). Такі засоби не можуть бути надмірними за визначених умов і не мають призводити до порушення прав, гарантованих Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [106].

Наступним етапом нашого аналізу буде розгляд судових рішень, де фігурують суб'єкти відносин у сфері забезпечення примусового виконання ухвал, постанов тощо. Уповноваженими суб'єктами на дану діяльність є працівники Державної виконавчої служби та приватні виконавці. Розпочнемо з приватних виконавців, а саме тлумачення самого поняття. Відповідно до Закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів», приватний виконавець – це офіційно уповноважений державою громадянин, який здійснює діяльність з примусового виконання судових рішень у встановленому законом порядку. Кожен приватний виконавець – це юрист з вищою освітою, у якого є як мінімум 2 роки досвіду роботи в сфері права, який успішно склав кваліфікаційний іспит і отримав офіційне посвідчення Міністерства юстиції перед тим, як почати свою діяльність [107].

Інститут приватних виконавців є офіційним та успішно функціонує з 2017 року. Приватні виконавці на сьогоднішній день наділені досить широким колом повноважень, у зв'язку з чим є найефективнішими методом повернення заборгованостей, і після успішного завершення провадження отримують свою винагороду в розмірі 10% від стягнутої з

¹⁰⁶ Справа № 560/523/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88886054>.

¹⁰⁷ Закон України "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів".

боржника суми.

Стосовно діяльності приватних виконавців та притягнення останніх до відповідальності, то яскравим прикладом є справа № 140/2740/19 Волинського окружного адміністративного суду за позовом приватного виконавця ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України, Дисциплінарної комісії приватних виконавців про визнання протиправними та скасування рішення, наказу в частині застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності приватного виконавця строком на три місяці (наказ МЮУ від 09.08.2019 р. № 2499/5 «Про зупинення діяльності приватного виконавця Клеха А.Є. та зобов'язання МЮУ виключити з Єдиного реєстру приватних виконавців України інформацію про застосування до позивача дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності приватного виконавця виконавчого округу Волинської області Клехо А.Є. строком на три місяці») [108].

Суд при винесенні рішення позов задовольнив частково, визнав протиправним та скасував рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців від 19.07.2019 в частині застосування до приватного виконавця виконавчого округу Волинської області Клехо А.Є. дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності приватного виконавця строком на три місяці та наказ МЮУ від 09.08.2019 № 2499/5 «Про зупинення діяльності приватного виконавця Клеха А.Є.» [109].

Наступною справою, яку варто розглянути, є судова справа Харківського окружного адміністративного суду № 520/3783/19 за позовом приватного виконавця Виконавчого округу Харківської області Бабенка Д.А., в якому він просить суд визнати протиправним та скасувати рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців від 29.03.2019 р. в частині задоволення подання МЮУ про притягнення приватного виконавця виконавчого округу Харківської області Бабенка Д.А. до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді догани та визнати протиправним. Суд у задоволенні адміністративного позову відмовив [110].

Таким чином, враховуючи визначене вище, автор через призму дослідження контролю за невиконанням судового рішення та порядком оскарження дій державної виконавчої служби підсумовує позицію про те, що контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах законодавець покладає на суд, закріплюючи даний факт в КАС України

¹⁰⁸ Справа № 140/2740/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86228415>.

¹⁰⁹ Там само.

¹¹⁰ Справа № 520/3783/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82375209>.

– основному Законі, який регулює адміністративне судочинство.

Ініціатором притягнення до адміністративної відповідальності з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця, згідно положень ст. 287 КАС України, можуть виступати учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, які мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Забезпечення конституційного права громадян на судовий захист є посилення судового контролю за виконанням судових рішень та можливість накладання штрафних санкцій. Особливість застосування штрафів полягає в тому, що вони накладаються на керівника суб'єкта владних повноважень, яким не забезпечено виконання судового рішення та який є відповідальним за діяльність державного органу, який він очолює.

Одним із заходів забезпечення конституційного права громадян на судовий захист є посилення судового контролю за виконанням судових рішень та можливість накладання штрафних санкцій. Особливість застосування штрафів полягає в тому, що вони накладаються на керівника суб'єкта владних повноважень, яким не забезпечено виконання судового рішення та який є відповідальним за діяльність державного органу, який він очолює.

Право накладати штраф відбувається за наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання рішення суду або у випадку неподання такого звіту. Накладення на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, штрафу, може мати місце лише за умови встановлення судом обставин, які свідчать про умисне невиконання рішення суду та інші дії, які свідчать про ухилення останнього від виконання рішення суду.

Акцентуємо увагу і на тому, що ні для кого не секрет, що виграти судовий спір – це тільки половина справи. А далі потрібно ще рішення суду виконати. І тут проблем може виникнути безліч. Якщо мова йде про суперечку із суб'єктом владних повноважень, то один з найпоширеніших сценаріїв – банальне ігнорування судових рішень з боку посадових осіб. Необхідно визначити, які можливості в даному контексті надає Кодекс адміністративного судочинства України і як ними користуватися.

В адміністративному судочинстві існують два механізми примусу суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, все ж таки виконати судове рішення:

1) судовий контроль за виконанням рішень в адміністративних справах (ст. 382 КАС України);

2) визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду (ст. 383 КАС України) [111].

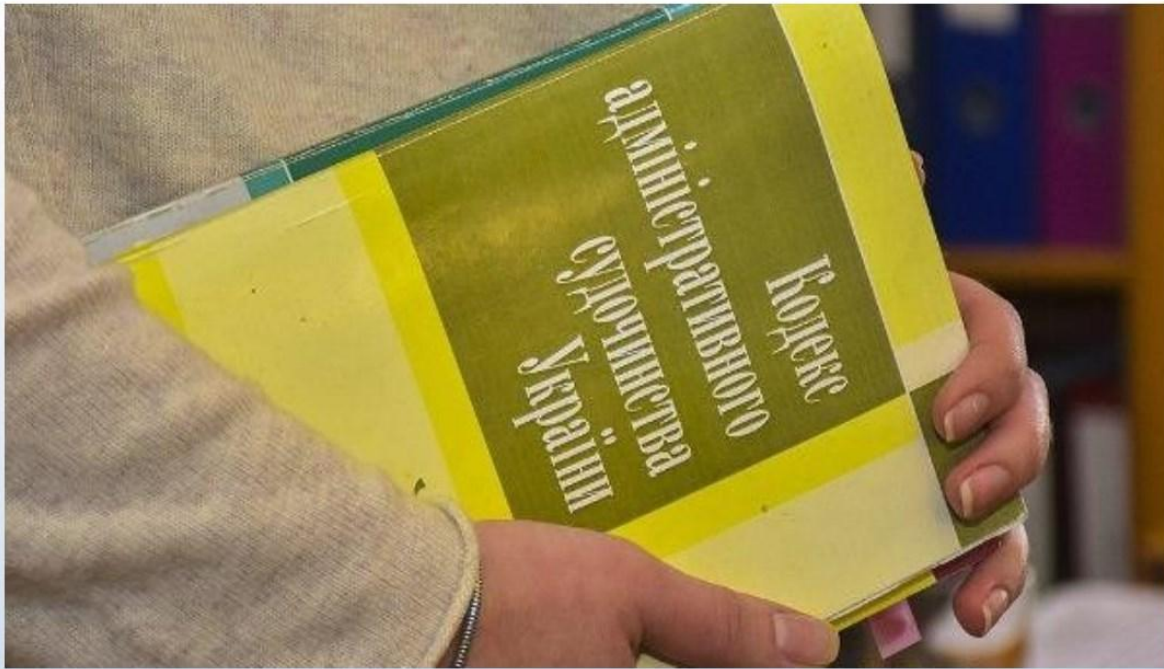
МЕХАНІЗМИ ПРИМУСУ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ, НЕ НА КОРИСТЬ ЯКОГО УХВАЛЕНЕ СУДОВЕ РІШЕННЯ:

судовий контроль за виконанням рішень в адміністративних справах (ст. 382 КАС України)

визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду (ст. 383 КАС України)

Ідея залучення суду не тільки до винесення рішення, а й до контролю за його виконанням, представляється чудовою з огляду на те, що в багатьох випадках звернення до виконавчої служби виявляється неефективним. Разом з тим закладена в КАС України конструкція має підводні камені, що робить норму в певній мірі мертвою. Але не все так погано, як здається на перший погляд. Певний період часу багато суддів відмовляли в задоволенні заяви про встановлення судового контролю, наполягаючи, що «просити» встановити судовий контроль позивач може виключно до постанови рішення по суті справи, а не після набрання судовим рішенням законної сили. Вважаємо таку позицію абсолютно необґрунтованою, що зводить нанівець інститут судового контролю, адже як може позивач задалегідь передбачити, що судове рішення у майбутньому не буде виконано?

¹¹¹ Кодекс адміністративного судочинства України : станом на 25 січ. 2018 р. : відповідає офіц. тексту. Х. : Право, 2018. 246 с.

Ідея залучення суду не тільки до винесення рішення, а й до контролю за його виконанням, представляється чудовою з огляду на те, що в багатьох випадках звернення до виконавчої служби виявляється неефективним. Разом з тим закладена в КАС України конструкція має підводні камені, що робить норму в певній мірі мертвою. Але не все так погано, як здається на перший погляд. Певний період часу багато суддів відмовляли в задоволенні заяви про встановлення судового контролю, наполягаючи, що «просити» встановити судовий контроль позивач може виключно до постанови рішення по суті справи, а не після набрання судовим рішенням законної сили. Вважаємо таку позицію абсолютно необґрунтованою, що зводить нанівець інститут судового контролю, адже як може позивач заздалегідь передбачити, що судові рішення у майбутньому не буде виконано?

Отже, як висновок проведеного аналізу судових рішень можна сказати, що досліджені нами справи були досить різноманітними. Різноманітність вивчених справ проявлялася майже в усьому, починаючи від позовних вимог і закінчуючи інстанцією суду (окружні суди, апеляційні та касаційні, Верховний Суд України). Загалом було проаналізовано 20 судових справ, котрі розмежовані за суб'єктом забезпечення примусового виконання судових рішень, а саме – приватні виконавці та державні виконавці так звані працівники органів державної виконавчої служби.

Проведеним аналізом були розглянуті справи з такими позовними вимогами, як оскарження бездіяльності суб'єктів забезпечення примусового виконання судових рішень, позови з приводу скасування незаконно накладених арештів на рахунки, оскарження власне самими

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні суб'єктами забезпечення примусового виконання рішень різноманітних питань: позови про визнання протиправними та скасування рішень, наказів, зобов'язань вчинити дії, позови про визнання протиправними та скасування рішень Дисциплінарної комісії приватних виконавців в частині застосування дисциплінарних стягнень тощо.

Підсумовуючи зазначимо, що судова практика по винесенню рішень виглядає наступним чином: скарги та позовні вимоги з приводу скасування будь-якого виду рішення підлягають в більшості випадків повному або частковому задоволенню, далі вже в меншій кількості суд постановляє такі рішення, як передача адміністративних справ до судів іншої підсудності, та найменше в проаналізованих справах випадків, коли суд відмовляє в задоволенні позовних вимог.

2.2. Адміністративно-правові та кримінально-правові засоби примусового виконання судових рішень

Виконавче провадження є останнім етапом провадження, що полягає у примусовому виконанні судових рішень, рішень інших органів, посадових осіб, які, головним чином, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Ця крайня ланка правозастосовної процедури є не менш важливою у порівнянні з іншими стадіями провадження у справах про адміністративні правопорушення, тому що вона виступає основним гарантом виховання як громадян (загальна превенція), так і осіб, визнаних винними у вчиненні адміністративного правопорушення (спеціальна превенція) у дусі точного та неухильного додержання Конституції та законів України. Крім того, ця сходинка також забезпечує реалізацію фундаментального принципу виконавчого провадження – обов'язковість виконання рішення, без якого є ілюзорним процес виховання. Наприклад, у виконавчому документі відсутні необхідні дані про особу боржника, що дозволить суб'єкту владних повноважень оперативно, економічно та точно примушувати його до примусового виконання рішення на користь стягувача, дотримуючись встановлених законодавством строків. До того ж, якщо у виконавчому документі відсутній ідентифікаційний код платника податків або паспортні дані, то виконавчий документ підлягає поверненню стягувачу. Вирішення даного казусу дозволить забезпечити належне дотримання принципу обов'язковості виконання рішень та головне завдання КУПАП – виховання та невідворотність покарання.

Досліджуючи питання адміністративно-правових та кримінально-правових засобів забезпечення примусового виконання судових рішень,

перед нами постало питання виправити колізійні особливості у правовому вимірі сфери забезпечення примусового виконання рішення, що не дає змогу посадовим особам органів державної виконавчої служби здійснювати належним чином свої повноваження.

Вважаємо за необхідне проаналізувати та розтлумачити чинні норми Кодексу України про адміністративні правопорушення та законів, що регулюють питання виконавчого провадження.

На сьогодні Національна поліція України для забезпечення виконання покладених на неї завдань вживає чимало заходів, які входять до її компетенції, на неї покладено головне завдання щодо забезпечення та охорони прав і свобод людини. Так, відповідно до п. 8 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція приймає рішення про застосування адміністративних стягнень за вчинення адміністративних правопорушень, вичерпний перелік яких наведений у ст. 222 КУпАП [112]. У таких випадках уповноважені працівники поліції відповідно до статей 258 («Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається») та 283 («Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення») КУпАП виносять постанову про накладення штрафу [113]. Крім того, поліція забезпечує та здійснює контроль над примусовим виконанням рішення. Як вже згадувалося вище, ці передбачені законом дії є невід'ємною частиною виховання особи та здійснення поліцією загальної та спеціальної превенції [114].

Згідно із ч. 1 ст. 307 КУпАП, штраф має бути сплачений порушником не пізніше п'ятнадцяти діб з дня вручення йому постанови у справі про адміністративне правопорушення. Однак звертаючи увагу на практику, приблизно кожна третя особа, яка була зобов'язана сплатити штраф, не вкладається з різних причин у визначений законодавством строк виконання стягнення, проте найпоширеніший мотив такої поведінки закладається саме в фундаменті правового нігілізму. Беззаперечно, це є проблемою усього суспільства, усієї держави. Так, згідно з ч. 1 ст. 308 КУпАП, якщо порушник у п'ятнадцятиденний строк не сплачує штраф, то уповноважена посадова особа органу Національної поліції відправляє постанову разом із виконавчим документом – заявою до органу державної виконавчої служби (державного виконавця). У цьому разі порушник зобов'язаний сплатити

¹¹² Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.01.2021).

¹¹³ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС від 06.11.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> (дата звернення: 17.01.2020).

¹¹⁴ Кононець В.П., Лонська Є.В. Актуальні питання законного застосування технічних засобів фото-, кінозйомки, відеозапису в діяльності працівників Національної поліції. *Правова держава*. 2017. № 26. С. 62–67.

подвійний розмір штрафу відповідно до призначеної кількості неоподаткованих мінімумів доходів громадян у межах санкції статті або частини статті, яка регламентує відповідальність за суспільно шкідливі діяння (дію чи бездіяльність), вчинені особою, а також витрати на облік зазначених правопорушень. Тут існують свої процесуальні складнощі, які ми будемо обговорювати в даному дослідженні, вирішення котрих будуть сприяти досягненню мети нашої роботи.

Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» заява – це звернення громадян до державних органів, закладів, установ, організацій з метою реалізації закріплених у Конституції та законах прав, свобод та законних інтересів, у тому числі повідомлення вказаних державних суб'єктів про порушення ними чинного законодавства, а також акцентування на недоліки в їх діяльності. Клопотанням розглядається письмове звернення до уповноважених органів державної влади про визнання за собою чи за іншими особами спеціального статусу, прав чи свобод [115]. Виходить, що виконавчий документ (заява) – і є по суті клопотанням, яке передбачено вказаним законом, бо у нашому випадку поліцейський-стягувач шляхом надання постанови та заяви державному виконавцю звертається до останнього про закріплення за боржником обов'язку – примусово виконати рішення про сплату штрафу.

Ведучи мову про виконавче провадження у справах про адміністративні правопорушення, поліцейські у постанові не зазначають ідентифікаційний код платника податків, через що державний виконавець або повертає виконавчий документ поліцейському-стягувачу, або здійснює запит органам фіскальної служби щодо надання йому ідентифікаційного коду. Це пояснюється тим, що поліцейський не вимагає пред'явлення коду при складанні постанови або ж особа, щодо якої виноситься постанова, відмовляється давати код, мотивуючи це тим, що це порушує її основоположне право на невтручання в особисте життя, закріплене у ст. 32 Конституції України [116]. До того ж у ч. 2 ст. 283 КУпАП серед обов'язкових реквізитів постанови по справі про адміністративне правопорушення такий реквізит як ідентифікаційний код платника податків відсутній.

Державна фіскальна служба визначає ідентифікаційний код як особистий індивідуальний десятизначний номер для обліку в фіскальних органах для сплати податків та інших обов'язкових платежів [117]. Внесення громадян у ДРФО і отримання реєстраційного номера облікової

¹¹⁵ Закону України «Про звернення громадян».

¹¹⁶ Конституція України.

¹¹⁷ Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 01.01.2021).

картки, тобто реєстрація фізичних осіб-платників податків й інших обов'язкових платежів, здійснюється органами державної податкової служби за місцем постійного проживання платників. Підставою для такої реєстрації є облікова картка за формою № 1ДР, яка має бути підписана власне особою та подана до органу державної податкової служби за Інструкцією [118] про порядок і умови передачі державним податковим інспекціям інформації для реєстрації фізичних осіб у державному реєстрі фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів.

Для реєстрації у ДРФО громадянин України пред'являє до податкового органу за місцем проживання паспорт або документ, що містить необхідні відомості, а саме: прізвище, ім'я, по батькові; дату народження; місце народження та місце проживання (країна, область, район, населений пункт), та заповнює облікову картку за формою № 1ДР, яку можна безкоштовно отримати у державних податкових інспекціях і в електронному вигляді на сайті Державної податкової адміністрації України. Отримання реєстраційного номера облікової картки здійснюється Державною податковою адміністрацією України у двотижневий термін від дня подання форми № 1ДР.

Після реєстрації в ДРФО особа отримує в органі державної податкової служби документ з реєстраційним номером облікової картки. До 21 лютого 2002 року таким документом була довідка про присвоєння ідентифікаційного номера фізичної особи-платника податків, а після – картка фізичної особи-платника податків на паперовому носії. Довідка про присвоєння ідентифікаційного номера вважається такою, що має силу картки фізичної особи-платника податків.

Картки неповнолітніх громадян, незалежно від віку, видаються одному з батьків при наявності свідоцтва про народження дитини та особистого паспорта громадянина України одного з батьків або його паспортного документа з визначеним місцем проживання і відміткою про реєстрацію дитини. У виняткових ситуаціях (хвороба, відпустка, відрядження, перебування в іншому регіоні країни тощо) за бажанням громадянина можлива видача картки іншій особі при наявності особистого паспорта цієї особи або її паспортного документа, паспорта громадянина, для якого здійснюється видача, або його паспортного документа чи ксерокопії цього паспорта або паспортного документа (з чітким зображенням) та нотаріально засвідченого доручення на отримання картки [119].

Фізична особа у разі зміни своїх реєстраційних даних (прізвища, імені,

¹¹⁸ Де отримати індивідуальний податковий номер? URL : [https://kyivcity.gov.ua/pasport_svidotstva_ta_dovidky/identyfikatsiinyi_kod/de_otrymaty_identyfikatsiinyi_kod/#:~:text=\(дата звернення: 26.02.2017\).](https://kyivcity.gov.ua/pasport_svidotstva_ta_dovidky/identyfikatsiinyi_kod/de_otrymaty_identyfikatsiinyi_kod/#:~:text=(дата%20звернення%3A%2026.02.2017).)

¹¹⁹ Ідентифікаційний номер фізичної особи URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

по батькові або адреси проживання) зобов'язана в місячний термін подати інформацію про це до підрозділу з ведення Державного реєстру органу державної податкової служби за місцем свого постійного проживання.

Ідентифікаційний номер складається з десяти цифр. Перші п'ять цифр кодують дату народження власника номера – як правило, це п'ятизначне число являє собою кількість днів від 31 грудня 1899 року до дати народження людини. Однак, якщо однакову дату народження мають понад 5000 чоловіків (або 5000 жінок), то у деяких з них перші п'ять цифр будуть іншими. Наприклад, для дати народження 1 січня 1947 реєстраційний номер може починатися як з цифри «1», так і з цифри «8». Наступні 4 цифри (частково включаючи передостанню) позначають порядковий номер людини, яка народилася в цей день. У передостанній цифрі закодовано стать власника: якщо цифра непарна, стать – чоловіча, а якщо парна – жіноча [120].

Згідно зі ст. 2 закону України «Про персональні дані, персональними даними визнаються відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [121]. Про ідентифікаційний код ні в даному законі, ні в КУПАП, ні в інших нормативно-правових актах не згадується.

Варто звернути увагу на те, що існує багато реальних випадків, коли шахраї, які мають «на руках» ідентифікаційний код інших осіб, використовують їх дані для незаконних махінацій. Таке твердження поєднане з рівнем довіри населення до органів поліції. Зараз, на жаль, рівень довіри українського суспільства до охоронців правопорядку та законності у цілому має низький відсоток, що є проявом соціальної аномії [122].

Зазначимо, про особливості винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, оскільки особа має повне право відмовитися надавати код працівнику поліції у певних випадках.

Заява як виконавчий документ, форма якої закріплена в Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які не зареєстровані в автоматичному режиму, затверджена наказом МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані

¹²⁰ Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 01.01.2021).

¹²¹ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 20.03.2020).

¹²² Кононець В.П. Актуальні питання щодо правомірності порядку зупинення транспортних засобів у діяльності Національної поліції. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 жовтня 2018 р.)*. Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 125–128.

не в автоматичному режимі» від 07.11.2015 № 1395, не містить реквізиту «реєстраційний номер облікової картки платника податків», тобто код особи, яка за законодавством зобов'язана виконати рішення [123].

Зазначимо, що особа, відносно якої винесено постанову у справі про адміністративне правопорушення, має повне право відмовитися надавати код працівнику поліції у одному із таких випадків або їх сукупності:

1. Ідентифікаційний код платника податків не є персональними даними особи відповідно до закону

2. У ч. 2 ст. 283 КУпАП відсутній такий обов'язковий реквізит як ідентифікаційний код платника податків

3. Наявність численних життєвих випадків щодо шахрайства на основі незаконних махінацій з ідентифікаційним кодом особи, що може будуватися на низькому рівні довіри населення до поліції

Заява як виконавчий документ, форма якої закріплена в Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які не зареєстровані в автоматичному режиму, затверджена наказом МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07.11.2015 № 1395, не містить реквізиту «реєстраційний номер облікової картки платника податків», тобто код особи, яка за законодавством зобов'язана виконати рішення.

¹²³ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС від 07.11.2015 № 1395.

Офіційно судову практику не визнають джерелами права в силу свого рекомендаційного характеру, але у той же час вона є необхідним допоміжним підґрунтям для прийняття судами процесуальних рішень під час розгляду справи, посилаючись на судові рішення минулих років. Проаналізуємо постанову Верховного Суду щодо вирішення питання про відкриття виконавцем виконавчого провадження у разі відсутності у виконавчому документі ідентифікаційного коду, аби «заринути» в сутність даної проблеми.

Слід зазначити, що у ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» в переліку обов'язкових реквізитів виконавчого документа, тобто згаданої заяви, присутній реєстраційний номер облікової картки платника податків. У положеннях ч. 4 цієї ж статті вказано, що виконавчий документ повертається поліцейському-стягувачу, якщо він не відповідає вимогам, передбаченим цією статтею. Якщо ж ідентифікаційний код відсутній, то такий виконавчий документ повертається поліцейському-стягувачу [124].

Пунктом 6 ч. 1 ст. 26 зазначеного вище Закону встановлено, що у разі невідповідності змісту виконавчого листа вимогам ст. 18 державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження. Разом з тим, відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 11 Закону, державний виконавець при здійсненні виконавчого провадження має право з метою захисту інтересів стягувача одержувати безоплатно від органів, установ, організацій, посадових осіб, сторін та учасників виконавчого провадження необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки та іншу інформацію, у тому числі й конфіденційну. Також, відповідно до ч. 3 ст. 18 цього ж Закону, державний виконавець має право безперешкодно та безоплатно отримати доступ до інформації про особу, його рахунки та інші дані, які наявні в органів державної влади, закладів, установ, фізичних, юридичних осіб тощо [125]. Тому державному виконавцю ніщо не заважає звернутися до фіскальних органів та витребувати ідентифікаційний код особи, яка відповідно до закону зобов'язана примусово виконати рішення.

Керуючись статтями 400, 401, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду постановив: Касаційну скаргу Міжрайонного відділу державної виконавчої служби по Холодногірському та Новобаварському районах м. Харкова Головного територіального управління юстиції у Харківській області залишити без задоволення. Ухвалу Жовтневого районного суду

¹²⁴ Закон України «Про виконавче провадження».

¹²⁵ Там само.

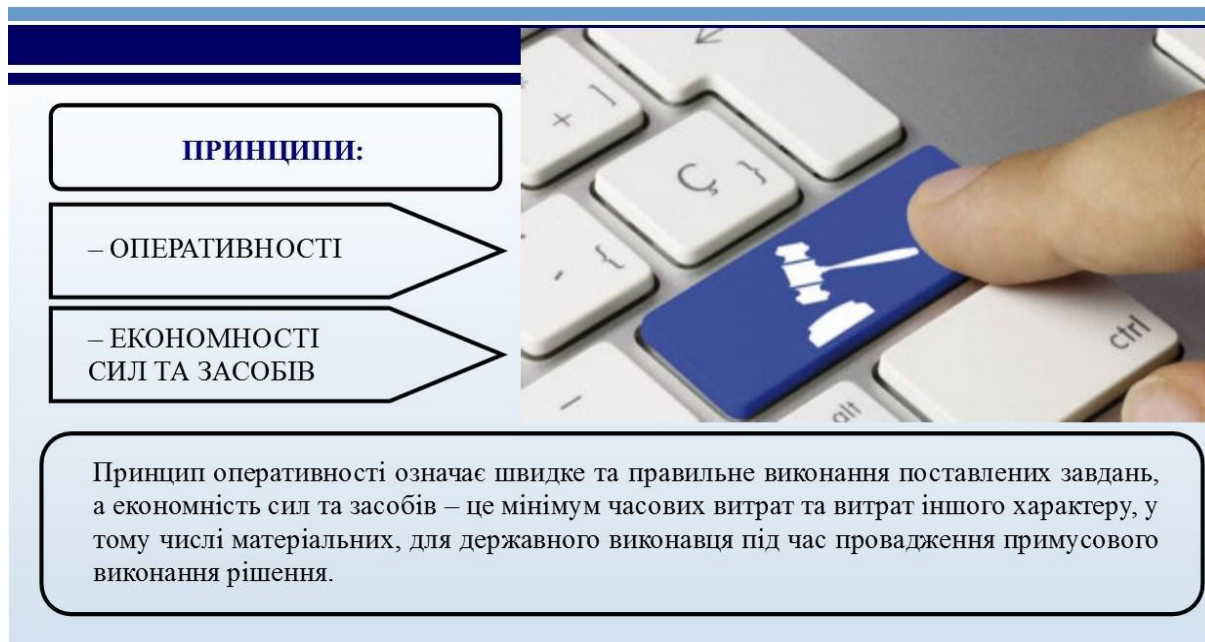
м. Харкова від 15 серпня 2018 року та постанову Харківського апеляційного суду від 26 листопада 2018 року залишити без змін. Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає¹²⁶.

Очевидно, що заявник-стягувач у даному випадку посилається на норми ст. 18 Закону, де вказано, що виконавець може самостійно безперешкодно та безоплатно отримати ідентифікаційний код. З цих мотивів стягувач не вказує код боржника у виконавчому документі, тим самим покладаючи з'ясування ідентифікаційного номеру на виконавця. Але, на нашу думку, Верховний Суд прийшов до правильного висновку: він визнав дії виконавця такими, що будуються на чинному законодавстві. Суд у даному випадку чітко розмежує імперативний характер положень ст. 4 Закону, де, нагадаємо, вказано, що реєстраційний номер облікової картки платника податків повинен бути у виконавчому документі обов'язково наявним, та диспозитивний характер змісту ч. 3 ст. 18 Закону. Адже з теорії права відомо, що якщо виникає конфлікт між застосуванням імперативної та диспозитивної норми, то безумовне привілеювання має імперативна норма закону [127].

Тепер подивимося на дану ситуацію трохи з іншого кута зору: виконавець не повертає стягувачу виконавчий документ назад через відсутність в ньому обов'язкового реквізиту, а відкриває виконавче провадження. Тут ми звертаємо увагу на обставини, які будуть ускладнювати або пригальмовувати доступ до цих відомостей і найголовніша з них – складна процедура отримання ідентифікаційного коду і тим самим вплив строків виконавчого провадження. У гіршому випадку особа, яка зобов'язана примусово виконати рішення, може змінити місце проживання або перебування, виїхати до іншого міста, району, області тощо. Саме тому дуже важливо для державних виконавців дотримуватися таких принципів їх діяльності.

¹²⁶ Відсутність у виконавчому документі ідентифікаційного коду боржника не є підставою для повернення його без прийняття до виконання (ВС/КЦС у справі № 639/2561/18-ц від 24 грудня 2020 р.). URL : [https://protocol.ua/ru/vidsutnist_u_vikonavchomu_dokumentu_identifikatsiynogo_kodu_borgnika_ne_e_pidstavoyu_dlya_povernennya_yogo_bez_priynyattya_do_vikonannya_\(vs_ktss_u_spravi_639_2561_18_ts_vid_24_grudnya_2020_r_\)/](https://protocol.ua/ru/vidsutnist_u_vikonavchomu_dokumentu_identifikatsiynogo_kodu_borgnika_ne_e_pidstavoyu_dlya_povernennya_yogo_bez_priynyattya_do_vikonannya_(vs_ktss_u_spravi_639_2561_18_ts_vid_24_grudnya_2020_r_)/) (дата звернення: 12.01.2021).

¹²⁷ Адміністративно-правовий захист прав та свобод людини і громадянина на мирні зібрання: монографія / Кобрусєва Є.А, Соколенко О.Л., Кононець В.П. Дніпропетровськ : ДНУ, 2016. 237 с.

ПРИНЦИПИ:

- ОПЕРАТИВНОСТІ
- ЕКОНОМНОСТІ СИЛ ТА ЗАСОБІВ

Принцип оперативності означає швидке та правильне виконання поставлених завдань, а економність сил та засобів – це мінімум часових витрат та витрат іншого характеру, у тому числі матеріальних, для державного виконавця під час провадження примусового виконання рішення.

Постає необхідність усунення даних законодавчих колізій для спрощення порядку доступу до даних, які не є персональними, а саме – ідентифікаційного коду платника податків. Це можна досягти тільки шляхом внесення законодавцем правильних змін до закону та інших нормативно-правових актів [128].

Стаття 188-13 КУпАП.
Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця

Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, ненадання на вимогу державного виконавця, приватного виконавця декларації про доходи та майно, що подається відповідно до Закону України "Про виконавче провадження", чи зазначення у такій декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну відомостей, які зазначаються у декларації, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також неявка без поважних причин за викликом державного виконавця, приватного виконавця - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

128 Кононець В. П. Практика розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи під час виконання судового рішення. *Юридична наука*. 2019. № 12. С. 133-140.

Стаття 188-13 КУпАП встановлює відповідальність особи, яка відповідно до закону зобов'язана примусово виконати рішення уповноважених органів за невиконання законних вимог державного виконавця тощо. У випадку, якщо державному виконавцю поліцейський у заяві не вказав ідентифікаційний код особи для примусового виконання нею рішення про стягнення штрафу, а державному виконавцю державна фіскальна служба або особа, яка підлягає примусовому виконанню рішення, не надає ідентифікаційний код, такі особи не будуть притягатися до відповідальності. Це пояснюється тим, що в диспозиції згаданої статті немає такого нормативного припису, який би зобов'язував вказаних суб'єктів виконавчого провадження надавати державному виконавцю ідентифікаційний код

Отже, проаналізувавши чинні норми КУпАП та законів, що регулюють питання виконавчого провадження, з метою виправлень колізійних аспектів у правовому вимірі сфери забезпечення примусового виконання рішення, що не дає змогу посадовим особам органів державної виконавчої служби здійснювати належним чином свої повноваження, полегшення їх виконавчої діяльності для примусового виконання рішень у справі про адміністративне правопорушення, пропонуємо внести наступні зміни до діючого законодавства:

– до ч. 2 ст. 283 КУпАП додати обов'язковий реквізит до постанови по справі про адміністративне правопорушення «реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, стосовно якої розглядається справа» та викласти текст одного з реквізитів у наступній редакції: «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, місце народження, місце проживання чи перебування, місце роботи або навчання)»;

– диспозицію статті 188-13 КУпАП викласти у наступній редакції: «Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, ненадання на вимогу державного виконавця, приватного виконавця реєстраційного номеру облікової картки платника податків, декларації про доходи та майно, що подається відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», чи зазначення у такій декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну відомостей, які зазначаються у декларації, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів),

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні а також неявка без поважних причин за викликом державного виконавця, приватного виконавця».

Таким чином, проаналізувавши чинні норми КУпАП та законів, що регулюють питання виконавчого провадження, з метою виправлень колізійних аспектів у правовому вимірі сфери забезпечення примусового виконання рішення, що не дає змогу посадовим особам органів державної виконавчої служби здійснювати належним чином свої повноваження, полегшення їх виконавчої діяльності для примусового виконання рішень у справі про адміністративне правопорушення, пропонуємо внести наступні зміни до діючого законодавства:

До ч. 2 ст. 283 КУпАП додати обов'язковий реквізит до постанови по справі про адміністративне правопорушення «реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, стосовно якої розглядається справа» та викласти текст одного з реквізитів у наступній редакції: «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, місце народження, місце проживання чи перебування, місце роботи або навчання)»

Диспозицію статті 188-13 КУпАП викласти у наступній редакції: «Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, ненадання на вимогу державного виконавця, приватного виконавця реєстраційного номеру облікової картки платника податків, декларації про доходи та майно, що подається відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», чи зазначення у такій декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну відомостей, які зазначаються у декларації, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також неявка без поважних причин за викликом державного виконавця, приватного виконавця»

Зазначимо, що підставою для відкриття виконавчого провадження по виконанню судового рішення є пред'явлений до відповідного відділу державної виконавчої служби виконавчий документ разом із заявою стягувача про відкриття виконавчого провадження. Так, відповідно до ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» при відкритті виконавчого провадження за заявою стягувача з метою забезпечення виконання рішення по майнових стягненнях державний виконавець постановою про відкриття виконавчого провадження вправі накласти

арешт на майно та кошти боржника та оголосити заборону на його відчуження [129]. Заява про відкриття виконавчого провадження подається до органу ДВС у письмовій формі разом із оригіналом (дублікатом) виконавчого документа. До заяви про відкриття виконавчого провадження, яка подається представником стягувача, додається документ, що підтверджує його повноваження. На кожен поданий на примусове виконання виконавчий документ стягувачем подається окрема заява про відкриття виконавчого провадження. У разі пред'явлення до виконання виконавчого документа, за яким надана розстрочка виконання, виконавче провадження відкривається в частині, за якою сплинув строк сплати. У постанові про відкриття виконавчого провадження державний виконавець має зазначити про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей [130].

Не менш важливою є проблема заміни сторони виконавчого провадження під час встановлення факту смерті стягувача, особливо за умов актуалізації звернень осіб похилого віку – пенсіонерів, зі статусом «дитини війни», на користь яких винесені відповідні судові рішення про стягнення доплат та відшкодувань. Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження», сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник [131]. Стягувачем є фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ. Боржником є фізична або юридична особа, яка зобов'язана за рішенням вчинити певні дії (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням) або утриматися від їх вчинення. На підставі ч. 4 ст. 11 Закону, у разі вибуття однієї із сторін державний виконавець з власної ініціативи або за заявою сторони, а також сама заінтересована сторона мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника всі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, обов'язкові тією мірою, в якій вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив [132].

Дійсність кримінально-правових засобів захисту правосуддя багато в чому залежить від того, наскільки чітко визначені законодавцем підвалини і умови їх виконання. Однак в регламентації відповідальності за даного роду злочини в наявності, на наш погляд, істотні недоліки, які

¹²⁹ Закон України «Про виконавче провадження»: станом на 1 січ. 2012 р. : відповідає офіц. тексту. Х. : Право, 2012. 72 с.

¹³⁰ Там само.

¹³¹ Там само.

¹³² Там само.

нерідко заважають реалізації положень кримінального закону у відповідності з його сенсом.

Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайві формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливати на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів у приватно-правових справах. Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства в цілому. У самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, то наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства країн Європейського Союзу. Правовий нігілізм пронизує всі сфери українського життя. Звідси і масові випадки негативного ставлення суспільства до самої судової системи і прийнятих нею рішень, адже не секрет, що багато рішень не виконуються не тільки через слабку систему примусового виконання, але також і через неприйняття відповідачами справедливості прийнятих рішень.

Завданням системи примусового виконання є протидія вказаному вище громадському опору реалізації правосуддя, а звідси і той недостатній інструментарій роботи виконавця, який побудований так, щоб суспільство не змогло дорікати державі в надмірному тиску на своїх громадян.

Для виконання рішення суду держава не пускає в хід усі можливості свого апарату примусу і системи санкцій, а намагається створити умови, коли у боржника прокинеться свідомість і у нього з'явиться воля виконати рішення суду. Свідченням цього є судова практика щодо захисту прав боржника від надмірно активних дій виконавців. Оскільки на сьогодні Україна є більш інтегрованою в європейський простір, сподіваємося, що розвиток системи примусового виконання рішень в Україні буде відбуватися за допомогою і відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Аналізуючи судову практику кримінальних справ ми дійшли висновку, що у переважній більшості суд ухвалює рішення про винуватість осіб, стосовно яких порушувались кримінальні провадження по факту скоєння злочинного діяння, передбаченого статтею 382 КК України.

Акцентуємо увагу на тому, що наразі виконання судових рішень в системі заходів із забезпечення захисту прав є одним із найбільш проблематичних питань в Україні, про що яскраво свідчить практика Європейського суду з прав людини. Основні труднощі в даному випадку виникають з питань невиконанням судових рішень, прийнятих у рамках цивільного і адміністративного судочинства, так як відповідальність за

виконання судових рішень в рамках кримінального процесу лежить на органах державної влади та здійснюється в їхніх інтересах. Виконання таких рішень, як правило, проводиться без зволікань. І навпаки, в рамках цивільного і адміністративного судочинства виконання судових рішень, найчастіше, є завданням учасників процесу.

Згідно зі ст. 430 Цивільного процесуального кодексу України суд допускає негайне виконання рішень у справах про: стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць; присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць; поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб; примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу; встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України; надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку; видачу або продовження обмежувального припису[133].

У свою чергу, забезпечити цю невідворотність призначені різні заходи правового впливу, серед яких, окрім процедури виконавчого провадження в порядку та відповідно до норм Закону важливе місце посідає саме кримінальна відповідальність за умисне невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 Кримінального кодексу (далі – КК) України [134].

133 Цивільний процесуальний кодекс України.

134 Гусарев С.Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1. С. 39–44.

Ст. 382 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Невиконання судового рішення»

Для початку, аби перейти до практичної сторони, необхідно розібратись із теоретичною стороною даного питання. Перш за все, невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 КК України, є злочином із преюдицією, під яким розуміють таке посягання, кримінальна відповідальність за які настає за умови попереднього притягнення цієї ж особи до юридичної відповідальності іншого виду (наприклад, цивільно-господарської, адміністративної, дисциплінарної) [135].

Конституція України встановлює, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Ці положення також відображені у статтях 1, 11 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», із уточненням по колу осіб, а саме: судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України

Відповідно до ст. 2 зазначеного Закону примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці, визначені Законом України «Про державну виконавчу службу».

135 Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016.

Відповідно до ст. 2 Закону «Про судоустрій та статус суддів» примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці, визначені Законом України «Про державну виконавчу службу»

Для кращого розуміння питання проведемо кримінально-правовий аналіз кримінального правопорушення, передбаченого ст. 382 КК України. [136].

Об'єктом кримінального правопорушення є порядок діяльності і суду як органу правосуддя, що передбачає точне і своєчасне виконання його рішень.

Суб'єктом кримінального правопорушення, з урахуванням спеціальних вимог відповідною частиною статті до суб'єкту злочину виступає: фізична особа, проти якої прийнято та винесено судові рішення та зобов'язано вчинити певні дії або утриматись від таких; юридична особа в особі посадової особи – керівника, який виступає від імені та в інтересах такої (достатнім доказом чого буде запис із ЄДРПОУ); службова особа відповідного державного органу як спеціальний суб'єкт злочину, яка відповідно до повноважень повинна була вчинити дії по виконанню судового рішення або завдяки своїм повноваженням мала можливість перешкодити останньому; службова особа, яка займає особливо відповідальне становище.

Предметом кримінального правопорушення (ч. 1-3 ст. 382 КК України) є судовий акт органів правосуддя (рішення, вирок, ухвала, постанова), який постановлений: а) судом будь-якої юрисдикції (загальної чи спеціалізованої); б) судом будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної); в) судом із будь-якої категорії судових справ (цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних) і набрав законної сили; г) ч. 4 ст. 382 КК – судовий акт не органів правосуддя України, а рішення Європейського суду з прав людини.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до наслідків, зазначених у ч. 3 ст. 382 КК України, може полягати як в умисній, так і в необережній формі вини. Мотиви кримінального правопорушення можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. У цілому це кримінальне правопорушення є умисним. Об'єктивна ж сторона кримінального правопорушення полягає в одному із таких, альтернативно зазначених у диспозиції діянь, як: а) невиконання (ухилення від виконання) вироку, рішення ухвали, постанови суду; б) перешкоджання їх виконанню.

Відповідно до ч. 1 ст. 382 КК України склад кримінального правопорушення є формальним, бо його об'єктивна сторона вичерпується вчиненням одного із зазначених у законі діянь – дії (перешкоджання) чи бездіяльності (невиконання), і саме з цього моменту кримінальне правопорушення визнається закінченим та набуває триваючого характеру.

Що стосується сутності невиконання судового акту, то це бездіяльність, що полягає у незастосуванні передбачених законом і судовим актом заходів, необхідних для його виконання, за умови, якщо суб'єкт був зобов'язаний і мав реальну можливість виконати судовий акт. Форми (способи) невиконання судового акта можуть бути різними, наприклад, пряма і відкрита відмова від його виконання, тобто висловлене в усній чи письмовій формі небажання його виконати. Невиконання може мати і завуальований характер, коли зобов'язана особа хоча відкрито і не відмовляється від виконання судового акта, але вживає певних зусиль, які фактично роблять неможливим його виконання (умисно не розпечатує пошту, не приймає державного виконавця, направляє документ не за адресою тощо). Перешкоджання виконанню судового акта – це активні дії, які становлять протидію реалізації вимог, що містяться в цьому акті, вчинювану з метою недопущення його виконання, наприклад, підкуп або обман державного виконавця, погрози або насильство щодо нього тощо. Якщо перешкоджання виконанню судового акта пов'язане із вчиненням інших злочинів (наприклад, даванням хабара, застосуванням насильства, знищенням документів), дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів.

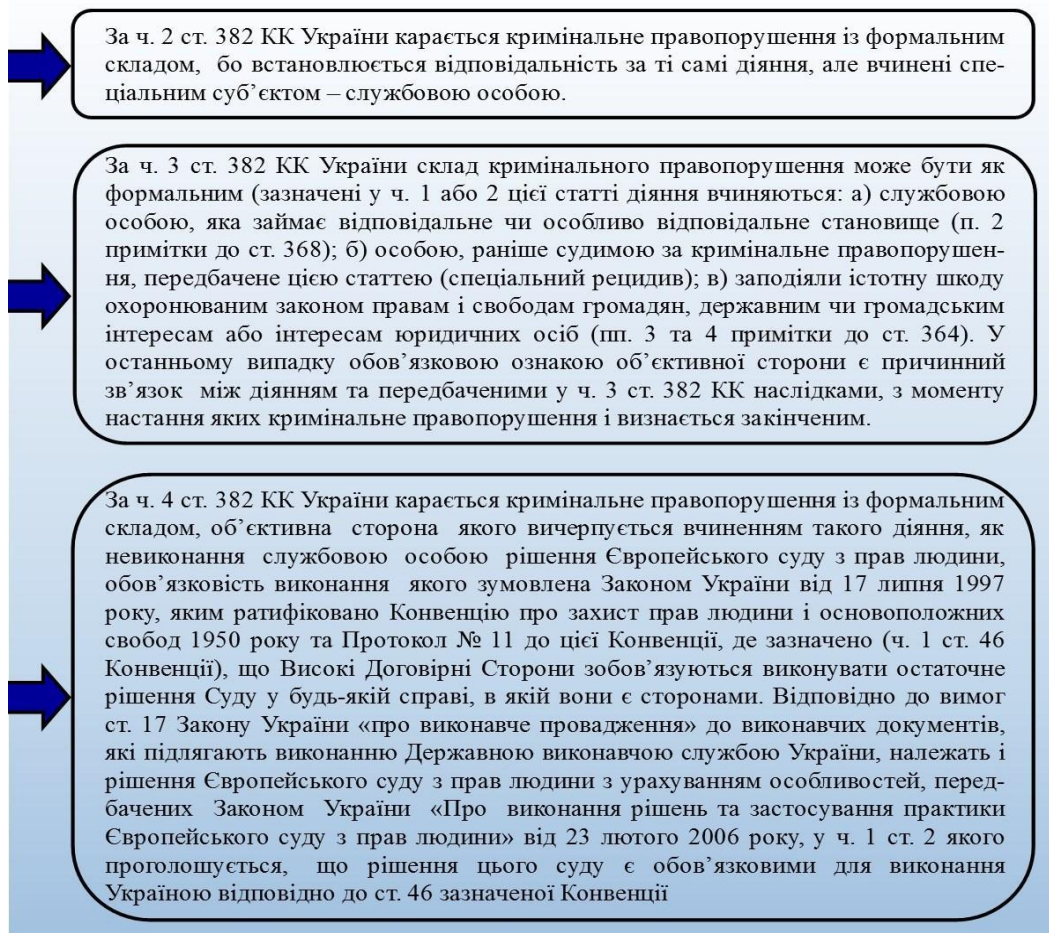
Перешкоджання виконанню судового акта – це активні дії, які становлять протидію реалізації вимог, що містяться в цьому акті, вчинювану з метою недопущення його виконання, наприклад, підкуп або обман державного виконавця, погрози або насильство щодо нього тощо. Якщо перешкоджання виконанню судового акта пов'язане із вчиненням інших злочинів (наприклад, даванням хабара, застосуванням насильства, знищенням документів), дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів.

За ч. 2 ст. 382 КК України карається кримінальне правопорушення із формальним складом, бо встановлюється відповідальність за ті самі діяння, але вчинені спеціальним суб'єктом – службовою особою. За ч. 3 ст. 382 КК України склад кримінального правопорушення може бути як формальним (зазначені у ч. 1 або 2 цієї статті діяння вчиняються:

а) службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище (п. 2 примітки до ст. 368); б) особою, раніше судимою за кримінальне правопорушення, передбачене цією статтею (спеціальний рецидив); в) заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (пп. 3 та 4 примітки до ст. 364). У останньому випадку обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є причинний зв'язок між діянням та передбаченими у ч. 3 ст. 382 КК наслідками, з моменту настання яких кримінальне правопорушення і визнається закінченим. За ч. 4 ст. 382 КК України карається кримінальне правопорушення із формальним складом, об'єктивна сторона якого вичерпується вчиненням такого діяння, як невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, обов'язковість виконання якого зумовлена Законом України від 17 липня 1997 року, яким ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Протокол № 11 до цієї Конвенції, де зазначено (ч. 1 ст. 46 Конвенції), що Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду у будь-якій справі, в якій вони є сторонами. Відповідно до вимог ст. 17 Закону України «про виконавче провадження» до виконавчих документів, які підлягають виконанню Державною виконавчою службою України, належать і рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, у ч. 1 ст. 2 якого проголошується, що рішення цього суду є обов'язковими для виконання Україною відповідно до ст. 46 зазначеної Конвенції [137-138].

137 Кримінальний кодекс України.

138 Виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства (нарахованої, але несплаченої заробітної плати). URL : <https://wiki.legaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення від 14.08.2020).

Виходячи із формального складу кримінального правопорушення, останній вважається закінченим при невиконанні вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, з моменту закінчення строку, відведеного на виконання відповідного судового акту, а при перешкоджанні виконанню таких – з моменту вчинення дій, що перешкоджають державному виконавцю або іншим особам, уповноваженим на виконання відповідного судового акту, виконати дію. Цей висновок кореспондується із ст. 90 Закону України «Про виконавче провадження», де в ч. 2 передбачено, що за наявності ознак кримінального правопорушення в діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення чи іншим чином порушує вимоги закону про виконавче провадження, державний виконавець складає акт про порушення і звертається до правоохоронних органів із зверненням – поданням (повідомленням) про притягнення особи до кримінальної відповідальності відповідно до закону. За наявності такого звернення правоохоронний орган зобов'язаний порушити кримінальне провадження за ст. 382 КК України[139-140].

139 Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення від 02.12.2020).

140ЗУ «Про виконавче провадження»

Цей висновок кореспондується із ст. 90 Закону України «Про виконавче провадження», де в ч. 2 передбачено, що за наявності ознак кримінального правопорушення в діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення чи іншим чином порушує вимоги закону про виконавче провадження, державний виконавець складає акт про порушення і звертається до правоохоронних органів із зверненням – поданням (повідомленням) про притягнення особи до кримінальної відповідальності відповідно до закону. За наявності такого звернення правоохоронний орган зобов'язаний порушити кримінальне провадження за ст. 382 КК України

Слід звернути увагу на той факт, що функції щодо виконання судових рішень у цивільному та адміністративному судочинстві європейських державах покладені на спеціалізовані служби – служби судових приставів. У різних державах вони не тільки мають різні найменування, а й статус. Навіть в пострадянських державах підхід до організації служби судових приставів не є однаковим.

Наприклад, в Азербайджані та на Україні служби судових приставів є державним органом. У прибалтійських державах ці служби є приватними структурами, що однак не виключає державного регулювання та організації їх діяльності. У Вірменії та Грузії у них змішаний статус. У тих державах, де пристави мають приватно-правовий статус, до них застосовуються більш жорсткі правила (наявність спеціальної професійної освіти, складання іспитів і т.п.). Професійна діяльність в якості судового пристава вимагає наявності спеціальних повноважень і компетенцій. Це необхідно для забезпечення якісного виконання судових рішень, а також їх однакового виконання на всій території.

В більшості держав-членів Ради Європи від судових приставів потрібна наявність диплома про вищу юридичну освіту, а також проходження спеціального навчання. Що стосується пострадянських держав, то від приставів потрібно як мінімум, проходження іспитів або професійної підготовки. Такий підхід відповідає загальноєвропейському, так як аналогічні вимоги існують у переважній більшості європейських держав. Більше того, держави, де не існує такого підходу до професійної діяльності приставів, все більше схиляються до необхідності спеціалізованого навчання і відповідних іспитів для співробітників служб судових приставів.

Організація структур судових приставів, як правило, є єдиною на території держави. Це необхідно для однакового підходу до визначення компетенцій та функцій приставів, а також інших аспектів їх діяльності. Такий підхід більшості європейських держав, в тому числі і пострадянських (за винятком Азербайджану і України). Проте в окремих державах, в тому числі і пострадянських (Азербайджан), крім національного рівня дана сфера врегульована і на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Більше того, на Україні служба судових виконавців організована не тільки в рамках єдиної національної, а й володіє окремими правами самоорганізації навіть на місцевому рівні.

Зазначимо, що кількість приставів значно варіюється від однієї держави до іншої, що, зокрема, пов'язано з кількістю населення, судів і суперечок, дозволених різними судовими інстанціями. Як наслідок, найбільша кількість приставів в пострадянських державах відзначається на Україні (5661 особа). У прибалтійських і закавказьких державах їх значно менше. У більшості держав-членів Ради Європи існують стандарти якості роботи приставів. Такі стандарти розробляються та імплементуються у все більшій кількості держав. Сьогодні вони існують у всіх пострадянських державах. Дані стандарти сприяють однаковому виконанню судових рішень на всій території держави і є гарантією забезпечення прав учасників процесу (в першу чергу, їх рівності перед законом). У них містяться стандарти якості, принципи виконання рішень, їх тривалості, а також етики (професіоналізму, ефективності і т.п.). У більшості випадків вони представлені кодексами етики та аналогічними документами (наприклад, Азербайджан і Грузія). Найчастіше такі стандарти якості роботи приставів існують в державах, де вони мають приватно-правовий статус, так як в державах, де виконання цих функцій здійснюється державними службовцями, їх діяльність регулюється відповідними актами державної влади. Загальною тенденцією на сьогоднішній день є створення «склепінь» принципів ефективності їх роботи.

Підхід до вибору органу, відповідального за регулювання діяльності приставів, різний як на загальноєвропейському рівні, так і на пострадянському просторі. Дійсно, в державах, де служба судових приставів є державним органом, вона часто безпосередньо підпорядковується Міністерству юстиції. Можливо також участь судових органів в регулюванні діяльності судових виконавців, що може здійснюватися шляхом видачі розпоряджень і приписів [141].

У тих країнах, де служба судових приставів не є органом державної влади, функції з контролю і регламентації їх діяльності покладено на саморегульовані організації, в рамках яких вони функціонують. Основним порушенням професійних стандартів якості приставами є надмірна тривалість виконавчого провадження. Можливість оскаржити дії приставів існує в усіх пострадянських державах (за винятком України і Литви). В окремих країнах існує можливість оскаржувати дії приставів у зв'язку з їх неправомірними діями (Unlawful practice) (Вірменія, Естонія, Латвія, Литва).

Рідше визнається можливість оскаржувати надмірну вартість

141 Курс адміністративного права України: підручник / за ред. О.В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 904 с.

виконавчого провадження (Україна); невиконання судових рішень, де відповідачем виступає орган державної влади (Азербайджан); недолік інформування учасників процесу (Естонія, Литва); невиконання судового рішення взагалі (Латвія) [142].

Так, наприклад, у Литві наявна система автоматично арештовувати кошти боржника, що дозволяє приватним виконавцям реалізовувати виконавчі провадження за допомогою автоматизованих систем. Окрім цього, й інші процеси є максимально автоматизовані, наприклад, всі реєстри об'єднані в один, що дозволяє виконавцю натисканням однієї кнопки накласти арешт на все майно боржника – від нерухомості до цінних витворів мистецтва. Також, для виконавців у Литві не передбачено обмежень по кількості помічників, на відміну від вимог Податкового кодексу України, згідно з якими у самозайнятої особи, якою є приватний виконавець, може бути не більше 4-х найманих працівників.

Проте наявні у даній системі і певні законодавчі прогалини та неточності, що зумовлюють виникнення додаткових процедурних питань під час виконання рішень. Найбільше питання у стягувачів викликає коло справ, які може брати до свого провадження приватний виконавець. Особливо це питання стосується виконавчих документів, які вже знаходились на примусовому виконанні у відділах ДВС та які, за бажанням стягувача, можуть бути передані на виконання приватним виконавцям. Однак, у законодавстві з цього питання існує прогалина, що дозволяє передавати виконавчий документ від органу ДВС до приватного виконавця виключно до відкриття виконавчого провадження (тобто протягом 1 дня з моменту подання виконавчого документа до державного органу). Про це нам говорить буквально тлумачення закону, в якому вживається поняття «передача виконавчого документа», а не «виконавчого провадження».

Якщо ж виконавче провадження уже відкрите, але стягувач бажає передати справу приватному виконавцеві, то йому потрібно шляхом написання заяви повертати виконавчий документ з ДВС та подавати до приватного виконавця. Але в такому випадку знімається арешт з майна боржника і виникають проблеми з виконавчим збором, про стягнення якого буде видана і постанова державного виконавця, і в майбутньому приватного виконавця [143].

¹⁴² Ramos G., Kononets V. Use of video and photo fixation as evidence in court proceedings: comparative analysis of Ukraine and Spain. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спеціальний випуск № 3 (94) «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти». С. 262-267

¹⁴³ Кононець В.П. Специфіка кримінальної відповідальності за невиконання судових рішень. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 5. С. 170-177.

Додаткове питання також виникає із об'єднанням виконавчих проваджень у так зване зведене виконавче провадження. Це допускається, зокрема, якщо боржником по декількох провадженнях є одна й та сама особа. Однак нюанси виникають, якщо такі провадження знаходяться у різних виконавців: у приватного та державного. У такому випадку права стягувача, який звернувся до державної служби, можуть бути порушені у зв'язку із більшою оперативністю дій приватного виконавця, який може першим звернути стягнення на все майно боржника на користь свого клієнта, незважаючи на те, хто із стягувачів першим пред'явив виконавчий документ на виконання.

Враховуючи вищевикладене зазначимо, що ефективність правосуддя є найважливішим з аспектів демократичного суспільства та належного рівня дотримання основних прав і свобод людини. Виконання судових рішень, будь-то у кримінальних справах або у цивільних та адміністративних, є невід'ємною частиною правосуддя. Відповідно своєчасне та належне виконання рішень судових органів є одним з показників ефективності правосуддя тієї чи іншої країни. Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайві формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливати на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів по приватно-правових справах.

2.3. Контроль, нагляд та адміністративна відповідальність як гарантії забезпечення примусового виконання судових рішень

Важливою конституційною гарантією забезпечення обов'язковості судового рішення є судовий контроль за його виконанням. З цією метою КАС України визначає систему процесуальних засобів, які адміністративні суди вправі застосовувати для забезпечення своєчасного, точного, неухильного та повного виконання судового рішення.

Стаття 129 Конституції України [144] передбачає, що рішення суду є обов'язковим для виконання. Держава забезпечує виконання судових рішень у порядку, встановленому законом. Суд контролює виконання судових рішень. Аналогічна теорія має місце: у положенні ст. 9 Закону України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII, відповідно до ч. 2 якої «... контроль за виконанням судових рішень

144 Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

здійснюють суди ...» [145]; ч. 3 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402–VIII «... контроль за виконанням судового рішення здійснює суд у межах повноважень, наданих йому законом ...» [146].

Так як в адміністративному судочинстві судовий контроль за виконанням адміністративних рішень здійснюється у формі провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, то закінчується розгляд такої справи ухваленням судового рішення, на яке протягом десяти днів з дня його проголошення може бути подана апеляційна скарга (ч. 6 ст. 287 КАС України) [147]. У зв'язку з цим не можна не погодитися з думкою К.М. Ржепецької, яка вважає, що судовий контроль щодо реалізації прав громадян у сфері державного управління є особливим видом діяльності судів різних юрисдикцій, який полягає у прямій або опосередкованій перевірці правомірності державно-управлінських рішень, який складає сутність справи або супроводжує розгляд і розв'язання окремих правових спорів і наслідком якого можуть бути відновлення порушеного режиму законності, забезпечення охорони суспільних відносин та поновлення порушених прав суб'єктів різноманітних правовідносин, які виникають у державі [148].

У будь-якому випадку, як слушно зазначає М. Смокович, суд може вчиняти судовий контроль лише через здійснення правосуддя – під час розгляду адміністративних, цивільних, кримінальних та інших справ, оскільки в інший спосіб судова влада позбавлена можливості контролювати правомірну діяльність суб'єктів відповідних правовідносин [149]. О.В. Кіріяк визначає судовий контроль з одного боку як самостійний напрям суддівської діяльності, відмінний від здійснення правосуддя, а з іншого – як самостійну процесуальну функцію, що здійснюється виключно за вольовими ініціативними діями

145 Про національну безпеку : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469–VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

146 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016.

147 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005. Відомості Верховної Ради. 2005. № 35-36, 37. ст. 446.

148 Ржепецька К. М. Судовий контроль як адміністративно-правовий засіб захисту прав і свобод людини. *Форум права*. 2009. № 2. С. 364–368. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_2_57.

149 Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль. *Юридична Україна*. 2012. № 10. С. 99–107.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
учасників виконавчого провадження [150].

Таким чином, враховуючи зазначене ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день судовий контроль за виконанням судових рішень являє собою мультифункціональну систему, яка пов'язана з різноманітними проблемами. Органи судочинства реалізують на практиці цей вид процесуальної діяльності лише через здійснення правосуддя (здійснюється така діяльність під час розгляду та вирішення спірних (цивільних, господарських чи адміністративних тощо) питань, віднесених до юрисдикції різних судів).

Акцентуємо увагу на тому, що у чинному українському законодавстві такі поняття як «державний контроль» та «державний нагляд» ототожнюються. Що стосується юридичної літератури, то єдиного підходу до визначення та співвідношення цих понять немає.

Викладемо розмежування видів судового контролю у наступному ракурсі:

Судовий контроль – діяльність органів судової влади у формі власної ініціативи (окрім Конституційного Суду України) або в якості реакції на подання суб'єкта звернення до суду щодо перевірки законності дій і рішень органів державної влади (в тому числі і судової гілки влади також).

Судовий контроль поділяється на:

Судовий контроль судів загальної юрисдикції (окрім адміністративних) – діяльність судів в сфері нагляду за дотриманням галузевого законодавства, що здійснюється у формі реакції судів в процесі провадження

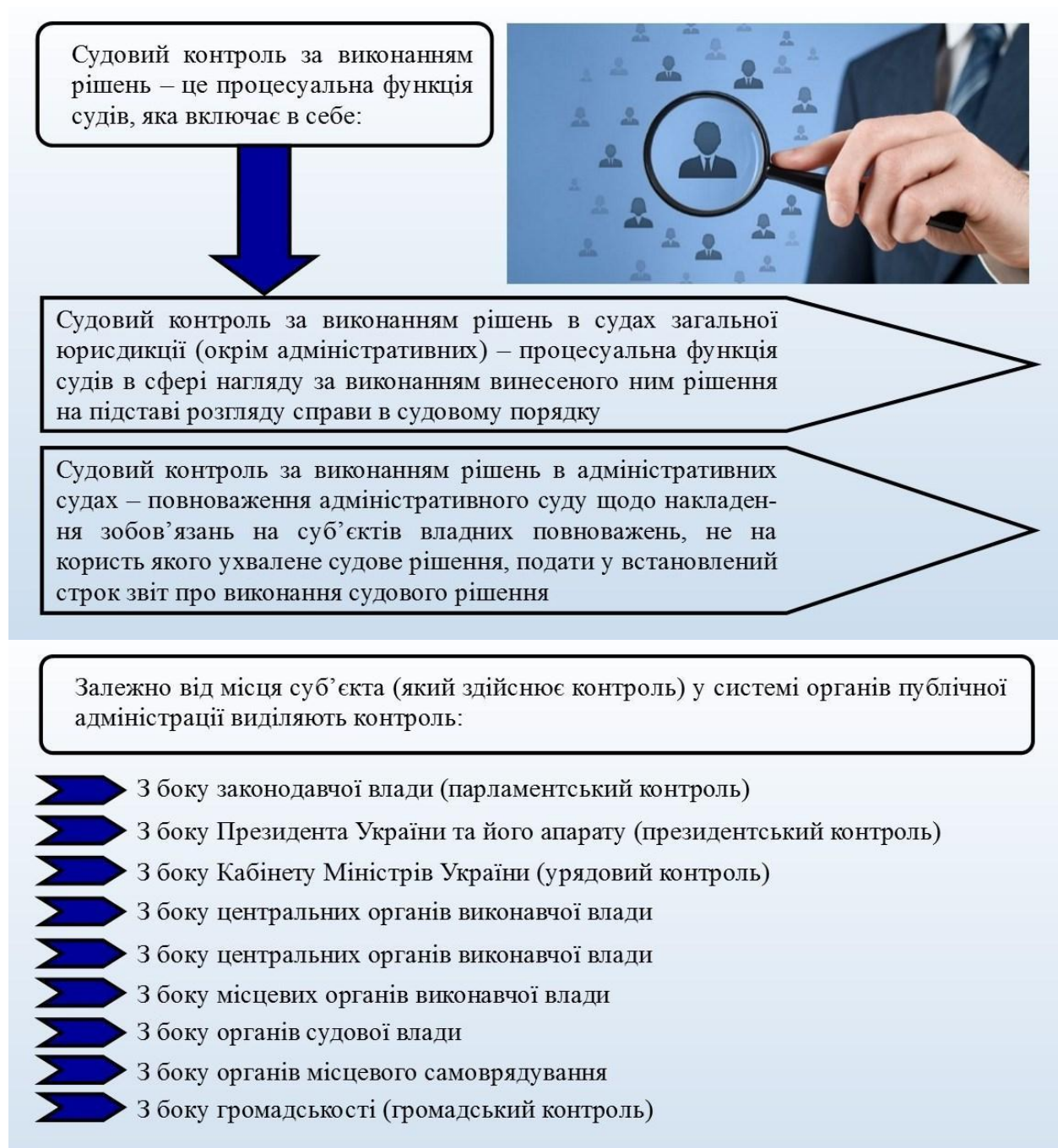
Судовий контроль адміністративних судів – діяльність судових інстанцій в сфері контролю законності рішень і дій органів державної влади або місцевого самоврядування

Судовий контроль за виконанням рішень – це процесуальна функція судів, яка включає в себе:

- судовий контроль за виконанням рішень в судах загальної юрисдикції (окрім адміністративних) – процесуальна функція судів в сфері нагляду за виконанням винесеного ним рішення на підставі розгляду справи в судовому порядку;

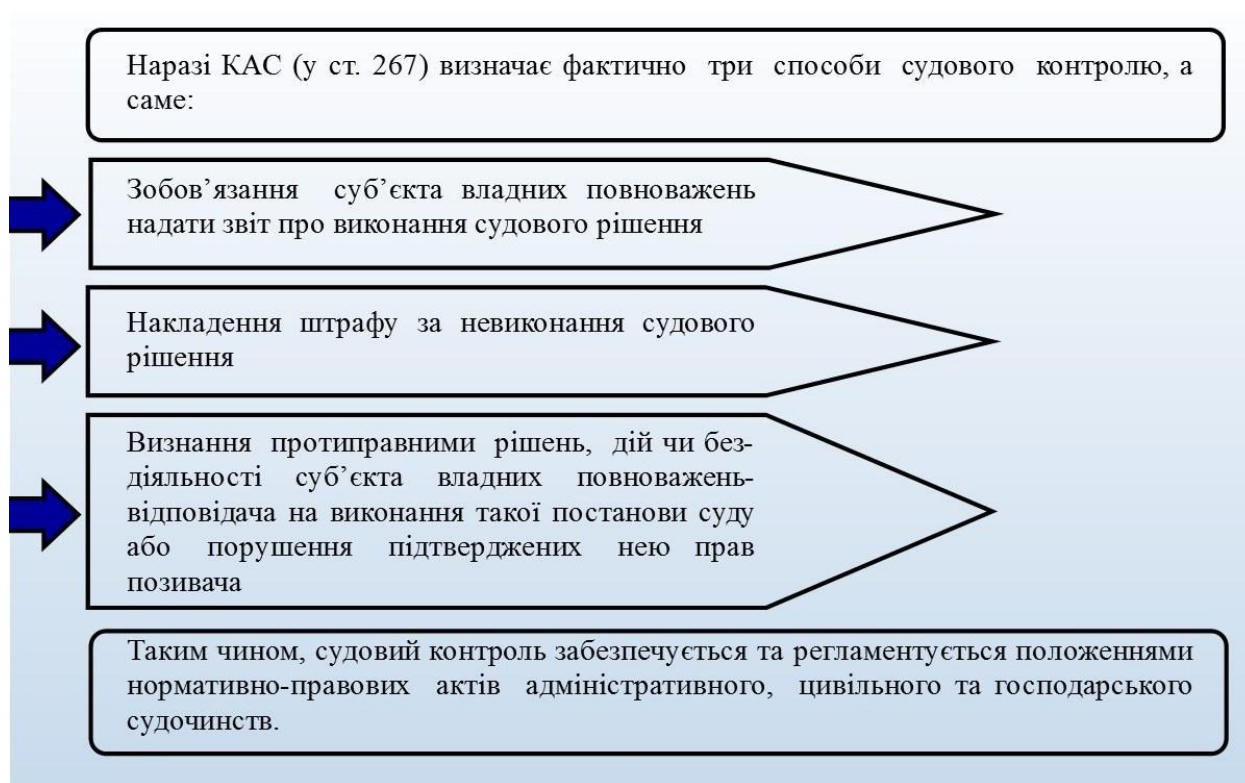
¹⁵⁰ Підлубна (Кіріяк) О. В. Судовий контроль за виконанням судових рішень. *Розвиток державності та права в Україні: реалії сьогодення : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13–14 серпня 2011 р.)* : у 2 ч. Одеса : Причорноморська фундація права, 2011. Ч. II. С. 18–20.

- судовий контроль за виконанням рішень в адміністративних судах – повноваження адміністративного суду щодо накладення зобов'язань на суб'єктів владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений строк звіт про виконання судового рішення[151].

Приписами статей 382–383 Кодексу адміністративного судочинства України [152] передбачено декілька видів судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах: зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення та, за наслідками розгляду даного звіту, як можливий варіант – накладення штрафу (в сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 2 ст. 382 КАС України); визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень-відповідачем на виконання рішення суду; визнання протиправними рішень, дій або бездіяльності органу виконавчої служби, приватного виконавця.

Таким чином, судовий контроль забезпечується та регламентується положеннями нормативно-правових актів адміністративного, цивільного та господарського судочинства.

Виконання рішень Європейського суду з прав людини передбачається ст. 46 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Це положення створює специфічні правові зобов'язання для держави-відповідача. Контроль за виконанням рішень покладено на Комітет міністрів Ради Європи. Питання виконання рішень Європейського суду з прав людини розглядається на спеціальних

¹⁵² Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005.

засіданнях з прав людини відповідно до порядку, затвердженого Комітетом міністрів 10 січня 2001 року на своєму 736 засіданні заступників міністрів [153].

Виконання рішення ставиться на порядок денний кожне засідання з питань прав людини Комітету міністрів. Держава повинна надати інформацію про виплату суми справедливої сатисфакції, виконати всі необхідні дії, спрямовані на виправлення порушеного права. У випадку, коли держава не в змозі вжити необхідні заходи для виконання рішення суду, Комітет має право ставити розгляд питання на порядок денний з інтервалом не більшим за шість місяців.

Також Комітет міністрів у процесі контролю за виконанням рішень може надати свої пропозиції вчасного і якісного державою рішення Європейського суду з прав людини. Комітет міністрів приймає проміжні резолюції, де встановлює заходи вжиті державою на той момент та визначає недостатність цих заходів у певних державах. Відповідно до ч. 2 ст. 46 Конвенції, Комітет міністрів коли держава виконала рішення суду в повному обсязі, а він в свою чергу функції контролю – приймає остаточну резолюцію з висновком [154].

Ефективність судової системи характеризується не лише ефективністю та правомірністю вирішення юридичних конфліктів, а й ступенем виконання судових рішень. Судова влада не тільки виконує арбітражну функцію (вирішення суперечок), але також надає гарантії відновлення законних прав та інтересів заявників до суду. Порушені права можуть бути повністю відновлені не лише шляхом винесення рішення, а й остаточним виконанням виданого рішення правильно і фактично. Тому процедури контролю за рішеннями судів мають особливе значення.

Аналіз положень КАС України дає підстави виокремити такі основні процесуальні засоби, за допомогою яких адміністративний суд забезпечує належне виконання судового рішення, яке набрало законної сили: 1) роз'яснення судового рішення (ст. 254); 2) судовий контроль за виконанням судового рішення (ст. ст. 382, 383); 3) заміна сторони виконавчого провадження (ст. 379); 4) поновлення пропущеного з поважних причин строку пред'явлення виконавчого листа до виконання (ст. 376); 5) відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, зміна чи встановлення способу і порядку виконання (ст. 378); 6) зупинення виконання судових рішень лише у виключних випадках (ст. 375); 7) застосування як преюдиційних обставин, встановлених у

¹⁵³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.

¹⁵⁴ Там само.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні судовому рішенні, що набуло законної сили, під час судового розгляду іншої справи (ч. 4-7 ст. 78) тощо [155].

Аналіз положень КАС України дає підстави виокремити такі основні процесуальні засоби, за допомогою яких адміністративний суд забезпечує належне виконання судового рішення, яке набрало законної сили:

роз'яснення судового рішення (ст. 254)

судовий контроль за виконанням судового рішення (ст.ст. 382, 383)

заміна сторони виконавчого провадження (ст. 379)

поновлення пропущеного з поважних причин строку пред'явлення виконавчого листа до виконання (ст. 376)

відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, зміна чи встановлення способу і порядку виконання (ст. 378)

зупинення виконання судових рішень лише у виключних випадках (ст. 375)

застосування як преюдиційних обставин, встановлених у судовому рішенні, що набуло законної сили, під час судового розгляду іншої справи (ч. 4-7 ст. 78)

Незважаючи на те, що в останні роки законодавство про судовий контроль зазнало значних змін, наразі в чинному законодавстві мають місце проблемні питання, які заважають ефективному виконанню судових рішень. Як результат, незважаючи на спроби вдосконалити систему примусового виконання, стан виконання судових рішень все ще є незадовільним.

Згідно з офіційною статистикою звернень громадян України до Європейського суду з прав людини, основним об'єктом апеляцій є скарги на невиконання фактичного виконання рішень українських судів. Отже, тривалі судові процеси та болісні рішення взагалі не можуть гарантувати ефективний судовий захист. Тобто українські громадяни позбавлені останнього етапу судового захисту, який забезпечує справжнє відновлення порушених особистих прав. Як наслідок, така ситуація негативно впливає як на авторитет судової влади, так і авторитет країни в цілому.

З метою підвищення ефективності виконання судових рішень було введено асоціації приватних виконавців. Крім того, програмний кодекс містить певні частини, що визначають судовий контроль за виконанням судових рішень.

З метою підвищення ефективності виконання судових рішень було введено асоціації приватних виконавців. Крім того, програмний кодекс містить певні частини, що визначають судовий контроль за виконанням судових рішень.

Крім того, процедури судового контролю за виконанням судових рішень регулює і Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України), яким передбачено умови та строки поновлення апеляцій проти державних виконавців чи інших посадових осіб державних органів виконавчої влади, приватних виконавців, дій чи бездіяльності під час виконання судових рішень [156].

Також існують положення, які передбачають, що якщо особа, яка оскаржує своє рішення, дію чи бездіяльність, була вислана (яка не займалася пов'язаною діяльністю), суд має посадову особу, відповідальну за правовий захист від її делікту. Не менш важливим та ефективним пунктом є те, що відповідний орган національного адміністративного управління або приватний виконавець зобов'язаний повідомити суд та заявника про те, що рішення щодо скарги було виконано протягом 10 днів з дати отримання скарги. Чинним ГПК України також регламентовано процедуру розподілу судового збору за судовий процес у процесі виконання судових рішень. Якщо скарга буде задоволена, витрати нестиме державна адміністрація або приватний виконавчий орган. Якщо він відмовляється прийняти справу, заявник

¹⁵⁶ Господарсько-процесуальний кодекс України. Відомості. Верховної Ради України: закон від 06.11.1991, редакція від 01.05.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
несе судові витрати [157].

Виконання судових рішень, особливо у адміністративних справах, є невід'ємною частиною отримання права на справедливий судовий розгляд та є однією із процесуальних гарантій апеляційного оскарження до суду. Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що правоохоронні процедури не можна відокремлювати від юридичних процедур [158].

Що стосується адміністративних правовідносин, то чинний Кодекс адміністративного судочинства України передбачає три процесуальні форми контролю за виконанням судових рішень, зокрема: суд може доручити органу влади, який приймає рішення суду, подати звіт про виконання рішення суду у визначений судом строк; суд може накласти на працездатну особу орган відповідального за виконання судового рішення штраф у розмірі від 20 до 40 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; суд розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавчого органу (приватного виконавця) у порядку, передбаченому національним законодавством (ст. 287 КАС України) [159].

Слід зазначити, що суд може встановити судовий контроль над суб'єктом владних повноважень (відповідачем у цій справі) для виконання рішення, тому при прийнятті рішення у цій справі йому надаються права, а не обов'язки. У цьому випадку ці процесуальні акти є розпорядчим повноваженням суду, яке може бути використано на основі наявності об'єктивних обставин та підтверджене відповідними та прийнятими доказами. Суд заявив, що несплата нарахувань була пов'язана з тим, що бюджетні кошти, виділені на виконання рішення суду, боржником якого був Пенсійний фонд України, були спрямовані на безумовне виконання рішення. Верховний Суд також сформулював правову позицію, згідно з якою використання судових контрольованих процесуальних засобів не повинно призводити до порушень основних принципів адміністративного судочинства, включаючи пропорційність, необхідність досягти найкращого балансу між будь-якими несприятливими наслідками для особистих прав та свободою. І переваги: це рішення (дія) є цільовим. У деяких випадках такий підхід може бути не надмірним і не повинен призводити до порушень прав, гарантованих

¹⁵⁷ Господарсько-процесуальний кодекс України. *Відомості. Верховної Ради України*: закон від 06.11.1991, редакція від 01.05.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

¹⁵⁸ Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: монографія. Херсон: Олді-плюс, 2003. 218 с.

¹⁵⁹ Кодекс адміністративного судочинства України.

Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод [160].

Загальновизнано, що посилення судового контролю за виконанням судових рішень та надання суду права накладати штрафи з цією метою є заходом, що забезпечує громадянам можливість користуватися конституційними правами судового захисту. Конкретний зміст заяви про стягнення штрафу покладається на суб'єкта владних повноважень. Суб'єкт влади не може забезпечити виконання рішення суду і несе відповідальність за діяльність державного органу під його керівництвом. Можливість накладення штрафу не застосовується самостійно, а завдяки розгляду звіту органу, який підлягає виконанню ухвали суду, або йому без подання такого звіту. Накладення штрафу на орган, відповідальний за виконання рішення, є покаранням, тому суд може накласти штраф лише у тому випадку, якщо суд визначить, що він має намір не виконати відповідальність [161].

В адміністративних процедурах третьою формою судового контролю є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність національного адміністративного відділу або приватних виконавців відповідно до методів, передбачених національним законодавством (ст. 287 КАС України) [162]. Норма права, передбачена цією статтею, надає учасникам правоохоронного процесу (крім державних та приватних виконавців) право подавати позов до суду, якщо вони вірять у рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця. Інші посадові особи державної адміністрації та приватні виконавці порушили їх права, свободи чи інтереси, і закон не передбачає інших процедур судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Відповідно до припису ст. 19 КАС України, юрисдикція адміністративного суду поширюється на справи у публічно-правових спорах, особливо на право оскарження його рішень (нормативних актів чи особистих дій), судових процесів або бездіяльності в індивідуальних або юридичних суперечках, якщо такі суперечки не розглядаються, законом встановлено інші процедури судового розгляду [163].

¹⁶⁰ Справа № 440/207/19 від 22.01.2020. URL : https://verdictum.ligazakon.net/document/87080109?_ga=2.29984831.1681090543.1600945326-2102391081.1583855090.

¹⁶¹ Кравченко Ю. Ф. Свобода як принцип демократичної правової держави : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2003. 412 с.

¹⁶² Кодекс адміністративного судочинства України.

¹⁶³ Там само.

Виконавці та посадові особи державної адміністративної служби приймають рішення щодо інших органів (посадових осіб) щодо виконання рішень, дій чи бездіяльності, включаючи рішення державного виконавця про стягнення адміністративного збору, рішення приватних виконавців про стягнення основних зборів, адміністративних судових зборів та штрафів та ін. Учасники та приватні особи можуть звернутися до відповідного адміністративного суду у порядку, встановленому законом.

Нарешті, слід зазначити, що чинне процесуальне законодавство має продуманий механізм, що дозволяє здійснювати судовий контроль за виконанням рішень. Зрештою, якщо фактичного виконання рішення суду не існує, не може існувати ні норма права, ні норма закону. Згідно зі ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [164], Міністерство юстиції України здійснює контроль за діяльністю приватного виконавця шляхом проведення планових і позапланових перевірок.

¹⁶⁴ Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1403-VIII.

Нормама Закону про органи та осіб та Положенням про Дисциплінарну комісію приватних виконавців, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 27.11.2017 р. № 3791/5 (далі – Положення) передбачено, що:

Дисциплінарна комісія приватних виконавців утворюється при Мін'юсті (ч. 1 ст. 39 Закону про органи та осіб, п. 1 Положення)

з 9 членів Дисциплінарної комісії 4 призначаються Мін'юстом (ч. 3 ст. 39 Закону про органи та осіб, п. 5 Положення)

персональний склад Дисциплінарної комісії затверджується наказом Мін'юсту (ч. 3 ст. 39 Закону про органи та осіб, п. 7 Положення)

зміни до персонального складу Дисциплінарної комісії затверджуються наказом Мін'юсту (п. 22 Положення)

головою Дисциплінарної комісії є Міністр юстиції України або заступник Міністра юстиції України (ч. 4 ст. 39 Закону про органи та осіб, п. 9 Положення)

у разі надходження до Дисциплінарної комісії скарги на діяльність приватного виконавця Дисциплінарна комісія не пізніше наступного робочого дня направляє цю скаргу до Мін'юсту чи Ради приватних виконавців України для проведення перевірки (п. 23 Положення)

протокол засідання Дисциплінарної комісії у 3-денний строк направляється до Мін'юсту (п. 28 Положення)

рішення Дисциплінарної комісії про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення вводиться в дію наказом Мін'юсту. Дата видання наказу Мін'юсту є датою застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення (ч. 2 ст. 41 Закону про органи та осіб, п. 29 Положення)

матеріально-технічне та інформаційне забезпечення, організацію документообігу та зберігання документів Дисциплінарної комісії здійснює Мін'юст (п. 31 Положення)

Отже, враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що в сфері забезпечення реалізації завдань самоврядування приватних виконавців повинна бути створена Дисциплінарна комісія приватних виконавців саме при Асоціації приватних виконавців України як самоврядній некомерційній професійній організації. Вважаємо, що саме за таких обставин можливе об'єднання всіх приватних виконавців України та утворення справедливої, швидкої та якісної роботи. Не мало важливим є і визначення та встановлення членами Дисциплінарної комісії приватних

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні виконавців не працівників Міністерства юстиції України, а власне виборних приватних виконавців. Чинним законодавством, встановлено, що рішення Дисциплінарної комісії оформляється протоколом, але ми вважаємо що доречніше та правильніше, щоб такі висновки оформлялися мотивованим рішенням із вступною, описовою, мотивувальною та резолютивною частинами.

Повноваження Дисциплінарної комісії, відповідно до ст. 39 «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», полягають у:

1) розгляді подання Міністерства юстиції України, Ради приватних виконавців України про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності;

2) направленні їх на перевірку, у разі надходження скарг на діяльність приватних виконавців, Міністерству юстиції України чи Раді приватних виконавців України;

3) прийнятті рішення на підставі подання Міністерства юстиції України чи Ради приватних виконавців України про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення [165].

Повноваження Дисциплінарної комісії, відповідно до ст. 39 «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», полягають у:

– розгляді подання Міністерства юстиції України, Ради приватних виконавців України про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності

– направленні їх на перевірку, у разі надходження скарг на діяльність приватних виконавців, Міністерству юстиції України чи Раді приватних виконавців України

– прийнятті рішення на підставі подання Міністерства юстиції України чи Ради приватних виконавців України про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення

¹⁶⁵ Там само.

Виконання своїх повноважень Дисциплінарної комісії приймаються у формі рішення. Такі рішення оформлюються протоколом, який підписують усі присутні на засіданні члени комісії. Якщо на засіданні присутні менше 5 осіб то голосування не відбувається, а тоді коли відбувся рівний розподіл голосів, то у такому випадку рішення вважається неприйнятним. Відповідно до ст. 40 зазначеного вище Закон, Дисциплінарна комісія розглядає подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності та приймає рішення про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення протягом двох місяців з дня виявлення дисциплінарного проступку, але не пізніше двох років з дня його вчинення [166].

Дисциплінарна комісія, розглядаючи подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності, приймає одне з таких рішень: задовольнити подання та застосувати до приватного виконавця дисциплінарне стягнення; відхилити подання та направити матеріали для повторної перевірки діяльності приватного виконавця; відхилити подання та відмовити в застосуванні до приватного виконавця дисциплінарного стягнення. У разі якщо Дисциплінарною комісією прийнято рішення про задоволення подання та застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення, під час визначення виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, ступінь вини приватного виконавця, тяжкість вчиненого ним дисциплінарного проступку, наявність наслідків, розмір заподіяної шкоди, а також факти застосування до приватного виконавця дисциплінарних стягнень протягом останнього року [167]. У разі якщо подання до Дисциплінарної комісії про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності внесено за результатами перевірки діяльності приватного виконавця, здійсненої на підставі скарги учасника виконавчого провадження, яка одночасно є предметом судового розгляду з оскарження рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця, Дисциплінарна комісія відкладає розгляд цього подання до набрання законної сили судовим рішенням за результатами розгляду такої скарги. Варто зазначити, що у такому випадку вищезазначений перебіг строку про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення зупиняється до набрання судовим рішенням законної сили [168].

Приділяючи окрему увагу органам, які уповноважені здійснювати контроль щодо діяльності приватних виконавців, відповідно до

¹⁶⁶ Там само.

¹⁶⁷ Там само.

¹⁶⁸ Там само.

законодавства ці повноваження делеговані Міністерству юстиції України, Ради приватних виконавців України, Дисциплінарній комісії приватних виконавців. Контроль Міністерства юстиції України за діяльністю приватного виконавця передбачено ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Контроль за діяльністю приватного виконавця здійснюється Міністерством юстиції України шляхом проведення планових і позапланових перевірок у порядку, встановленому Міністерством юстиції України. Планові перевірки проводяться не частіше одного разу на два роки з обов'язковим повідомленням приватного виконавця про час і місце проведення перевірки не пізніше як за 10 днів до її початку. Попередні періоди, що раніше перевірялися, не можуть бути предметом наступних перевірок, крім перевірок за зверненнями учасників виконавчого провадження [169].

Рада приватних виконавців України має право за зверненням учасника виконавчого провадження або за власною ініціативою здійснити перевірку діяльності приватного виконавця на предмет дотримання ним: статуту Асоціації приватних виконавців України; Кодексу професійної етики приватного виконавця; рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців.

Перевірка Радою приватних виконавців України діяльності приватного виконавця здійснюється шляхом надсилання приватному виконавцю письмового запиту в межах предмета перевірки. Так, протягом 15 календарних днів з дня отримання запиту приватний виконавець зобов'язаний надати Раді приватних виконавців України пояснення та копії відповідних документів. Рада приватних виконавців України зобов'язана протягом 30 робочих днів з дня отримання пояснень приватного виконавця або часу, коли такі пояснення мали бути отримані, у разі їх ненадання, розглянути надані матеріали на предмет наявності ознак дисциплінарного проступку та вирішити питання щодо внесення до Дисциплінарної комісії приватних виконавців подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності [170].

Слід також наголосити, що одним з принципів виконавчого провадження є законність, то відповідно до вищевказаного такий принцип порушується, адже особи, які припиняють діяльність приватних

¹⁶⁹ Там само.

¹⁷⁰ Там само.

виконавців, унеможлиблюють здійснення діяльності приватних виконавців. Даний аспект є колізійним, тому потребує більш детального вивчення та удосконалення як на законодавчому, так і на практичному рівні.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. *Правосуддя в Україні здійснюється:*

- А. Адміністративними комісіями;
- Б. Судами;
- В. Державною виконавчою службою;
- Г. Національною поліцією.

2. *Найвища відповідальність за невиконання рішень суду в Україні передбачена:*

- А. Законом України “Про судочинство і статус суддів”;
- Б. Кодексом України про адміністративні правопорушення;
- В. Кримінальним кодексом України;
- Г. Законом України “Про Національну поліцію”.

3. *Видами невиконання судових рішень є:*

- А. Бездіяльність і виконання дій прямо заборонених законом;
- Б. Виконання рішень суду;
- В. Невиконання рішень органів місцевого самоврядування;
- Г. Винесення постанов Національною поліцією щодо правопорушень, які належать до компетенції Національної поліції.

4. *Скільки в адміністративному судочинстві існує механізмів примусу?*

- А. Один;
- Б. Шість;
- В. Три;
- Г. Два.

5. *Останнім етапом провадження є:*

- А. Апеляційне провадження;
- Б. Виконавче провадження;

В. Розгляд справи;

Г. Закриття провадження.

6. У який термін зобов'язана фізична особа повідомити підрозділу з ведення Державного реєстру органу державної податкової служби за місцем свого постійного проживання про зміну своїх реєстраційних даних?

А. Місячний;

Б. Дводенний;

В. Двотижневий;

Г. негайно, але не пізніше шести місяців з дня зміни;

7. Персональними даними, відповідно до Закону України "Про персональні дані" визначаються:

А. Відомості про домашніх тварин особи та членів родини;

Б. Прізвище, ім'я, по-батькові фізичної особи;

В. Відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути ідентифікована;

Г. Правильна відповідь відсутня.

8. Яка стаття Закону України "Про виконавче провадження" надає перелік сторін виконавчого провадження:

А. Стаття 7;

Б. Стаття 9;

В. Стаття 1;

Г. Стаття 11.

9. Об'єктом статті 382 Кримінального кодексу України є:

А. Порядок діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення благоустрою;

Б. Порядок діяльності суду як органу правосуддя, що передбачає точне і своєчасне виконання його рішень;

В. Порядок виконання обіцянок особами, які вчинили адміністративне правопорушення;

Г. Порядок винесення постанов Національною поліцією;

10. Судовий контроль за виконання рішень - це...

А. Процесуальна функція судів, яка включає судовий контроль за виконанням рішень в судах загальної юрисдикції (окрім адміністративних);

Б. Процесуальна дія правоохоронних органів;

В. Процесуальна функція Національної поліції, яка включає судовий контроль за виконанням рішень в судах загальної юрисдикції (окрім адміністративних);

Г. Процесуальна функція приватних виконавців, яка включає судовий контроль за виконанням рішень в судах загальної юрисдикції (окрім адміністративних);

РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

3.1. Напрями системного та функціонального удосконалення адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні

Одним із напрямів розвитку правової системи України є посилення захисту прав і свобод особи у сфері розгляду справ про адміністративні правопорушення. На цьому шляху послідовно удосконалюються форми і методи діяльності органів, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення та їх розгляд, утверджуються демократичні стандарти, набуває визначеності судова практика та формується соціальний досвід.

Виконавче провадження в Україні є завершальним етапом реалізації механізму захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб. Примусове виконання, що реалізовується у рамках виконавчого процесуального правовідношення, входить в систему адміністративного процесу. Таким чином, виконавче провадження є структурно відособленою частиною адміністративного процесу, що регулює правовідносини, що складаються в процесі виконання судового рішення, що набрало чинності, шляхом застосування механізму державного примусу і інших державно-управлінських функцій.

Разом з цим на сьогодні було і залишається актуальним питанням удосконалення встановленого на даний час порядку примусового виконання рішень, визначення місця виконавчого провадження, а також реформування виконавчих органів з подальшим підвищенням статусу попередньо згаданих органів. У цьому напрямі стабільно ведеться робота та дослідження як науковців, так і Департаменту державної виконавчої служби.

Стаття 3 Конституції України закріпила принцип, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека визнаються в Україні найвищою цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає за свою діяльність перед людиною. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Положення ст. 129 Конституції України визначає: однією з основних

засад здійснення судочинства є обов'язковість судового рішення. Також, відповідно до цієї статті, суд ухвалює рішення іменем України, а судові рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Рішення суду можна вважати основою для встановлення законності та демонстрації принципу верховенства права [171].

Проте наразі відкритим залишається питання щодо притягнення до відповідальності посадових осіб (службових осіб) державних органів за ухилення від відповідальності чи невиконання судового рішення. Саме тому в черговий раз підіймається питання щодо реалізації змін у зв'язку з прийняттям законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», які дали початок комплексній реформі примусового виконання рішень судів та інших органів. Головною новацією цих законів стало запровадження інституту приватних виконавців, які функціонують поруч із державною виконавчою службою та виконують функції з примусового виконання рішень судів та інших органів. То ж з січня 2017 року в Україні почала діяти змішана система виконавчого провадження. Завдяки змагальності державних та приватних виконавців, робота і тих, і інших є ефективнішою.

Слід звернути увагу на те, що дане дослідження в частині виконання судового рішення та приведення його до реалізації, визначає роль суду у системі судоустрою України. Також з'ясовано, що суд орієнтує на певну систему цінностей та забезпечує таким чином сталий розвиток суспільства, чим саме виконує ще й світоглядну функцію. Про тенденцію щодо ефективного механізму виконання рішення суду та зміну поглядів до даного процесу з боку державних органів, а саме державної виконавчої служби, передбачає собою рішення, у якому у мотивувальній частині поряд з нормами законодавства застосовуються також норми так званого м'якого права, зокрема і висновки Консультативної ради європейських суддів, й резолюції Комітету Міністрів Ради Європи, Практику Європейського Суду з прав людини [172].

У рамках даного дослідження, а також з урахуванням доктринальних поглядів правників-адміністративістів, суддів, науковців, працівників адвокатури, прокуратури, посадових осіб органів влади, міжнародних експертів, наголошено на доцільності використання

¹⁷¹ Конституція України

¹⁷² Кононець В.П. Особливості діяльності прокурора у виконавчому провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2015. № 1(3). С. 13–17.

позитивних здобутків судової реформи і подальших кроків, щодо реалізації та вироблення нових шляхів до вирішення питання в частині виконання судових рішень, як заходу забезпечення захисту прав громадян у правовій державі.

Адміністративно-правова природа виконавчого провадження і його місце і роль в системі адміністративного процесу досі не отримали належного теоретико-правового наукового дослідження, що, як наслідок, не сприяє покращенню ефективності механізму правового регулювання виконання судових рішень і інших актів органів, що встановлюють право, та тягне за собою значні недоліки як в діяльності судових виконавців, так і в правовій захищеності і можливості повноцінного захисту порушених прав і свобод громадян і юридичних осіб.

Таким чином ще раз наголошуємо на необхідності імплементації міжнародного та українського досвіду щодо утвердження незалежності суддів, тенденції актуальних практик у розрізі нового процесуального законодавства, використання нових можливостей інституту адвокатури та виконання судових рішень.

Крім того акцентуємо увагу на доцільності суттєвого реформування процесуального законодавства у сфері виконання судових рішень, введення Єдиного державного реєстру виконавчих документів, ліквідації механізму повернення виконавчих документів, зведене виконавче провадження.

Під джерелами виконавчого провадження слід розуміти нормативні правові акти, що містять правові норми, що регулюють умови і порядок примусового виконання судових рішень, при здійсненні встановлених законом повноважень наданого права покладати на громадян, організації або бюджети усіх рівнів обов'язку по передачі інших громадян, організацій або до відповідного бюджету грошові кошти чи інше майно або здійснення в їх користь певних дія або утримання від здійснення таких дій.

Виконавчий процес в частині його правового регулювання знаходиться в найбільш тісному зв'язку з цивільним і адміністративним процесом, тобто виступає деякою проміжною їх ланкою.

Слід зазначити, що за останні декілька років прослідковується тенденція масштабних змін та нововведень в діяльності виконавчої служби. Так, на кінець 2017 року, згідно із Законом України № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»

[173], відбулося суттєве реформування процесуального законодавства. У свою чергу, це не могло пройти крізь стадії примусового виконання судових рішень, які теж зазнали значного перезавантаження та змін. Однією з таких змін є новела виконавчого провадження, згідно якої у 2018 році був введений Єдиний державний реєстр виконавчих документів.

Відповідно до норм вищезазначеного закону, Державним реєстром виконавчих документів є автоматизована система зі збору, зберігання, захисту, обліку та пошуку електронних виконавчих документів з можливістю отримання наявної там інформації [174]. У подальшому заплановано, що занесенню до Реєстру будуть підлягати всі виконавчі документи, на підставі яких може проводитися примусове виконання судових рішень. Разом з цим строк внесення виконавчих документів повинен бути не пізніше дня наступного за днем видачі такого виконавчого документа. Обов'язковим(елементом) моментом буде скріплення електронної версії виконавчих документів за допомогою електронного цифрового підпису.

За відсутності виконавчого документа в реєстрі, буде відмовлено у відкритті виконавчого провадження, тому що це буде однією із підстав для такої відмови. Тобто неможливо буде відкрити по ньому виконавче провадження за відсутності внесеного в реєстр виконавчого документа.

Введення Реєстру в майбутньому має стати ще однією опорою підтвердження автентичності виконавчих документів. Разом з цим, Реєстр буде значною перешкодою для зловживань в рамках виконавчого провадження. Одночасно можна спрогнозувати і труднощі його функціонування. Перш за все, кредитори, після отримання виконавчих документів, будуть залежні від внесення документів до Реєстру. Що в свою чергу може позначитися на швидкості примусового виконання рішень, особливо у випадках, коли оперативне відкриття виконавчого провадження критично важливе, наприклад, у разі виконання ухвали суду щодо забезпечення позову.

Враховуючи процес реформування у напрямі виконання судових рішень, очікується зміна процесу примусового виконання судових рішень, що передбачатиме собою ліквідацію механізму повернення виконавчих документів. Так, у попередній редакції закону ч. 1 ст. 37

¹⁷³ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.

¹⁷⁴ Там само.

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
Закону України «Про виконавче провадження» [175] визначено 11 випадків повернення виконавчого документа стягувачу, в тому числі і за його власним зверненням.

Звернімо увагу на те, що стягувач не може бути позбавлений права на повторне пред'явлення виконавчого документа, навіть якщо раніше виконавчий документ стягувачу повернули, так само і при винесенні постанови про припинення виконавчого провадження. Зміни, які торкнулися цієї статті, в більшій мірі пов'язані з введенням Реєстру, що підтверджується одночасністю вступу таких змін в законну силу. На сьогоднішній момент виконання судових рішень ставиться у пряму залежність від фізичного знаходження виконавчого документа в матеріалах виконавчого провадження. Тобто, у разі фізичної відсутності документів у виконавця – будь-які дії в рамках провадження будуть вважатися незаконними. Введення ж Реєстру усуне вищезгадану необхідність, оскільки забезпечить доступ до виконавчих документів та можливість їх використання.

У результаті аналізу проблематики щодо невиконання судових рішень зазначені зміни мають позитивний характер і при належній їх реалізації безсумнівно спростять процедуру примусового виконання судових рішень та прискорять динаміку такого виконання.

Система примусового виконання рішень є одним з «китів», на якому побудована сучасна правова держава. Таким чином, зосереджуємо увагу на тому, що лише належне виконання рішення суду дасть змогу побудувати правову європейську державу.

На сьогоднішній день існує проблема у вітчизняному судочинстві, обов'язковість та невідворотність якої є однією з головних та важливих складових та стосується вона саме невиконання рішень суду. Невиконання таких рішень підриває авторитет як усієї судової влади в Україні, так і принципу верховенства права в цілому. Про це свідчить практика звернень до Європейського суду з прав людини, яку ми проаналізували в окремому підрозділі, і прийшли до висновку що громадяни України забезпечені механізмом звернення та захисту до ЄСПЛ.

Статтею 124 Конституції України визначено, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на

¹⁷⁵ Закон України «Про виконавче провадження»

всій території України [176]. Однак, незважаючи на закріплене Основним законом України положення щодо обов'язковості виконання судових рішень, не завжди ці рішення виконуються боржниками у добровільному порядку, а тому для виконання їх в примусовому потрібен державний орган, яким є Державна виконавча служба. Зокрема, відповідно до Законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження» примусове виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб в Україні покладається на Державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Завданням державної виконавчої служби є своєчасне, повне і неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2005 № 320 «Про утворення урядового органу державного управління у складі Міністерства юстиції» [177] було утворено у складі Міністерства юстиції на базі органів державної виконавчої служби Департамент державної виконавчої служби як урядовий орган державного управління.

У подальшому, Верховною Радою України прийнято Закон України від 23.06.2005 № 2716-IV «Про внесення змін та доповнень до Законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження» [178], яким на законодавчому рівні реформовано систему органів державної виконавчої служби, зокрема визначено склад та компетенцію Департаменту державної виконавчої служби як урядового органу державного управління у складі Міністерства юстиції України, який реалізує єдину державну політику у сфері примусового виконання рішень, а також порядок призначення та звільнення з посади керівних та інших працівників даного органу.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 № 711 затверджено Положення про Департамент державної виконавчої

¹⁷⁶ Конституція України.

¹⁷⁷ Про утворення урядового органу державного управління у складі Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2005 № 320 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2005-%D0%BF#Text>.

¹⁷⁸ Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про державну виконавчу службу» : Закон України від 23.06.2005 № 2716-IV. URL : [«https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2716-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2716-15#Text).

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні
служби [179].

Згідно із ст. 3 Закону України «Про державну виконавчу службу» (втратив чинність у 2016 році) до складу Департаменту державної виконавчої служби входять: державна виконавча служба Автономної Республіки Крим, областей та міст Києва і Севастополя, державна виконавча служба у районах, містах (містах обласного значення), районах у містах [180].

Слід зазначити, що пунктом 6.9. Резолюції 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо України, ухваленої на жовтневій сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи, одним із значимих досягнень прогресу в Україні визначено прийняття у червні 2005 року закону, що «посилює діяльність державної служби виконання судових рішень у некримінальних справах» [181; 182].

На даний час процес реформування єдиного в Україні органу примусового виконання рішень незавершено і є ряд проблемних аспектів та необхідності відшукування шляхів їх вирішення. Поряд з цим, не менш нагальним питанням є не лише реформування згаданого органу, але й удосконалення існуючого порядку примусового виконання рішень, визначення місця виконавчого провадження, підвищення статусу органів державної виконавчої служби. У цьому напрямку Департаментом державної виконавчої служби постійно ведеться відповідна робота.

¹⁷⁹ Положення про Департамент державної виконавчої служби : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 № 711. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2005-%D0%BF#Text>.

¹⁸⁰ Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

¹⁸¹ Резолюція 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо України, ухваленої на жовтневій сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_611#Text.

¹⁸² Кононец В. П. Имплементация новых принципов государственной антикоррупционной политики в Украине. *Международный научно-практический журнал «Legalsiviata»*. *Mart. Seriya: «Юридичні науки»*. 2016. URL : <http://www.legeasiviata.in.ua/index>.

ДІАГРАМИ ЗА СТАТИСТИЧНИМИ ДАНИМИ

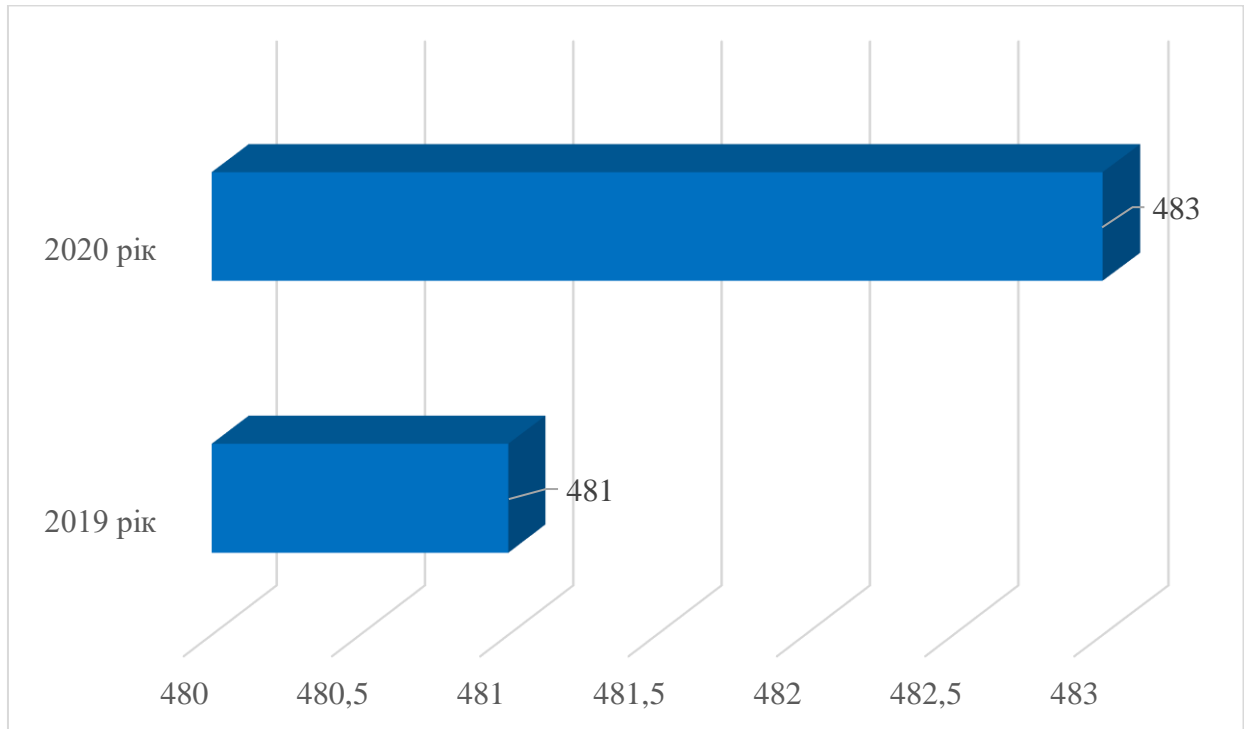

Рис. 1. Кількість державних виконавців за штатним розписом

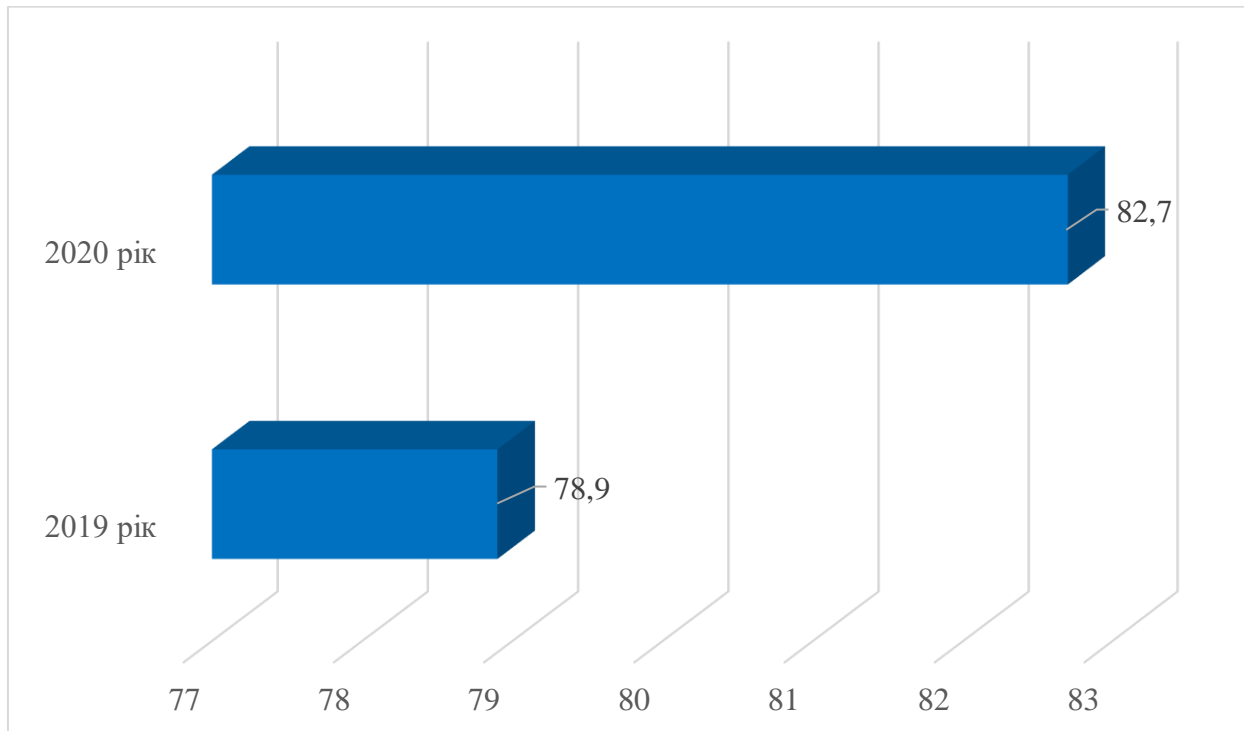

Рис. 2. Навантаження на кожного державного виконавця в місяць

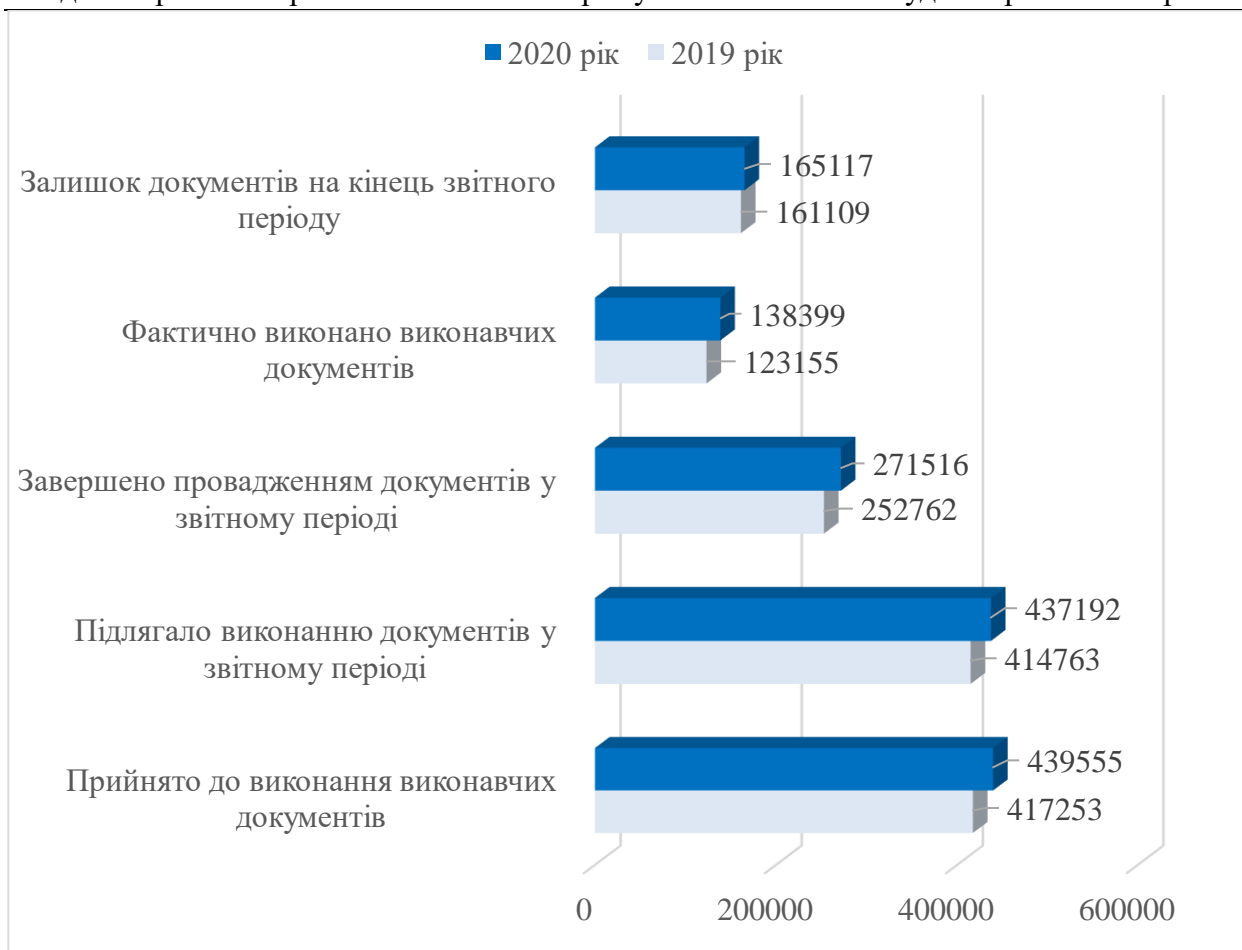

Рис. 3. Рух по виконавчих документах

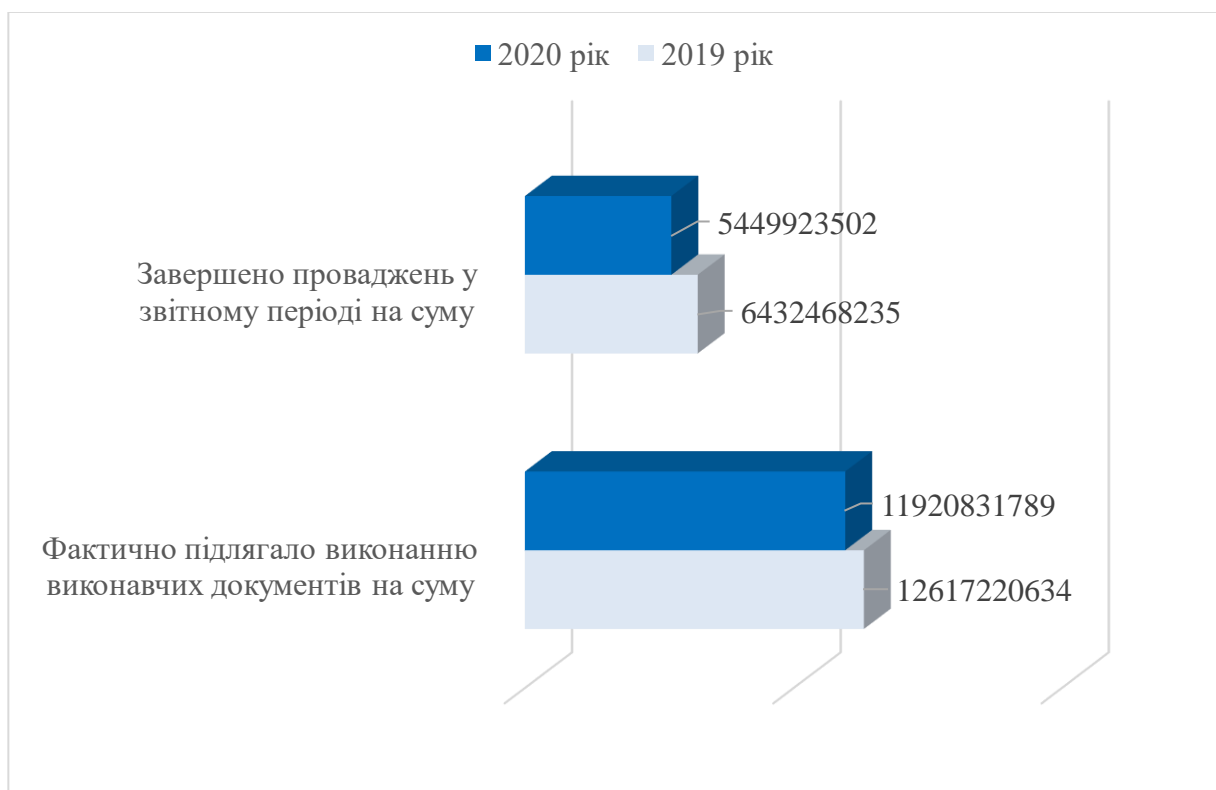

Рис. 4. Суми по виконавчих документах

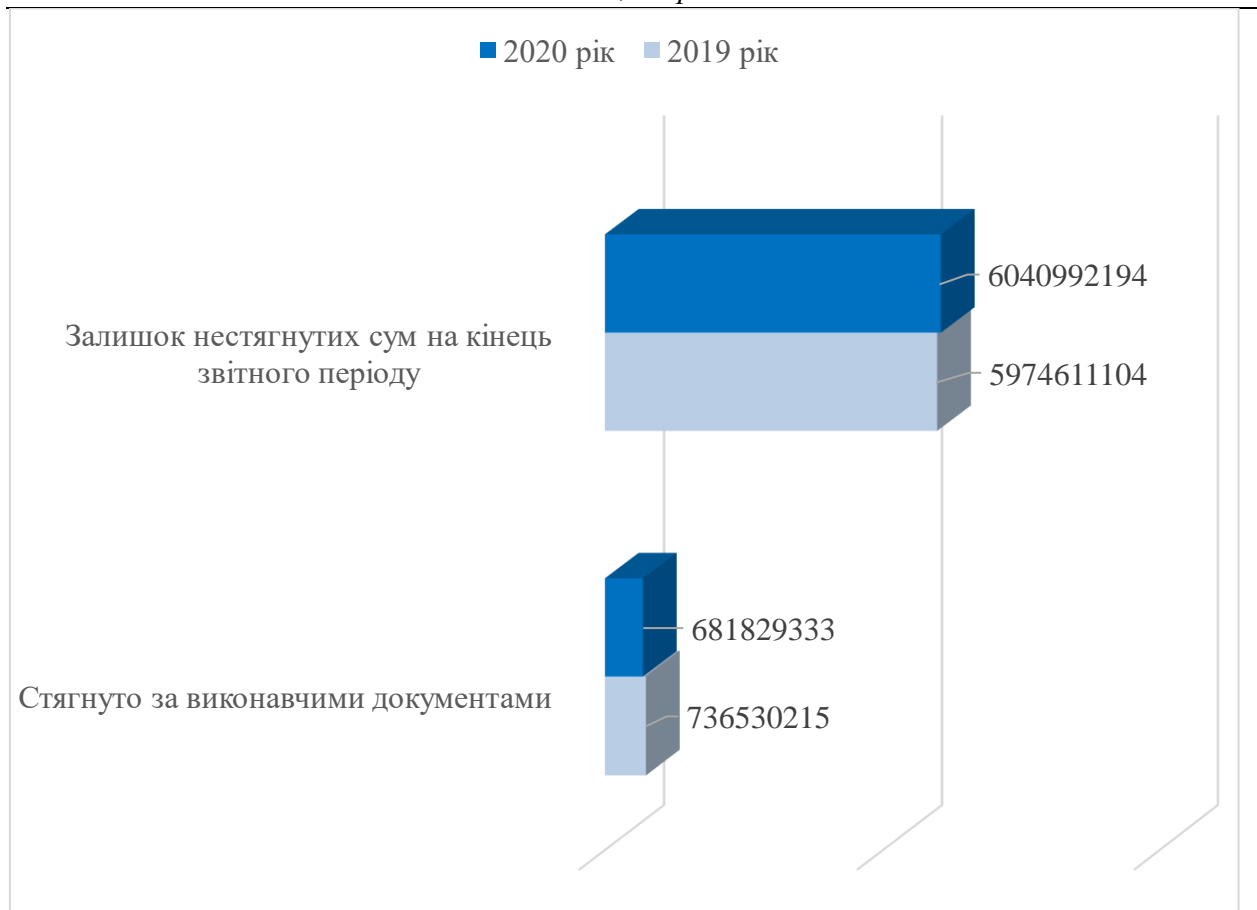

Рис. 5. Кількість стягнень за виконавчими документами

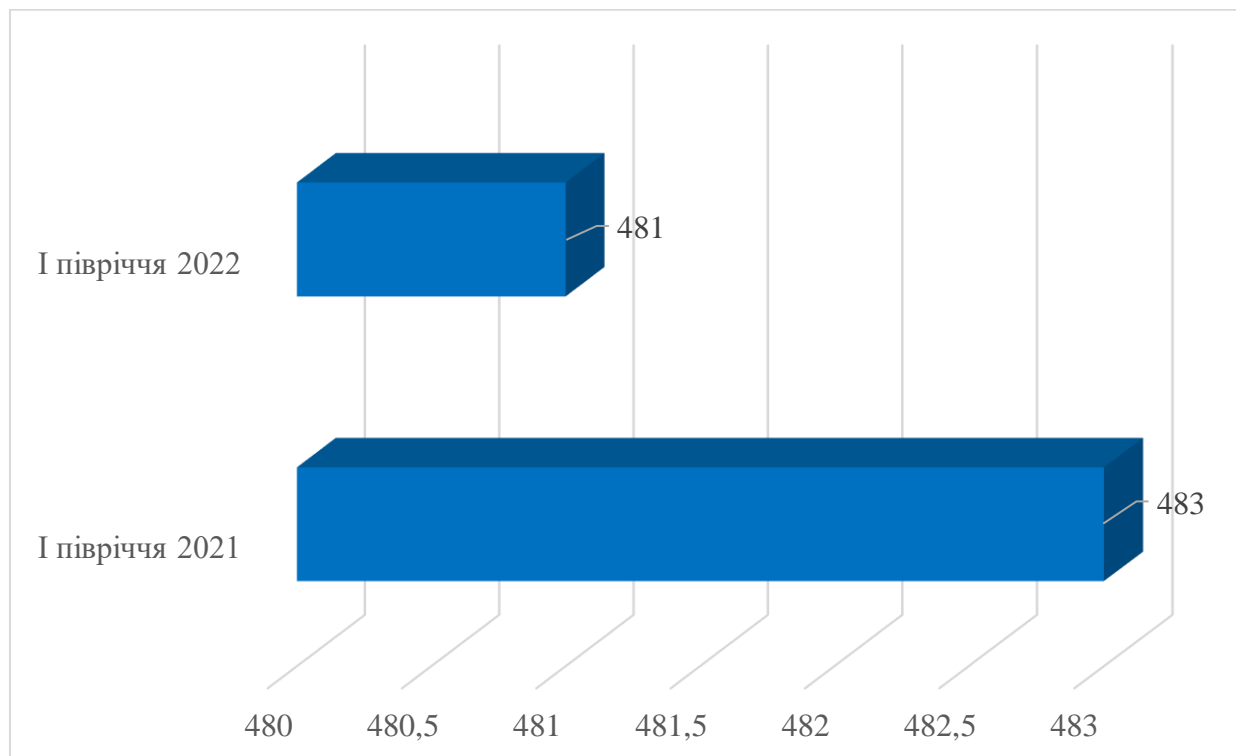

Рис. 6. Кількість державних виконавців за штатним розписом

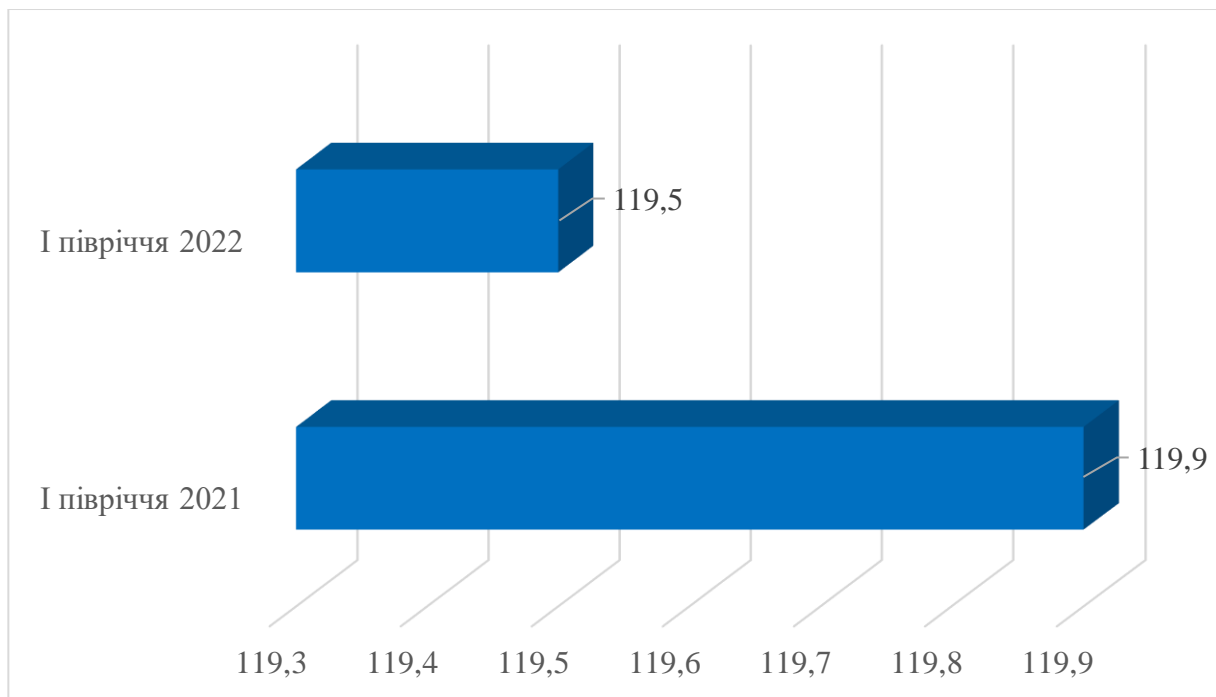

Рис. 7. Навантаження на кожного державного виконавця в місяць

Рис. 8. Рух по виконавчих документах

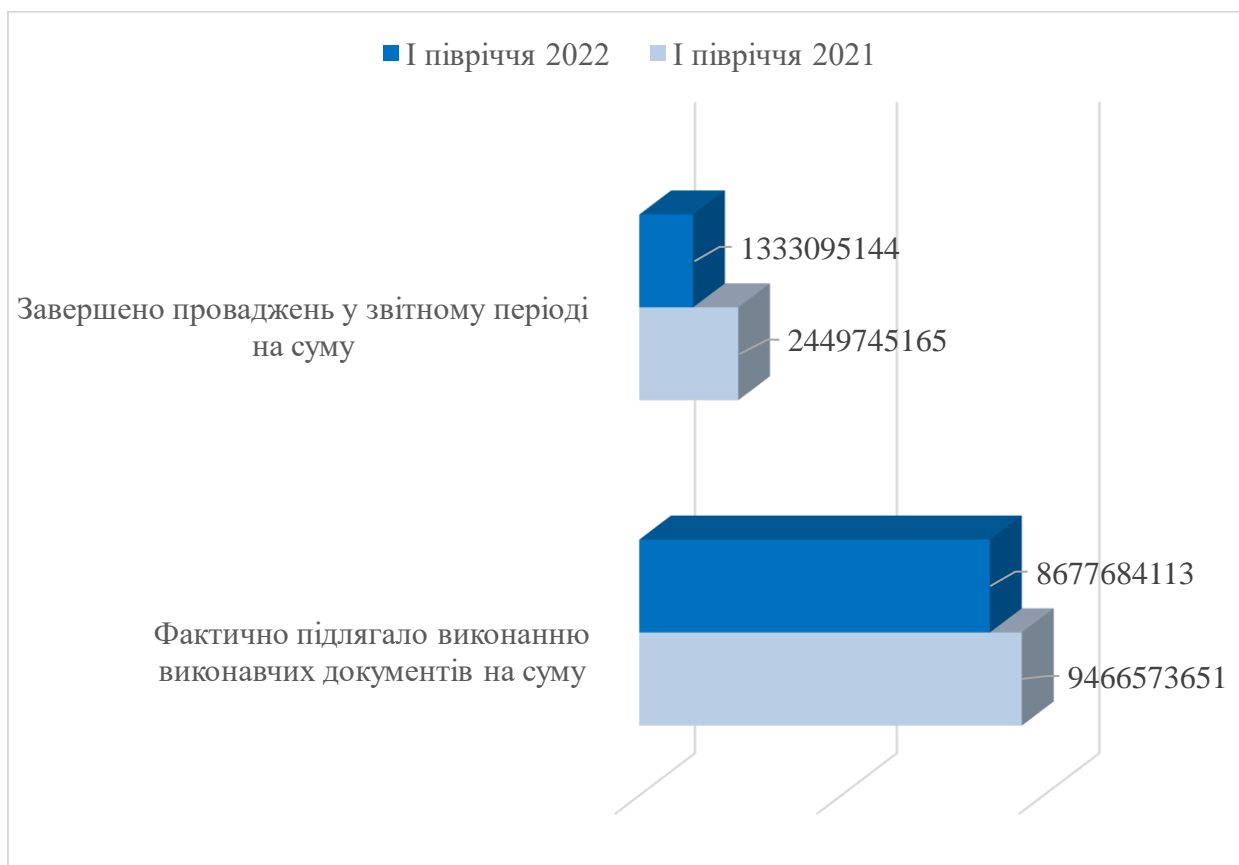

Рис. 9. Суми по виконавчих документах

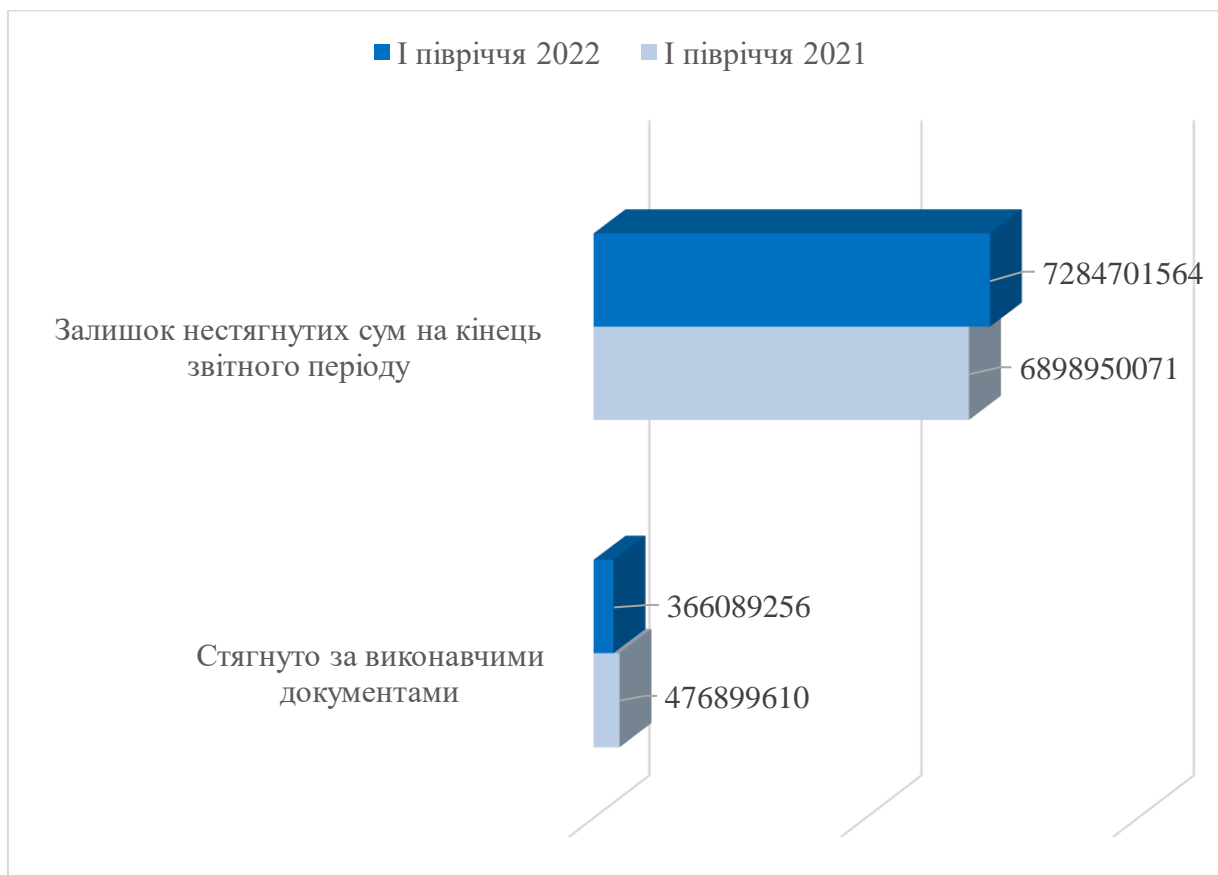

Рис. 10. Кількість стягнень за виконавчими документами

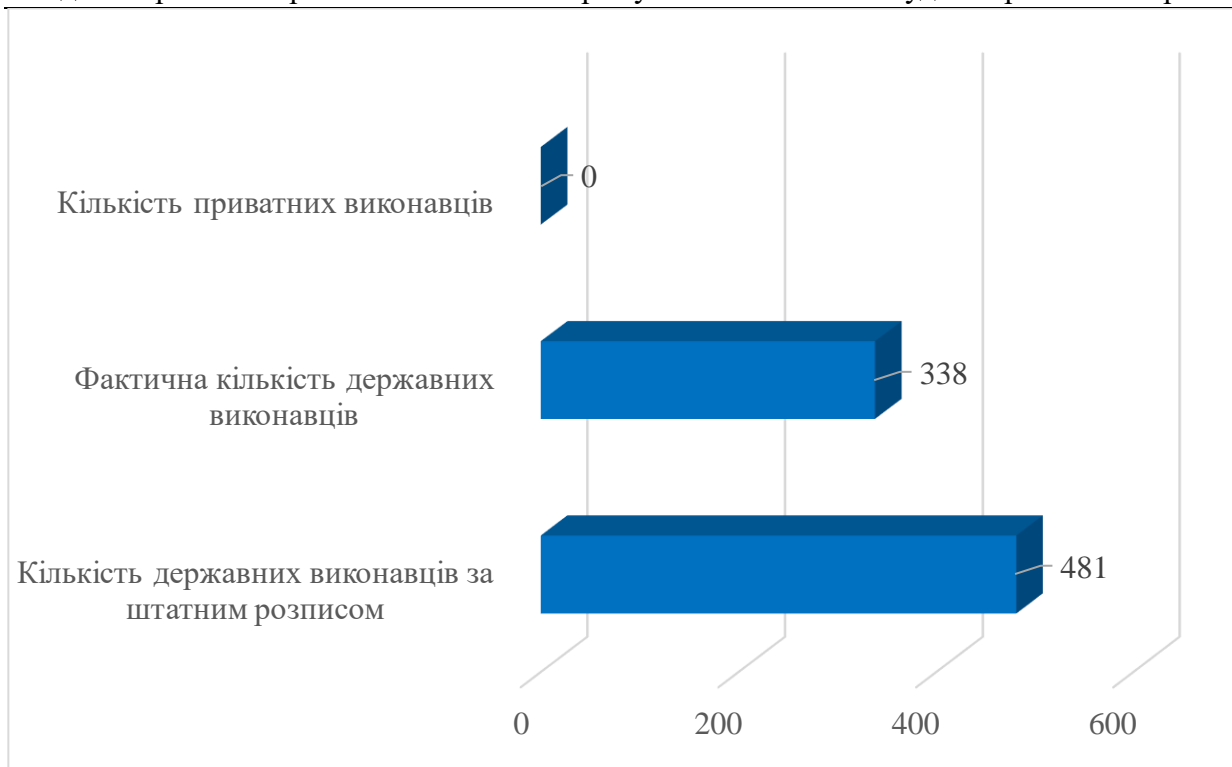

Рис. 11. Кількість виконавців по Дніпропетровській області

Рис. 12. Рух виконавчих документів

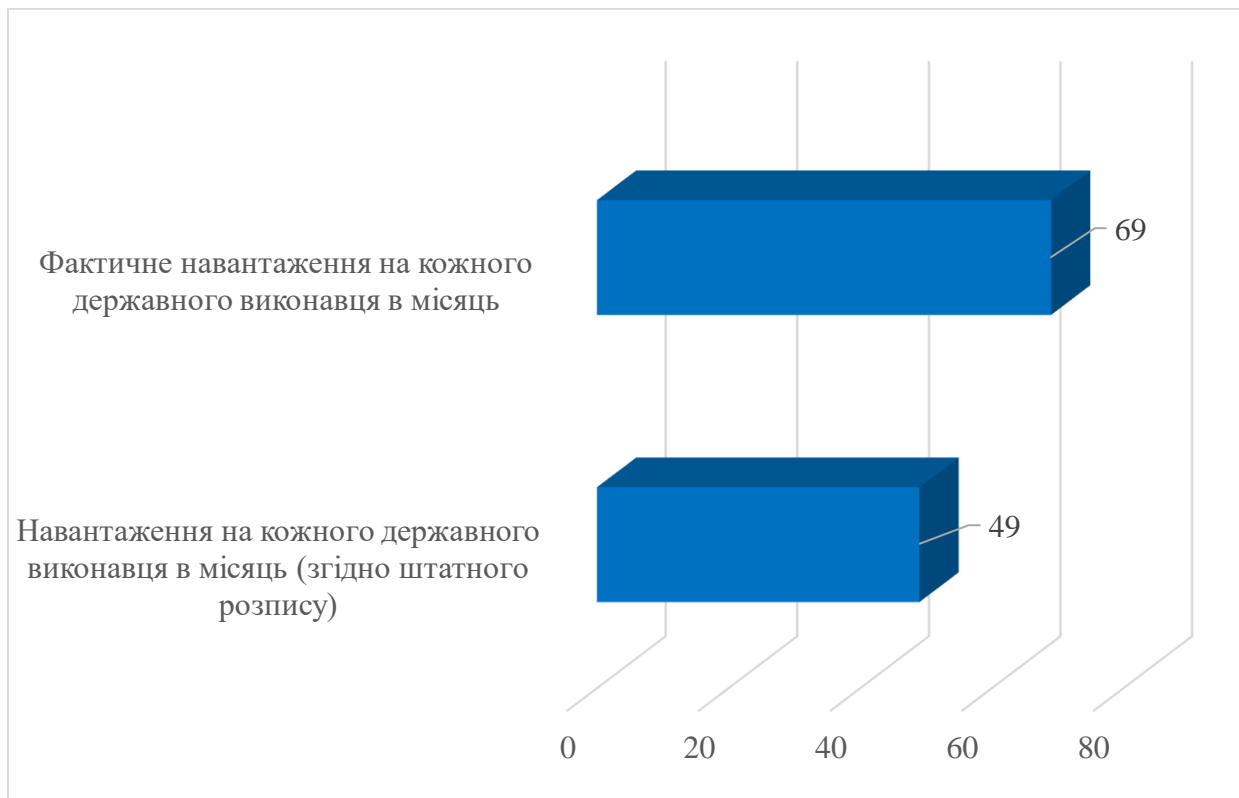

Рис. 13. Навантаження на державного виконавця в місяць

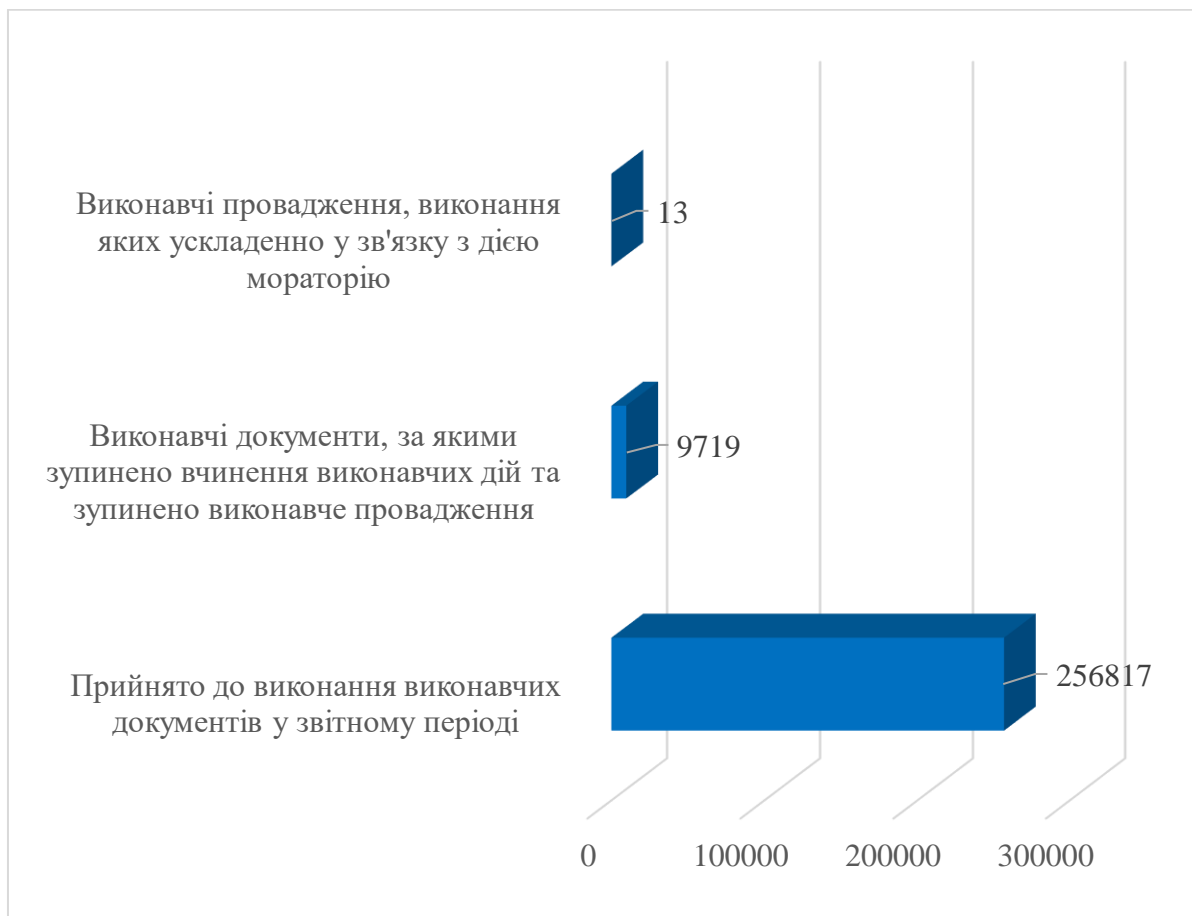

Рис. 14. Рух виконавчих документів

Рис. 15. Рух виконавчих документів

Рис. 16. Кількість виконавчих проваджень

Рис. 17. Кількість стягнутих сум

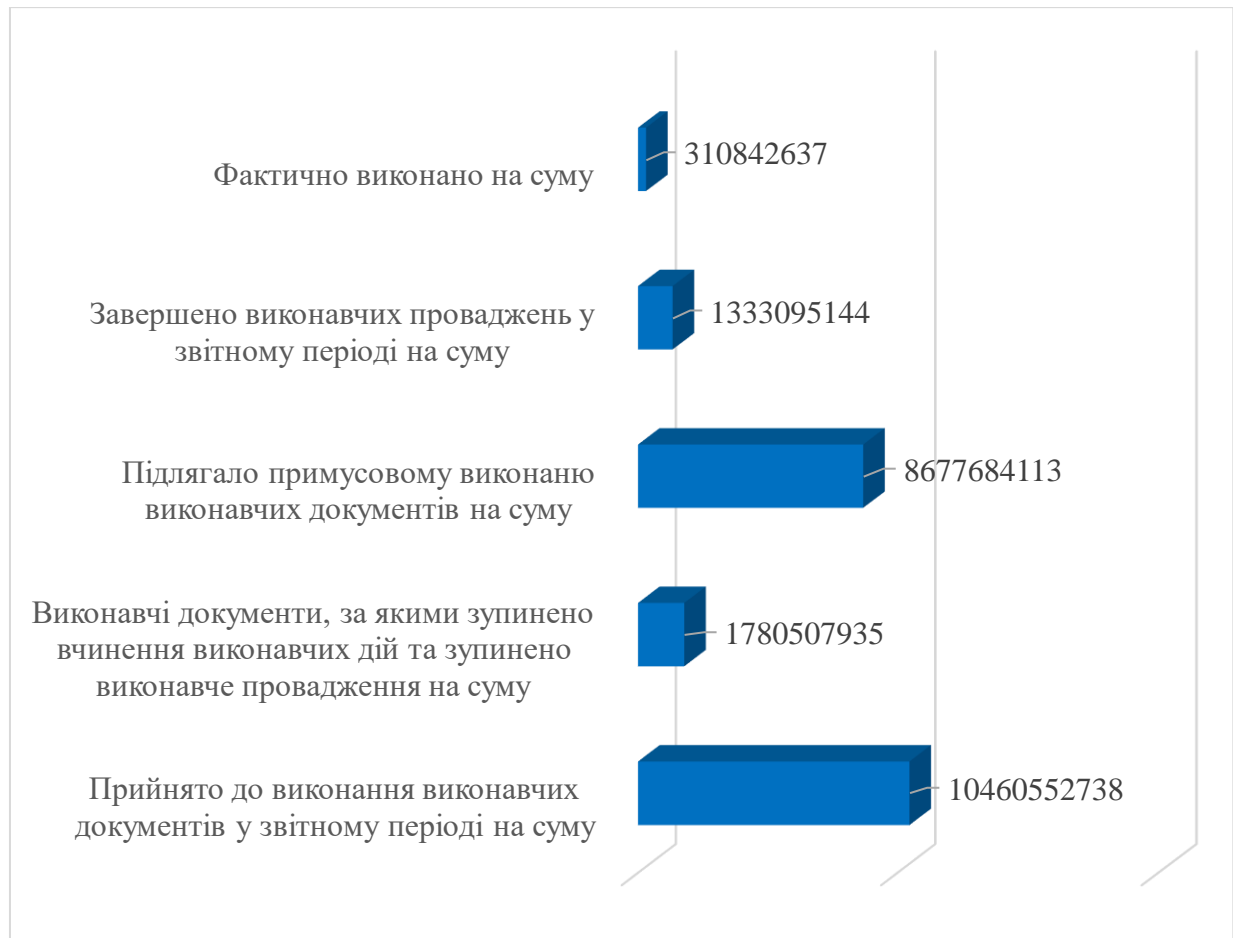

Рис. 18. Кількість сум за виконавчими провадженнями

Рис. 19. Кількість сум за виконавчими провадженнями

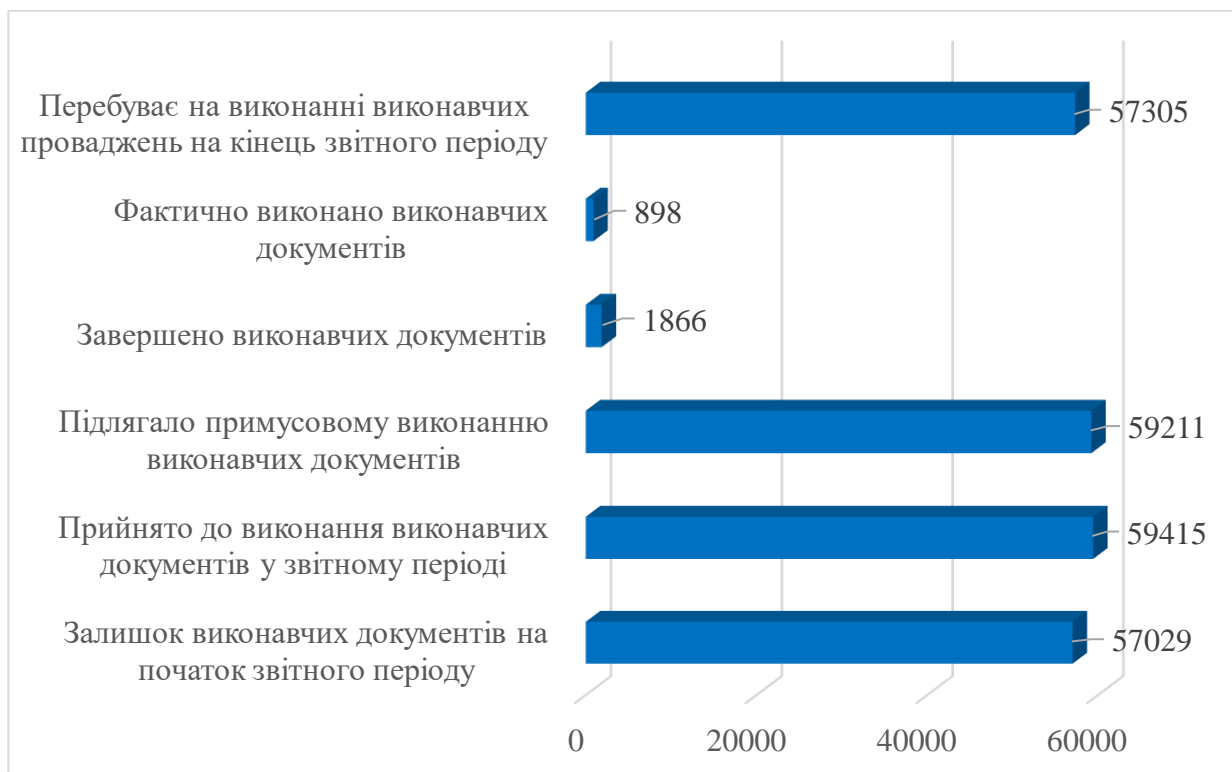

Рис. 20. Рух виконавчих документів

ВИСНОВКИ

Таким чином, ефективність правосуддя є найважливішим з аспектів демократичного суспільства та належного рівня дотримання основних прав і свобод людини. Виконання судових рішень, будь то у кримінальних справах або у цивільних та адміністративних, є невід'ємною частиною правосуддя. Відповідно своєчасне та належне виконання рішень судових органів є одним з показників ефективності правосуддя тієї чи іншої країни. Проведений аналіз є досить актуальним і дозволяє виявити як позитивні, так і негативні моменти в діяльності органів щодо виконання судових рішень. Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливали на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів по приватно-правових справах. Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства в цілому. У самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства інших країн Європи. Правовий нігілізм пронизує всі сфери нашого життя.

Враховуючи вищевикладене, хочу підсумувати, що з практики Європейського суду з прав людини випливає, що проблеми надмірної тривалості провадження і затримок у виконанні судових рішень переважно пов'язані зі структурними проблемами в організації судової системи.

Зважаючи на те, що чинне наразі вітчизняне законодавство несистематизоване, суперечливе, воно потребує термінового нормативно-правового врегулювання. З цією метою пропонуємо:

1. Удосконалити законодавство України, яке регламентує адміністративно-правовий статус органів та осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень, зокрема внести зміни до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»:

– ч. 1 ст. 18 доповнити словами «... бути здатними за своїми особистими й діловими якостями здійснювати повноваження приватного виконавця»;

– ч. 2 ст. 18 доповнити п. 7 у наступній редакції: «яка відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави або обіймати відповідні посади»;

– у п. 5 ч. 2 ст. 18 слова «... протягом трьох років з дня прийняття відповідного рішення» вилучити;

– у п. 6 ч. 2 ст. 18 слова «... протягом трьох років з дня звільнення» вилучити;

– у п. 6 ст. 4 слова «гласності та відкритості виконавчого провадження» замінити на «прозорості виконавчого провадження»;

– з п. 9 ст. 4 слова «... заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями» вилучити.

2. Внести зміни до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», зокрема ст. 7 доповнити п. 15 у наступній редакції: «визнання особи недієздатною чи частково дієздатною».

3. Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема:

– збільшити строк накладення адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, до 1 року;

– удосконалити процедуру провадження (надати голові Ради адвокатів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя або уповноваженому радою члену Ради адвокатів право як органу/особі, що склав протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 5 ст. 212-3 КпАП України, і подав матеріали на розгляд суду першої інстанції, право апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції);

– визначити як суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, приватного виконавця;

– у ст. 212-3 КУпАП слова «... про засади запобігання і протидії корупції» замінити словами «Про запобігання корупції».

4. Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема:

– у ст. 20 після слів «... посадових і службових осіб ...» доповнити словами «... (у тому числі приватних виконавців)»

– у ст. 24 після слів «... посадових і службових осіб ...» доповнити словами «... (у тому числі приватних виконавців)».

5. Закріпити у Кодексі професійної етики приватних виконавців перелік дисциплінарних проступків, за які приватні виконавці можуть притягатися до дисциплінарної відповідальності та визначити, який саме вид стягнення повинен застосовуватися за той чи інший дисциплінарний проступок приватного виконавця.

6. Внести зміни до Закону України «Про органи та осіб, які

здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», зокрема:

– у назві закону формулювання «... органи та осіб» замінити на формулювання «суб'єктів»;

– ст.1 викласти у наступній редакції: «Стаття 1. Суб'єкти, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: 1) примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) (далі – рішень) здійснюється державними виконавцями, які обіймають відповідні посади в органах державної виконавчої служби, а у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках – приватними виконавцями»;

– ст. 2 викласти у наступній редакції: «Стаття 2. Правова основа діяльності суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: 1) правовою основою діяльності суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів є Конституція України, цей Закон, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші закони, нормативно-правові акти, прийняті на їх виконання»;

– ст. 3 викласти у наступній редакції: «Стаття 3. Завдання суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: 1) завданням суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, є своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачене законом»;

– формулювання назви ст. 4 змінити на формулювання «Принципи діяльності суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». У ч. 1 ст. 4 формулювання «Діяльність органів державної виконавчої служби та приватних виконавців здійснюється з дотриманням принципів: ...» замінити на формулювання «Діяльність суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: ...».

7. Внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження», зокрема у ч. 1 ст. 5 формулювання «органи державної виконавчої служби» вилучити, а формулювання «державних виконавців» викласти без лапок.

8. Закріпити у Статуті Асоціації приватних виконавців перелік обов'язків, які приватний виконавець повинен виконувати як член цієї асоціації, і визначення того, за невиконання яких з цих обов'язків на нього можуть покладатися дисциплінарні стягнення.

9. Розробити й затвердити Положення про Раду приватних виконавців України, у якому закріпити підстави прийняття Радою

рішень, що будуть обов'язковими для виконання приватними виконавцями, і невиконання яких з них потягне за собою накладення дисциплінарного стягнення на приватного виконавця.

10. Зважаючи на відсутність відповідного нормативно-правового закріплення адміністративно-правового статусу та повноважень Департаменту державної виконавчої служби, пропонуємо розробити й затвердити нормативно-правовий акт «Про затвердження Положення про Департамент державної виконавчої служби».

Крім того, теоретично обґрунтовано:

– розроблення єдиної Програми кадрового забезпечення державної виконавчої служби, у якій має бути зазначений механізм залучення до державної виконавчої служби фахівців вищої кваліфікації;

– передбачення системи заохочень за якісне виконання посадових обов'язків державних виконавців: підвищення процентних премій за своєчасне та повне виконання рішень публічних органів, при цьому має бути розроблена система процентних накопичувань виконаних державним виконавцем рішень публічних органів управління, яка передбачає процентне збільшення заохочення;

– необхідність удосконалення процесу розгляду звернень громадян, ведення особистого прийому, етики поведінки державного виконавця;

– внесення змін та доповнень до законодавства щодо посилення соціального захисту державних виконавців;

– необхідність посилення іміджу державної виконавчої служби;

– доцільність забезпечення державної виконавчої служби сучасною комп'ютерною технікою та запровадження новітніх інформаційних технологій для організації роботи державного виконавця;

– необхідність проведення оцінювання ефективності роботи щодо дослідження окремих ланок діяльності із примусового виконання рішень (усі названі шляхи удосконалення форм і методів діяльності державної виконавчої служби докладно розроблено в дисертаційному дослідженні).

Зазначені зміни сприятимуть підвищенню ефективності діяльності Департаменту державної виконавчої служби – єдиного в Україні органу примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), а отже, захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб та становленню верховенства права в Україні.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. *Із якими процесами виконавчий процес в частині його правового регулювання знаходиться в тісному зв'язку?*
 - А. Цивільним та земельно-правовим;
 - Б. Адміністративним та земельно-правовим;
 - В. Цивільним та адміністративним;
 - Г. Всі відповіді правильні.

2. *У випадку відсутності виконавчого документа в реєстрі...*
 - А. У відкритті виконавчого провадження буде відмовлено;
 - Б. Позивач самостійно внесе документ в базу;
 - В. Провадження буде відкрите без використання документа;
 - Г. Необхідно принести документи для відкриття провадження, який буде завірений нотаріусом.

3. *Чи є обов'язковими виконання судових рішень, які ухвалюються судами іменем України?*
 - А. Залежно від ситуації та оцінки прийнятого рішення особою, яка притягається до відповідальності;
 - Б. Ні, у будь-якому випадку;
 - В. Так;
 - Г. Так, але лише у випадку, якщо рішення ухвалено від імені судді.

4. *Якщо рішення суду не виконуються боржниками у добровільному порядку, виконання рішення відбувається шляхом...*
 - А. Закриття провадження;
 - Б. Звільнення від відповідальності;
 - В. Застосування примусу відповідним державним органом;
 - Г. Пошуку альтернативного покарання для особи.

5. *Невиконання судових рішень...*
 - А. Підриває авторитет влади та принцип верховенства права;
 - Б. Дозволяється та не впливає на процеси всередині держави;
 - В. Є допустимою поведінкою для громадян;
 - Г. Всі відповіді правильні.

6. *Чи забезпечені громадяни України правом звернення до Європейського суду з прав людини?*
 - А. Ні, оскільки їм це заборонено робити;
 - Б. Ні, але з'являється можливість після 10 звернень до судів на

- території держави;
В. Так, але, якщо сплатять за це податки;
Г. Так, аналіз практики судових рішень ЄСПЛ це підтверджує.
7. *Кількість фактично виконаних документів за перше півріччя 2022 року:*
А. 37283;
Б. 45600;
В. 21003;
Г. 34430.
8. *Кількість навантаження на кожного державного виконавця у 2020 році:*
А. 91,3;
Б. 96,4;
В. 81,3;
Г. 82,7.
9. *Скільки виконавчих документів у 2020 році прийнято до виконання?*
А. 67349;;
Б. 437192;
В. 670931;
Г. 280832.
10. *Джерелами виконавчого провадження є:*
А. Побажання особи щодо якої здійснюється провадження;
Б. Нормативні акти, що дозволяють особі обирати спосіб здійснення провадження;
В. Правові акти, що містять правові норми, які регулюють умови і порядок примусового виконання судових рішень;
Г. Всі відповіді правильні.

ДОДАТОК

**Оцінка роботи органів державної виконавчої служби Дніпропетровської області
(за звітом за формою № 2)
Проведення по виконавчих документах у I півріччі 2022 року**

№ з/п	Дніпропетровська область	Залишок виконавчих документів на початок звітного періоду		Надійшло виконавчих документів у звітному періоді		Повернуто без прийняття до виконання виконавчих документів		Передадено виконавчих документів органу державної виконавчої служби (приватному виконавцю)		Прийнято до виконання виконавчих документів у звітному періоді		У тому числі повторно		Виконавчі документи, за якими зупинено вчинення виконавчих дій та зупинено виконавче провадження		Підлягає примусовому виконанню виконавчих документів		Завершено виконавчих документів		Фактично виконано виконавчих документів		Повернуто виконавчих документів стягувачу		Передано виконавчих документів		Перебуває на виконанні виконавчих проваджень на кінець звітного періоду		Виконавчі провадження, за якими провадиться виконавчі дії про розшук боржника		Виконавчі провадження, за якими завершено стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника	
		абс.	абс.	абс.	абс.	абс.	абс.	%		%	абс.	абс.			абс.	абс.			абс.	абс.			абс.	абс.			абс.	абс.			
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1	АНД ВДВС м. Дніпра	2 053	80	6	0	2 127	29	1,4	0	0,0	2 127	51	2,4	17	33,3	3	5,9	1	0,0	2 075	97,6	2	0,1	900	43,4						
2	Апостоловський ВДВС	1 045	41	2	0	1 084	85	7,8	0	0,0	1 084	70	6,5	48	68,6	0	0,0	0	0,0	1 014	93,5	55	5,4	599	59,1						
3	Шевченківський ВДВС м. Дніпра	1 660	69	3	0	1 726	3	0,2	1	0,1	1 725	20	1,2	12	60,0	0	0,0	0	0,0	1 705	98,8	15	0,9	872	51,1						
4	Південний ВДВС м. Кам'янське	1 722	86	5	0	1 803	53	2,9	0	0,0	1 803	61	3,4	18	29,5	8	13,1	0	0,0	1 742	96,6	19	1,1	733	42,1						
5	Васильківський ВДВС	623	33	6	0	650	25	3,8	0	0,0	650	27	4,2	19	70,4	0	0,0	0	0,0	623	95,8	6	1,0	313	50,2						
6	Верхньодніпровський ВДВС	1 371	54	1	0	1 424	3	0,2	1	0,1	1 423	25	1,8	11	44,0	0	0,0	2	0,1	1 396	98,1	2	0,1	613	43,9						
7	Вільногірський ВДВС	573	11	0	0	584	0	0,0	0	0,0	584	17	2,9	7	41,2	10	58,8	0	0,0	567	97,1	0	0,0	395	69,7						
8	Металургійний ВДВС м. Кривий Ріг	1 541	65	3	0	1 603	58	3,6	0	0,0	1 603	39	2,4	23	59,0	0	0,0	2	0,1	1 562	97,4	46	2,9	124	72,0						
9	Дніпровський ВДВС м. Кам'янське	1 355	74	7	0	1 422	46	3,2	0	0,0	1 422	32	2,3	11	34,4	21	65,6	0	0,0	1 390	97,7	28	2,0	657	47,3						
10	Дніпровський ВДВС	1 323	63	15	0	1 371	40	2,9	0	0,0	1 371	37	2,7	11	29,7	8	21,6	0	0,0	1 334	97,3	6	0,4	625	46,9						
11	Довгінцевський ВДВС м. Кривий Ріг	1 842	94	12	0	1 924	93	4,8	41	2,1	1 883	57	3,0	22	38,6	0	0,0	1	0,1	1 825	96,9	132	7,2	192	65,3						
12	Соборний ВДВС м. Дніпра	1 656	75	13	0	1 718	7	0,4	2	0,1	1 716	36	2,1	19	52,8	5	13,9	6	0,3	1 674	97,6	3	0,2	674	100,0						
13	Покровський ВДВС м. Кривий Ріг	3 165	122	5	0	3 282	19	0,6	2	0,1	3 280	140	4,3	80	57,1	0	0,0	0	0,0	3 140	95,7	56	1,8	792	57,1						
14	Жовтводський ВДВС	947	33	0	0	980	20	2,0	0	0,0	980	24	2,4	13	54,2	0	0,0	0	0,0	956	97,6	20	2,1	634	66,3						

Адміністративно-правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні

15	Заводський ВДВС м. Кам'янське	1 454	76	5	0	1 525	54	3,5	0	0,0	1 525	56	3,7	25	44,6	2	3,6	1	0,1	1 468	96,3	18	1,2	884	60,2
16	Інгулецький ВДВС м. Кривий Ріг	1 095	59	4	0	1 150	0	0,0	0	0,0	1 150	53	4,6	37	69,8	4	7,5	7	0,6	1 090	94,8	5	0,5	758	69,5
17	Індустріальний ВДВС м. Дніпра	1 537	47	11	0	1 573	39	2,5	0	0,0	1 573	47	3,0	16	34,0	2	4,3	1	0,1	1 525	96,9	3	0,2	612	40,1
18	Центральний ВДВС м. Дніпра	832	13	5	0	840	22	2,6	0	0,0	840	18	2,1	9	50,0	1	5,6	3	0,4	819	97,5	0	0,0	494	60,3
19	Чечелівський ВДВС м. Дніпра	1 443	68	6	0	1 505	14	0,9	0	0,0	1 505	28	1,9	9	32,1	6	21,4	3	0,2	1 474	97,9	40	2,7	793	53,8
20	Криворізький ВДВС	824	35	5	0	854	58	6,8	24	2,8	830	42	5,1	15	35,7	1	2,4	0	0,0	788	94,9	39	4,9	442	56,1
21	Криничанський ВДВС	601	38	1	0	638	8	1,3	0	0,0	638	15	2,4	7	46,7	3	20,0	0	0,0	623	97,6	66	10,6	328	52,6
22	Новокодацький ВДВС м. Дніпра	1 907	132	8	0	2 031	19	0,9	0	0,0	2 031	38	1,9	17	44,7	4	10,5	0	0,0	1 993	98,1	18	0,9	975	48,9
23	Магдалинівський ВДВС	631	32	0	0	663	0	0,0	0	0,0	663	12	1,8	12	100,0	0	0,0	1	0,2	650	98,0	15	2,3	314	48,3
24	Марганецький ВДВС	1 012	48	3	0	1 057	54	5,1	0	0,0	1 057	64	6,1	20	31,3	23	35,9	0	0,0	993	93,9	131	13,2	498	50,2
25	Межівський ВДВС	457	6	0	0	463	2	0,4	0	0,0	463	11	2,4	7	63,6	0	0,0	0	0,0	452	97,6	8	1,8	231	51,1
26	Нікопольський ВДВС	3 749	112	1	0	3 860	100	2,6	86	2,2	3 774	127	3,4	66	52,0	4	3,1	0	0,0	3 647	96,6	34	0,9	196	52,5
27	Новомосковський ВДВС	2 274	95	9	0	2 360	18	0,8	0	0,0	2 360	50	2,1	32	64,0	2	4,0	2	0,1	2 308	97,8	0	0,0	091	47,3
28	Покровський ВДВС	921	50	0	0	971	43	4,4	0	0,0	971	42	4,3	14	33,3	5	11,9	1	0,1	928	95,6	54	5,8	597	64,3
29	Павлоградський ВДВС	2 986	172	11	0	3 147	104	3,3	0	0,0	3 147	110	3,5	43	39,1	4	3,6	1	0,0	3 036	96,5	75	2,5	717	56,6
30	Першотравенський ВДВС	858	37	2	0	893	47	5,3	10	1,1	883	50	5,7	40	80,0	0	0,0	3	0,3	830	94,0	2	0,2	384	46,3
31	Петриківський ВДВС	469	22	1	0	490	8	1,6	0	0,0	490	21	4,3	14	66,7	5	23,8	0	0,0	469	95,7	10	2,1	267	56,9
32	Петропавлівський ВДВС	552	38	0	0	590	25	4,2	30	5,1	560	33	5,9	15	45,5	0	0,0	0	0,0	527	94,1	5	0,9	390	74,0
33	Покровський ВДВС	603	24	4	0	623	0	0,0	0	0,0	623	33	5,3	25	75,8	0	0,0	0	0,0	590	94,7	5	0,8	365	61,9
34	П'ятихатський ВДВС	855	41	1	0	895	29	3,2	0	0,0	895	22	2,5	10	45,5	1	4,5	0	0,0	873	97,5	15	1,7	517	59,2
35	Саксаганський ВДВС м. Кривий Ріг	2 282	111	20	0	2 373	116	4,9	1	0,0	2 372	31	1,3	21	67,7	0	0,0	1	0,0	2 340	98,7	220	9,4	358	58,0
36	Самарський ВДВС м. Дніпра	944	43	3	0	984	11	1,1	1	0,1	983	15	1,5	5	33,3	2	13,3	1	0,1	967	98,4	5	0,5	520	53,8
37	Синельниківський ВДВС	1 349	41	3	0	1 387	46	3,3	5	0,4	1 382	32	2,3	14	43,8	0	0,0	0	0,0	1 350	97,7	20	1,5	741	54,9
38	Солонянський ВДВС	542	32	0	0	574	0	0,0	0	0,0	574	24	4,2	14	58,3	10	41,7	2	0,3	548	95,5	3	0,5	290	52,9
39	Софіївський ВДВС	426	21	0	0	447	2	0,4	0	0,0	447	13	2,9	4	30,8	0	0,0	0	0,0	434	97,1	9	2,1	183	42,2
40	Тернівський ВДВС	767	57	3	0	821	3	0,4	0	0,0	821	33	4,0	14	42,4	0	0,0	0	0,0	788	96,0	0	0,0	534	67,8
41	Тернівський ВДВС м. Кривий Ріг	1 475	96	4	0	1 567	99	6,3	0	0,0	1 567	99	6,3	43	43,4	17	17,2	0	0,0	1 468	93,7	81	5,5	064	72,5
42	Томаківський ВДВС	505	17	2	0	520	11	2,1	0	0,0	520	8	1,5	3	37,5	0	0,0	0	0,0	512	98,5	1	0,2	264	51,6
43	Царичанський ВДВС	410	28	0	0	438	20	4,6	0	0,0	438	24	5,5	5	20,8	0	0,0	0	0,0	414	94,5	11	2,7	242	58,5
44	Центрально-Міський ВДВС м. Кривий Ріг	1 650	70	6	0	1 714	0	0,0	0	0,0	1 714	68	4,0	26	38,2	22	32,4	0	0,0	1 646	96,0	138	8,4	892	54,2
45	Широківський ВДВС	508	11	0	0	519	34	6,6	0	0,0	519	9	1,7	3	33,3	0	0,0	0	0,0	510	98,3	17	3,3	289	56,7
46	Юр'ївський ВДВС	233	10	0	0	243	6	2,5	0	0,0	243	2	0,8	2	100,0	0	0,0	1	0,4	240	98,8	2	0,8	176	73,3
47	Відділ ПВР	2	0	0	0	2	0	0,0	0	0,0	2	0	0,0	0	#ДЕП/0!	0	#ДЕП/0!	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0
	Всього	57 029	2 582	196	0	59 415	1473	2,5	204	0,3	59 211	1 866	3,2	898	48,1	173	9,3	40	0,1	57 305	96,8	1 440	2,5	320	56,3

Навчальне видання

**Юнін Олександр Сергійович
Мороз Віта Петрівна**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ
В УКРАЇНІ**

Навчальний посібник

Редактори, оригінал-макет –
Коваленко-Марченкова Є.В., Сомотуга А. В.

Підп. до друку 21.03.2023. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times.
Ум.-друк. арк. 8,60. Обл.-вид. арк. 9,25. Тираж 50 прим. Зам. № 03/23-нп

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018